

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Волинський національний університет імені Лесі Українки**

М. І. Карлін, О. А. Івашко

**ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ АВСТРАЛІЇ, КРАЇН ТА
ЗАЛЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ ОКЕАНІЇ**

Навчальний посібник

Луцьк
Волинська мистецька агенція
“Терен”
2012

УДК 336(94)(075)
ББК 65.261(8)я73
К-21

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 8 від 31 березня 2011 р.)*

Рецензенти:

Вахович І. М., доктор економічних наук, професор Луцького національного технічного університету;

Лютий І. О., доктор економічних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Павлов В.І., доктор економічних наук, професор Національного університету водного господарства та природокористування.

Карлін М. І., Івашко О. А.

К-21 **Фінансові системи Австралії, країн та залежних територій Океанії:** навчальний посібник / Микола Іванович Карлін, Олена Анатоліївна Івашко. – Луцьк : Волин. мистецька агенція “Терен”, 2012. – 180 с.

ISBN 978-966-2276-75-6

У навчальному посібнику висвітлені особливості функціонування фінансових систем таких країн, як: Австралія, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Вануату, Кірибаті, Маршаллові Острови, Науру, Самоа, Соломонові Острови, Тонга, Тувалу, Фіджі, Федеративні Штати Мікронезії, а також таких залежних територій Океанії, як: Нова Каледонія, Французька Полінезія, Уолліс та Футуна, Ніуе, Острови Кука, Гуам та ін.

Посібник адресований студентам вищих навчальних закладів, які вивчають такі курси, як: “Фінанси”, “Фінанси зарубіжних країн”, “Державні фінанси”, “Місцеві фінанси”, “Фінанси і податки зарубіжних країн” та відповідні спецкурси з країнознавства.

УДК 336(94)(075)
ББК 65.261(8)я73

ISBN 978-966-2276-75-6

© Карлін М.І., Івашко О. А., 2012
© (обкладинка), 2012

ЗМІСТ

	стор.
Вступ.....	5
Розділ 1. Фінансова система Австралії.....	7
1.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи країни.....	7
1.2. Податкова система Австралії.....	15
1.3. Податкова реформа в Австралії.....	18
1.4. Державне регулювання грошового обігу, банківської справи, бізнесу.....	25
1.5. Фінанси домогосподарств.....	27
1.6. Фінанси вугільної та уранової промисловості.....	30
1.7. Фінансово-економічна привабливість Австралії для іноземних інвесторів.....	38
1.8. Фінансово-економічні заходи держави з подолання світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. в та наслідків повені 2010 – 2011 рр.	51
Завдання та запитання для самоперевірки.....	55
Розділ 2. Фінансова система Нової Зеландії.....	56
2.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи країни.....	56
2.2. Специфіка оцінки державних активів у Новій Зеландії.....	66
2.3. Податкова система країни.....	68
2.4. Специфіка справляння податку на товари і послуги у Новій Зеландії.....	71
2.5. Новозеландські компанії і трасти як інструменти податкового планування.....	86
2.6. Специфіка функціонування, і фінансування та державного впливу на АПК Нової Зеландії.....	94
2.7. Особливості функціонування фінансового ринку Нової Зеландії.....	99
2.8. Фінансово-економічні заходи держави з подолання світової фінансової кризи 2008-2009 рр. та їх ефективність.....	106
Завдання та запитання для самоперевірки.....	111
Розділ 3. Фінансова система Республіки Папуа-Нова Гвінея.....	112
3.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи країни.....	112
3.2. Фінанси домогосподарств та вплив на них організованої злочинності.....	121
Завдання та запитання для самоперевірки.....	127
Розділ 4. Фінансові системи інших незалежних країн Океанії.....	128

4.1. Фінансова система Вануату.....	128
4.2. Фінансова система Кірибаті.....	129
4.3. Фінансова система Маршаллових Островів.....	130
4.4. Фінансова система Науру.....	131
4.5. Фінансова система Палау.....	133
4.6. Фінансова система Самоа.....	134
4.7. Фінансова система Соломонових Островів.....	135
4.8. Фінансова система Тонга.....	143
4.9. Фінансова система Тувалу.....	145
4.10. Фінансова система Фіджі.....	146
4.11. Фінансова система Федеративних Штатів Мікронезії.....	152
Завдання та запитання для самоперевірки.....	153
Розділ 5. Фінансові системи залежних територій Океанії.....	155
5.1. Фінансова система Нової Каледонії.....	155
5.2. Фінансова система Французької Полінезії.....	157
5.3. Фінансова система Уолліса та Футуна.....	160
5.4. Фінансова система Ніуе.....	160
5.5. Фінансова система Островів Кука.....	161
5.6. Фінансова система Островів Токелау.....	162
5.7. Фінансова система Гуаму.....	163
5.8. Фінансова система Американського Самоа.....	164
5.9. Фінансова система Північних Маріанських Островів.....	164
Завдання та запитання для самоперевірки.....	165
Короткий термінологічний словник.....	166
Список використаної та рекомендованої літератури.....	175

ВСТУП

Фінансова система країни в широкому розумінні - це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих частин, ланок та елементів, що безпосередньо беруть участь у фінансовій діяльності та сприяють її здійсненню. Вона складається з фінансових інститутів (організації, установи, що здійснюють і регулюють фінансову діяльність, міністерства фінансів, казначейства, центрального банку, податкової інспекції, фондів і валютних бірж) і фінансових інструментів які створюють необхідні умови для протікання фінансових процесів. Фінансова система в широкому розумінні оперує різноманітними грошовими коштами, включаючи всі види грошових агрегатів - кількість грошей, безготівкові форми грошей (гроші на рахунках, грошові сертифікати), цінні папери у вигляді акцій, векселів, опціонів тощо.

У посібнику висвітлені особливості функціонування фінансових систем таких країн, як: Австралія, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Вануату, Кірибаті, Маршаллові Острови, Науру, Самоа, Соломонові Острови, Тонга, Тувалу, Фіджі, Федеративні Штати Мікронезії, а також таких залежних територій Океанії, як: Нова Каледонія, Французька Полінезія, Уолліс та Футуна, Ніуе, Острови Кука, Гуам та ін.

Посібник має на меті сприяти більш поглибленому засвоєнню теоретичних основ побудови фінансових систем Австралії, країн та залежних територій Океанії, а також фінансових відносин, які виникають на різних рівнях економічної системи в кожній з цих держав. До кожної теми наведений перелік контрольних питань, що дасть змогу студентам самостійно перевірити засвоєний матеріал.

Посібник адресований студентам вищих навчальних закладів, які вивчають такі курси, як “Фінанси”, “Фінанси зарубіжних країн”, “Державні фінанси”, “Місцеві фінанси”, “Фінанси і податки зарубіжних країн” та відповідні спецкурси з країнознавства.

Посібник також буде корисний слухачам курсів підвищення кваліфікації, аспірантам, фахівцям-ученим і практикам, всім, хто цікавиться особливостями фінансів як найбільш розвинутих, так і найменш розвинутих країн світу.

Авторами навчального посібника є доктор економічних наук, професор, завідувач кафедру фінансів та оподаткування Волинського національного університету імені Лесі Українки Карлін Микола Іванович та кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та оподаткування Волинського національного університету імені Лесі Українки Івашко Олена Анатоліївна.

Автори висловлюють щире подяку рецензентам: доктору економічних наук, професору І. М.Вахович, доктору економічних наук, професору І.О. Лютому, доктору економічних наук, професору В.І. Павлову за корисні поради, які покращили якість посібника.

Автори будуть вдячні за відгуки та пропозиції щодо поліпшення змісту та структури посібника. Їх можна надіслати за адресою: 43000, м. Луцьк, проспект Волі, 13, Волинський національний університет імені Лесі Українки, економічний факультет, кафедра фінансів та оподаткування, або e-mail: olena.ivasko@gmail.com.

РОЗДІЛ 1. ФІНАНСОВА СИСТЕМА АВСТРАЛІЇ

1.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи країни

Фінансова система країни включає федеральний бюджет, бюджети 6 штатів, двох самоврядних територій, місцеві бюджети, фінанси підприємств і домогосподарств, фінансовий ринок.

Країну утворюють 6 штатів (колишніх самокерованих британських колоній – Новий Південний Уельс, Вікторія, Квінсленд, Південна Австралія, Західна Австралія і Тасманія) і дві території – Північна й Австралійська столична території, які з середини ХІХ ст. мають власні конституції, парламенти (обираються на 3-4 роки) й уряди. Система відносин між штатами і федеральним урядом побудована за моделлю американської конституції. Північній території було надано спеціальний статус, щоб захистити права її аборигенського населення. З початком ХХІ століття аборигени все активніше виступають з вимогами власності на значну територію Австралії.

Спільнота аборигенів, яка налічує біля 300 000 осіб (у тому числі змішаного походження) набирає дедалі більшої ваги у внутрішніх справах країни. Проблема земель аборигенів є по суті проблемою малонаселених земель, особливо у Західній Австралії, Південній Австралії та Квінсленді. Проблема справляє поляризуючий ефект на суспільство, зміцнюючи політичні партії і рухи, що виступають проти надання концесій аборигенам.

Лише деякі спільноти аборигенів продовжують вести традиційний спосіб життя. Решта спільнот розкидані по всьому континенту й живуть у резерваціях, виділених урядом, працюють на пунктах відгодівлі худоби або переважно прислужують у містах чи містечках. Частина аборигенів потерпає від злиднів, хвороб, неналежної освіти й навіть недоїдання. Проблемою є й алкоголізм багатьох аборигенів, хоча уряд Австралії виділяє певні кошти на їх лікування.

Не дивлячись на федеральний принцип державного устрою, завдяки якому штати спочатку одержали істотну фінансову самостійність, домінуючим чинником в системі державних фінансів Австралії є федеральний уряд.

Зараз в Австралії близько 900 локальних урядів. Однак якщо характеризувати країну з точки зору бюджетного федералізму, то її головною особливістю є різкий дисбаланс між доходами і витратами на федеральному і субнаціональному рівнях. Центральний уряд акумулює близько 70-80% всіх податків, але фінансує тільки половину всіх державних витрат. В результаті цього виникає вертикальний дисбаланс. З одного боку, це дозволяє центральному уряду зберігати жорсткий контроль над державними витратами, з іншого боку, проводити політику бюджетного вирівнювання шляхом надання штатам субсидій.

Суть бюджетного федералізму в цій країні полягає в чіткому розподілі видаткових повноважень між федеральним рівнем і штатами. Особливістю розмежування повноважень між гілками влади в Австралії є те, що соціальний захист населення знаходиться виключно у веденні федерального уряду. В інших країнах забезпечення соціальних гарантій населенню належить до компетенції в основному регіональних і місцевих органів влади.

Якщо розглядати витратні повноваження, то 53% всіх державних видатків здійснюють штати, 5% – локальні уряди. Основними видами видатків штатів є: соціальне забезпечення – 44%, оборона – 11%, медицина – 12%, транспорт – 6%, освіта – 3%. До видатків локальних урядів відносяться: транспорт – 26%, комунальні послуги – 16%, парки і культура – 14%, соціальне забезпечення – 4%.

При законодавчо встановленому вертикальному дисбалансі між федеральним рівнем, рівнем штатів і локальному рівневі важливу роль відіграють міжбюджетні трансферти. Більше 50% всіх грантів є цільовими, тому доходи штатів в середньому по Австралії виглядають наступним чином: міжбюджетні трансферти – 39% всіх доходів штату, податки на власність –

11%, податки на послуги і товари – 11%, доходи від державних підприємств і закладів – 12%, податки на заробітну плату – 9%.

Дуже серйозні зміни в 2005-2006 рр. були пов'язані з розвитком бюджету в Австралії – нової системи центрального менеджменту бюджетної системи (New Central Budget Management System).

Основною зміною є введення бюджетної оцінки за результатами. Так, в 2004-2005 рр. була розроблена Система управління центральним бюджетом (Central Budget Management System). Це сприяло розвитку середньотермінового і довготермінового прогнозування бюджету, в тому числі швидкому і ефективному обміну інформацією між Міністерством фінансів і фінансовими агентствами по всій Австралії, оцінці бюджетних витрат, підготовці фінансових документів і інтеграції їх на єдиній платформі.

Починаючи з 10 червня 2004 р. вся бюджетна інформація використовує спеціальні класифікаційні коди.

Бюджет, орієнтований на результат Фінансового департаменту Австралії, представлений в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Бюджет, орієнтований на результат Фінансового департаменту Австралії
в 2004-2005 рр., млн. дол.**

Стаття	2005 р.	2004 р.	Динаміка 2005 р. у порівнянні з 2004 р.
Доход із бюджету уряду	181767	149532	32235
Ресурси, отримані із зборів	16812	16325	487
Доходи незалежних джерел	292451	225113	67338
Всього доходів	491030	390970	100060
Оперативні витрати	333243	345297	12054
Оперативний результат до оподаткування	157787	45673	112114
Витрати, еквівалентні податку на прибуток	30626	22875	(7751)
Профіцит/дефіцит	127151	122798	104363

В цілому серед розвинутих країн Австралія вважається однією з країн, в якій найкраще дотримуються Кодексу МВФ “Про забезпечення прозорості в бюджетно-податковій сфері”. При цьому Австралійська Хартія бюджетної “чесності” базується на Законі Нової Зеландії “Про бюджетну відповідальність”.

У 2004 р. ВВП Австралії становив 611,7 млрд. дол., або 30 700 дол. на душу населення. На промисловість припадало 28% ВВП, на сферу послуг – 68%, на сільське господарство – лише 4%.

За останні 10-15 років великі зміни сталися в сфері зарубіжних інвестицій Австралії. Тільки за перші 4 роки XXI століття вони зросли з 506,0 млрд. дол. до 650 млрд. дол. Австралійські зовнішні інвестиції стимулюють ріст поставок товарів за кордон і послуг країнам – імпортерам капіталів Австралії, а також сприяють зміцненню її економічного становища в сучасному світі.

Ще швидше зростали іноземні інвестиції в економіку Австралії. За ті ж 4 роки вони збільшились з 850 млрд. дол. до 1,2 трлн. дол., а на кінець 2006 р. вони досягнули 1 трлн. 433 млрд. дол.

Державний сектор завжди відігравав велику роль в економіці Австралії, але він вимагає і значних коштів. Держава володіє електростанціями і мережею електропередач, іригаційними спорудами, автомобільними і залізничними шляхами країни, газо- і водопостачанням, телефонним і поштовим зв'язком, міським транспортом, а також водосховищами, частиною радіо- і телекомунікацій, земельними ресурсами.

Залізниці здійснюють більшість перевезень видобутих корисних копалин, зокрема вугілля, зерна та інших сільськогосподарських продуктів. У кожному штаті, крім державних, діють і приватні залізниці, які обслуговують сільські і промислові райони.

Австралійський уряд оголосив про початок робіт із будівництва найбільшої у світі станції з отримання корисної енергії із сонячних променів. На амбіційний проект, який не має світових аналогів, виділено 375 мільйонів

доларів. Унікальна станція буде побудована неподалік міста Мілдур в південному штаті Вікторія. Закінчити будівництво планують у 2013 році, а перші блоки повинні були почати роботу вже в 2008-му. Основний принцип — концентрація сонячної енергії за допомогою величезних дзеркал, розташованих відповідно до складних математичних розрахунків

Австралія вирізняється високим рівнем соціальних витрат, що сприяє пом'якшенню соціальної нерівності, яка є порівняно незначною.

В Австралії у початкових і середніх школах освіта є обов'язковою для усіх дітей віком від 6 до 15 років (у Тасманії – до 16 років). У країні існує 37 державних і 3 приватних університети, найбільшими і найдавнішими з яких є Сіднейський (1850), Мельбурнський (1853), Аделаїдський (1874) тощо. Майже 18% дорослого населення мають університетську освіту. Австралія активно надає послуги з освіти студентам з країн Азії, Океанії, США. Вік виходу на пенсію чоловіків складає 65 років, а жінок – 60 років.

Щороку Австралію відвідують 5 млн. туристів, які приносять понад 8 млрд. дол. прибутку.

Австралія перед кризою 2008-2009 років оголосила, що прийме 20 тис. кваліфікованих іноземних фахівців. Це була наймасовіша кампанія з набору кадрів із-за кордону з 1960-х років. Австралії були потрібні автомобільні електрики, каменярі, лікарі, автомеханіки, бухгалтери і представники деяких інших професій. У Європі і Індії, зокрема, в Лондоні, Берліні, Амстердамі й Мадрасі, були організовані спеціальні ознайомлювальні виставки по залученню потрібних кадрів. Хоча зараз Австралію часто критикують за її дуже жорстку імміграційну політику, однак до кризи 2008-2009 рр. відчувалася нестача робочої сили, і це могло підірвати її економічне зростання. Тому у 1950-і і 1960-і роки Австралія вела широкомасштабну компанію із залучення іммігрантів з Великої Британії. Тоді на переїзд погодилося близько мільйона чоловік. В останні роки значно збільшився потік іммігрантів з країн – нових членів ЄС, насамперед – з Польщі. Криза

2008-2009 рр. трохи зупинила цей потік, а також приплив іммігрантів з країн Океанії.

Австралія виділила в 2009 р. на розвиток південнотихоокеанських країн 3,7 млрд. австрал. доларів, перевищивши майже в 1,5 разу звичайний об'єм щорічних дотацій. Подібне збільшення допомоги було викликано тим, що світова криза призвела і без того бідні країни Океанії на межу економічного краху. У першу чергу постраждав туристичний сектор, від якого найбільше залежали Вануату, Фіджі, Французька Полінезія, Самоа, Палау, Гуам, Острови Кука та ін. До того ж, криза в країнах Океанії загрожувала масовою нелегальною міграцією островітян в Австралію і Нову Зеландію у пошуках коштів до існування.

Для боротьби з нелегалами австралійський уряд за 2 роки до кризи затвердив програму сезонних робіт, в рамках якої островітянам з найбідніших країн Океанії – Кірибаті, Папуа-Нової Гвінеї, Тонга і Вануату – пропонувались контракти на виконання різних видів некваліфікованих робіт в Австралії строком на півроку. Але 2009 р. через кризу Канберра майже повністю згорнула цю програму. Це викликало велике невдоволення з боку океанійських країн, з одного боку, а, з іншого, в самій Австралії у зв'язку із скороченням робочих місць активізувались різні організації націоналістичного плану, які виступали за повернення до “білої Австралії”. Одне з таких расистських угруповань в серпні 2009 р. здійснило убивство двох темношкірих індійських студентів, які навчались в Австралії. Ця подія викликала світовий резонанс і дуже ускладнила життя прем'єр-міністру Австралії Радду. Через рішення австралійського уряду призупинити прийом “жовтих” мігрантів у Канберрі загострились стосунки і з сусідніми країнами Південно-Східної Азії.

Значні витрати несе Австралія і на утримання військового контингенту в Афганістані та на допомогу цій країні.

Австралія розмістила свої війська в Афганістані в 2002 р. На відміну віу Німеччини, Франції, Іспанії, Італії, війська яких дислоковані у спокійних,

з точки зору небезпеки, провінціях Афганістана – в основному на півночі країни і не беруть участі в боях, австралійці знаходяться в південній провінції Урузган і в складі ISAF під британським командуванням ведуть бої проти талібів.

Чисельність австралійських військ до весни 2007 р. складала 550 солдат і офіцерів. В травні 2007 р. вона була доведена до 950 чоловік, значна частина яких – підрозділи спецназу (до речі, в Іраці воюють 1400 австралійців і працюють 30 австралійських військових інструкторів, які зайняті підготовкою іракської армії), і на початок 2008 р. досягла 1000 чоловік.

При цьому в Афганістані австралійці діють у тісній координації з військами Великобританії і Канади.

На відміну від деяких країн НАТО, де громадська думка налаштована проти подальшої участі їхніх військових частин в афганській війні, Канберра, повністю підтримуючи курс США в Іраці і Афганістані, переконана у правомірності участі своїх військ в Афганістані.

Австралійці надають досить ефективну повітряну підтримку військам НАТО. Так, національна компанія “Боїнг Австралія Лтд”, підписала контракт на 20 млн. дол. на проведення рекогносцировки і розвідки для австралійських і натовських військ з використанням безпілотних повітряних апаратів Scan Eagle.

Крім участі в бойових діях, 400 австралійських солдат і офіцерів займаються відновленням соціально-економічної інфраструктури Афганістана. Вони допомагають місцевим жителям відновлювати дороги, риють колодязі, надають медичну і гуманітарну допомогу.

Австралія не тільки нарощує свою військову присутність в Афганістані, а й збільшує об’єм допомоги. Так, в липні 2007 р. було прийнято рішення збільшити квоту афганських студентів в Австралії і виділити Афганістану 7 млн. дол. додатково. З цієї суми 2,5 млн. направлено на відновлення фонду охорони здоров’я і освіти і стільки ж – на розмінування території. Решта

коштів буде витрачена на розвиток структури Незалежної виборчої комісії Афганістана та її фінансування.

Австралія не збирається збільшувати чисельність свого військового контингенту в Афганістані, однак готова розширити свою участь у відновленні соціального і господарського життя країни. А саме, мова йде про підготовку кадрів поліції, юристів, управлінського персоналу, будівництво нових доріг, лікарень і шкіл.

В цілому, можна сказати, що “фірмовий стиль” економіки Австралії – це висока конкурентноздатність, відкритість і гнучкість. Успішні результати господарювання – наслідок ефективного управління економікою і безперервних структурних реформ. В країні успішно втілюються досягнення науково-технічної революції, вона має розвинуте наукоємке виробництво і передове машинобудування.

Великі досягнення Австралії в соціально-економічній сфері відбуваються головним чином завдяки активній і плідній діяльності держави, спрямованої на всіляку підтримку і стимулювання з допомогою найрізноманітніших заходів розвитку приватного підприємництва в усіх галузях національного господарства. В результаті такої політики склались дуже тісні економічні зв'язки Австралії з зовнішнім світом, які відіграють значну роль у підйомі її господарства і добробуту населення. Ці зв'язки охоплюють зовнішню торгівлю і інвестиції, різноманітні послуги, включаючи туризм, навчання сотен тисяч іноземців в австралійських університетах і коледжах, а також інші форми співпраці.

Серед причин, що сприяють економічному розвитку Австралії взагалі і її промисловості, як оброблювальної, так і видобувної, зокрема, так само як і досягнення високого ступеня інтеграції у світове господарство, – це постійно зростаючі, і без того дуже великі, інвестиції іноземного капіталу.

В цілому, в 2006-2010 роках Австралія мала профіцит бюджету: в 2006 р. – 2,1% ВВП, в 2007 р. – 1,6% ВВП, в 2008 р. – 1,7% ВВП, в 2009 р. – 1,8% ВВП, в 2010 р. – 1,7% ВВП. Державний борг країни складав (у % до ВВП): в

2006 р. – 9,5, в 2007 р. – 8,9, в 2008 р. – 8,1, в 2009 р. – 7,9%, в 2010 р. – 7,2%.

Це – найкращі показники серед розвинутих країн.

1.2. Податкова система Австралії

Основним джерелом формування фінансових ресурсів держави є податки. Податкова система Австралії базується на таких принципах, як:

- 1) системність ;
- 2) встановлення визначної бази;
- 3) формування правової основи;
- 4) вихідні принципи побудови податкової системи.

Податкова політика розробляється відділом бюджетної політики й економічного аналізу Міністерства фінансів.

У податковій системі переважає пряме оподаткування, у якому основну частку займає прибутковий податок з населення.

Останні тенденції в розвитку податкової системи пов'язані з розширенням бази оподаткування і зниженням розмірів ставок податків і спрямовані на скорочення дефіциту федерального бюджету при збереженні можливостей впливати на економічні процеси.

Податкова система має три рівні: федеральний, тобто державний, регіональний та місцевий (рівень громад). Основним є перший рівень – державний, який практично фінансує усі інші. Податки регіонального рівня, або штатів, та місцевого рівня не мають великого значення для формування бюджету.

Середня прибутковість австралійського бізнесу становить 14% (прибуток до сплати податків на фонди акціонерів).

Усі юридичні особи поділяються на три групи.

Перша група – великі компанії, які мають річний оборот понад 100 млн. австралійських доларів (австрал. дол.). До цієї групи належать також міжнародні корпорації, які є провідною категорією у наповненні державного бюджету.

Друга група – середні підприємства, які мають оборот від 1 млн. австрал. дол. за рік. Третя категорія – малі підприємства з річним оборотом до 1 млн. австрал. дол. за рік. До цієї категорії належать також приватні підприємці. Для цих платників передбачається кілька варіантів сплати податків, у тому числі і спрощена система оподаткування та обліку доходів. Вибір системи оподаткування та обліку доходів залишається за платником.

Прибутковий податок з фізичних осіб має прогресивний характер. Але податкова реформа, яка проводиться в Австралії, має досить ліберальний характер і спрямована на зниження податкового тиску на платника. Особливістю оподаткування фізичних осіб є процес нарахування податку та подання щорічної податкової декларації.

Фінансовий рік в Австралії починається 1 липня.

Прибутковий податок з юридичних осіб

Основним податком федерального рівня є прибутковий податок з юридичних осіб, який становить 14-15% федерального бюджету. Податок з юридичних осіб, по суті, є податком на прибуток. Прибутковий податок має тенденцію до поступового зниження ставки з 36 до 30%. Якщо фірма зазнала збитків, то вона переносить їх на прибуток наступних років.

Прибутковий податок з фізичних осіб.

При сплаті прибуткового податку встановлюється неоподаткований мінімум доходів громадян у розмірі 6 тис. австрал. дол. А далі діє прогресивна шкала оподаткування. Для доходу від 6 тис. до 20 тис. австрал. дол. ставка податку становить 17%; з доходів від 20 тис. до 50 тис. австрал. дол. податок стягується у розмірі 30%; з доходів від 50 тис. до 60 тис. австрал. дол. – 42%, з доходів понад 60 тис. австрал. дол. – 47%. Зараз близько 80% населення держави сплачує прибутковий податок за середньою ставкою – 30%.

Внески на соціальні програми

Крім зниження податкового тиску, в Австралії запроваджуються різні соціальні програми. Так, підвищено на 4% розмір пенсій та допомоги з

гарантованим перевищенням на 2% над будь-яким рівнем інфляції, постійно збільшується допомога на виховання дітей. Сім'ї, які мають тільки одне джерело одержання доходів, фактично не сплачують податок з доходів до 13 тис. австрал. дол. Особливістю стягнення цього податку є те, що пенсії входять до складу сукупного річного доходу фізичних осіб.

Види непрямих податків

У країні проводиться реформування непрямих податкових платежів. Замість існуючого раніше податку з продажу введено податок на товари та послуги з єдиною ставкою 10%. За економічною суттю він аналогічний податку на додану вартість. Ним не оподатковуються товари та вироби, які експортуються з країни, продовольчі товари, медичні препарати, послуги зі здобування початкової та середньої освіти, медичні послуги, благодійна діяльність, а також діяльність релігійних організацій.

До непрямих податків належать також мито та акцизи. Останні встановлюються на алкогольні напої, тютюнові вироби, дизельне паливо тощо.

Інші види податків

Крім вищезазначених податків, які мають досить велику питому вагу в загальному федеральному бюджеті, існують й інші:

- податок на приріст капіталу стягується з прибутку, одержаного від реалізації деяких активів (наприклад, акцій);
- податок з дорогих автомобілів;
- пенсійний збір у розмірі 1,5% фонду заробітної плати;
- податки, які стягуються способом біля джерела з дивідендів, відсотків на капітал;
- податок на нафтові ресурси;
- податок з додаткових виплат. Його сплачує роботодавець, коли надає найманим працівникам додаткові пільги або інші виплати. До них належать виплати власникам автомобілів за пальне та ремонт, якщо автомобіль використовується для службових цілей, оплата за навчання дітей

співробітників, видача безвідсоткових позик або з відсотками, але нижчими за звичайну банківську ставку, інші витрати.

Якщо пільга, яку одержав працівник, перевищує 50 тис. австрал. дол., то роботодавець з суми перевищення сплачує податок за ставкою 48,5%, тобто максимальна ставка збільшується на 1,5% сплати у пенсійний фонд. Загалом цей податок становить 23% в загальному федеральному бюджеті.

1.3. Податкова реформа в Австралії

Проведенню податкової реформи передувала підготовча робота протягом кількох місяців. Проводилась роз'яснювальна робота серед платників податків, а для працівників податкових служб – навчання. Під час реформи було надруковано багато методичної літератури, необхідна кількість податкових бланків та звітів. Додатково було відкрито п'ять центрів для адміністрування податку на товари та послуги, укріплено інформаційну базу податкового відомства, покращено роботу з платниками податків. Крім того, у державі була створена мережа податкових консультантів, які є частиною ринкової інфраструктури. Для проведення цього виду діяльності необхідно одержати відповідну ліцензію.

Податкова реформа в Австралії проводиться шляхом спрощення системи оподаткування. Урядам штатів залишили лише податок з грального бізнесу, гербові збори, мита, земельний податок. Крім цих податків, муніципальні ради можуть встановлювати податки на певні види майна та на фонд оплати праці. Бюджети штатів залежать від надходження податків на товари та послуги.

13 серпня 1999 р. почалась реформа Адміністрації оподаткування товарів і послуг. Тільки в 1999 р. було витрачено на створення офісу (the GST Start-Up Assistance Office - GSTSAO) із Фінансового департаменту (the Department of Treasury) 500 млн. дол. Даною організацією (GSTSAO) були створені фонди консультування (The New Tax System Advisory Board, the Business Advisory Panel and the Community Sector Advisory Panel) з метою

роз'яснення фізичним і юридичним особам суті податкових реформ, форм заповнення декларацій, порядку роботи.

Австралійська податкова адміністрація (АПА) використала досвід Нової Зеландії. Так, система опосередкованих (непрямих) податків (General sales taxes - GST) діє в Новій Зеландії вже 20 років. При її розробці в Австралії спеціалісти із податкової адміністрації розглянули GST в усьому світі у пошуках найкращої практики.

Реалізація нового податкового пакета системних програм змінила австралійську податкову систему. В Австралії не тільки ввели GST, а й одночасно виконали значні податкові перетворення в системі прибуткового податку, включаючи унікальний австралійський діловий номер, який відрізняє систему, нові персональні ставки податку.

Центральною зміною стало введення 10%-го податку на більшість товарів і послуг, за винятком основного продовольства. Новий податок замінив Федеральний оптовий податок з продаж і деякі збори територій.

Реєстрація при сплаті податку з продаж GST необхідна, якщо об'єм бізнесу за рік становить 50 000 дол. або більше (100 000 дол. і більше для неприбуткових організацій).

Для реєстрації необхідно заповнити аплікаційну форму, в результаті чого кожному платнику податку присвоюється австралійський діловий номер (an Australian Business Number - ABN).

Дуже цікаве нововведення в австралійській податковій системі – електронні податки. При цьому в електронному виді здійснюється як сплата податків, так і їх повернення. Наприклад, йде повернення по податку на кожну дитину. Ця операція виконується безкоштовно для платника податку. Так, в 2005 р. більше 1,35 млн. австралійських сімей отримали повернення по податку з допомогою даної електронної системи.

Щоб роз'яснити людям, як працює нова податкова система, був створений спеціальний консультативний фонд, названий “Суспільні

встановлення правової норми”, який розробив набір інформаційних джерел у вигляді збірника фактичних даних, бюлетенів, брошур і т.п.

Вирішувались також питання доставки і отримання податкових декларацій (австралійських ділових заяв діяльності – BAS) вчасно, які представляли собою документ, який використовувався платниками податку для повідомлення по їх податкових обов’язках. Основним отримувачем і відправником податкової пошти став податковий офіс, з тим, щоб не завантажувати роботою і чергами регіональні відділення пошти.

Електронні послуги дозволили спростити систему повідомлення людей про податкові зобов’язання і їх оплату. Адміністрація GST перебудувала податкову систему з тим, щоб все можна було здійснити в електронному вигляді – і розрахунок, і платіж.

Австралія була однією із перших країн, яка переобладнала податкову систему з урахуванням розвитку електронної торгівлі в мережі Інтернет.

Австралія – федерація, яка складається із восьми територій. Федеральний уряд в даний час збирає подохідний податок з фізичних осіб і бізнесу, а також непрямі податки GST на всіх територіях. До введення GST території покладались на державні збори (на зразок гербового мита) і фінансову допомогу з федерального уряду.

Особливістю австралійської системи опосередкованих податків GST полягає в тому, що, хоча GST –доход збирає федеральний уряд, весь GST – дохід розподіляється в федеральний бюджет і бюджети територій. Таким чином, введення GST призвело до фундаментальної зміни фінансових зв’язків між федеральним урядом і урядами територій. Раніше федеральний уряд забезпечував території міжбюджетними грантами (і на сучасному етапі спеціальні цільові гранти зберігаються), але GST формує головну компоненту доходу територій.

З введенням GST почала діяти міжурядова угода (IGA) між федеральним урядом і територіями. Ця угода приводить до скорочення федеральних доходів і підвищенню рівня територій в їх доходах. Система

фінансового надання допомоги і дотацій замінюється системою передачі доходу від федерального уряду і забезпечення GST-доходу на територіях Австралії, який може бути витрачений згідно з їх власним бюджетним пріоритетом.

Система оподаткування Австралії побудована на самооцінці бізнесу і фізичної особи. Це означає, що АПА сподівається на порядність платників податку, здатних розуміти і виконувати їх обов'язки з оподаткування. Головне завдання податкового офісу в Австралії – створення такого оточуючого середовища, яке підтримує високі рівні добровільної згоди сплати податків.

У податковій системі Австралії швидко розмежовують організації в залежності від системи доходу (щорічний товарообіг більше ніж 100 млн. дол., товарообіг менше ніж 100 млн. дол., товарообіг від 2 до 100 млн. дол., мікропідприємці). Всю ділову клієнтуру податкова адміністрація поділила згідно з товарообігом.

Перша група – це бізнес з щорічним товарообігом більше ніж 100 млн. дол. В Австралії близько 1900 таких великих підприємств. Ці підприємства сплачують приблизно 59% всіх податків з продаж і послуг. Даний великий бізнес сплачує податкові зобов'язання щомісяця, у той час як інші підприємці зазвичай роблять це кожний квартал.

Податкова адміністрація постійно контролює їх дії. Основними зонами ризику на цьому великому ринковому сегменті є:

- власність і будівництво – неправильне використання пільг в законі;
- активне податкове планування;
- фінансові поставки в офшорні зони.

Друга група – підприємства з товарообігом нижче 100 млн. дол. Невеликі і середні підприємства вважаються в Австралії як бізнес з товарообігом між 2 і 100 млн. дол. Їх кількість складає близько 95 000 і вони вносять 35% всього зібраного GST.

Третя група – мікропідприємці. В Австралії також є майже 2,4 млн. мікропідприємців, з щорічним товарообігом нижче 2 млн. дол. Цей сегмент вносить 25% всього зібраного GST.

В 2005-2006 рр. чистий дохід від введення GST склав 37 млрд. дол. і був розподілений між федеральним урядом і територіями Австралії, щоб фінансувати їх суспільні блага, послуги і програми.

Основними видами доходів в бюджет територій і штатів є податки з власності. По-перше, люди, які продають власність (будинки, землю) повинні сплачувати податок з продажу. Цей податок залежить від ринкової вартості власності, яка продається. Нижче наведені співвідношення вартості власності і ставки сплачуваного податку з продажу власності в Австралії:

Нижче 100 000 дол. – 20 дол., або 2,00 дол. з кожних 100 дол.;

Від 100 001 до 200 000 дол. – 2000 дол. плюс 3,50 дол. з кожних 100 дол., більших ніж 100 000 дол.;

Від 200 001 до 300 000 дол. – 5500 дол. плюс 4,00 дол. з кожних 100 дол., більших ніж 200 000 дол.;

Від 300 001 до 500 000 дол. – 9500 дол. плюс 5,50 дол. з кожних 100 дол., більших ніж 300 000 дол.;

Від 500 001 до 1 000 000 – 20 500 дол. плюс 5,75 дол. з кожних 100 дол., більших ніж 500 000 дол.;

Від 1 000 001 і вище – 49 250 дол. плюс 6,75 дол. з кожних 100 дол., більших ніж 1 000 000.

По-друге, це податок на власність. Загальний об'єм податкових платежів складається з двох частин: фіксованого платежу і ставки, яка змінюється в залежності від виду кожної частини власності. Формула розрахунку податку на власність виглядає наступним чином:

$$T = FC + (AUF - 22\,000) \times P,$$

де FC – фіксована частина платежу;

AUF – ринкова вартість власності;

P – податкова ставка.

В 2006-2007 рр. ставки залежали від того, з якою метою використовувалась власність (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Ставки податку на власність в Австралії в 2006-2007 рр.

Вид власності	Фіксована частина платежу (FC), дол.	Податкова ставка (P),%
Індивідуальна	440	0,3576
Власність, яка використовується в комерційних цілях	717	1,0387
Сільськогосподарська	76	0,2003

Як видно із табл. 1.2, великими пільгами користується власність, яка використовується в сільськогосподарських цілях. Це один із прикладів непрямой підтримки сільського господарства в Австралії.

Третій вид податку з власності – спеціальний податок на забезпечення і розвиток протипожежної служби і служби надання допомоги при надзвичайних ситуаціях. Цей податок розраховується по формулі:

$$T = FC + (AUF - 22\ 000) \times P,$$

де FC дорівнює 84 дол., а ставка податку – 0,4875%.

Крім податку на власність стягується також податок на землю у відповідності з Законом про податок на землю від 2004 р. Якщо земля знаходиться в особистій власності і не використовується в комерційних цілях, то ставки коливаються від 0,6 до 1,4%. Далі наведені встановлені в Австралії в 2006-2007 рр. ставки податку на землю в особистій власності, в % в залежності від вартості землі (в доларах).

Нижче 75 000 – 0,60%;

Від 75 001 до 150 000 – 0,89%;

Від 150 001 до 275 000 – 1,15%;

Від 275 001 і вище – 1,40%.

Якщо земля використовується в комерційних цілях, то ставки коливаються від 0,89 до 1,59% в залежності від вартості (в доларах) землі у власності.

Нижче 150 000 – 0,80%;

Від 150 001 до 275 000 – 1,25%;

Від 275 001 і вище – 1,59%.

Податок на землю сплачується щоквартально: 15 серпня, 15 листопада, 15 лютого і 15 травня. Платежі можна здійснювати як у поштових відділеннях, так і використовуючи дебетові і кредитні карти Visa, MasterCard.

Крім того, значну частину надходжень складають податки із заробітної плати. В Австралії вони такі ж високі, як в США. Ставка податку з заробітної плати складала в 2006–2007 рр. 6,85%. Крім того, проводяться вирахування з податку на кожну дитину.

Методи погашення податкового боргу

Важливе місце в роботі податкової служби Австралії займає робота з тими, хто має податковий борг, та з порушниками чинного законодавства. Таких в Австралії нараховується понад 500 тис. осіб, і розмір їхнього боргу становить близько 7,8 млрд. австрал. дол. До таких порушників застосовуються різні методи:

- по-перше, їм нагадують по телефону про необхідність повернути борг;
- по-друге, надсилають поштові повідомлення. Потім порушника запрошують до податкового органу. І тільки коли ці заходи не мають позитивних наслідків, до порушників застосовуються такі заходи, як арешт банківського рахунку, майна і конфіскація майна. Податковий комітет має право списати заборгованість або взагалі звільнити від сплати штрафу.

Штрафні санкції застосовуються у вигляді відсотків до пені або у встановленому розмірі. Якщо платник самостійно знаходить помилку в розрахунках, він сплачує штраф у розмірі 5% суми недоврахування. Якщо помилку знаходить податковий орган або одержує неправильну інформацію, то розмір штрафу зростає до 30%. Розмір штрафів збільшується до 60%, якщо платник умисно зменшує свою базу оподаткування доходів. Якщо це

порушення має зловмисний характер, то сума штрафу збільшується до 300% суми недоплат.

1.4. Державне регулювання грошового обігу, банківської справи, бізнесу

В Австралії з 1966 р. прийнята десяткова грошова система. Австралійський долар випускається Резервним Банком Австралії, який регулює процентні ставки, здійснює контроль за фінансовою системою. Останніми роками регулювання банківського сектора поступово слабшало. Наприклад, з 1983 року іноземним банкам було дозволено проводити операції в Австралії, і поступово скорочуються або зникають принципові відмінності між різними типами банків і між банками та іншими фінансовими організаціями, наприклад, компаніями по страхуванню життя, будівельними компаніями і пенсійними фондами. Станом на червень 1996 року, в країні діяли 50 австралійських і іноземних банків, що нараховували більш, ніж 6,5 тис. відділень. Чотири найбільші австралійські банки – Національний Банк Австралії, Союзний Банк Австралії, банківська корпорація Вестпак і Австралійська та Новозеландська банківські групи – контролюють більше половини всіх банківських активів. Злиття цих чотирьох крупних банків заборонене державою, яка прагне забезпечити конкурентоспроможність банківського сектора.

У законодавстві Австралії передбачені контрзаходи щодо так званих “дочок” іноземних компаній, коли останні приймають рішення не на користь держави базування. Основою цих заходів є інститут незалежних директорів банку. Банки, зареєстровані в Австралії, повинні мати не менше двох незалежних директорів, які не повинні бути афілійовані з банком та його материнською структурою. Їх найважливіша функція полягає у спостереженні за тим, щоб операції банку з материнською компанією здійснювались в інтересах банку та його вкладників у самій Австралії, а не за кордоном. На думку керівництва Резервного банку Австралії, австралійська

“дочка” є самостійним банком, а не філіалом закордонного банку. По необхідності політика дочірнього банку визначається зарубіжною материнською компанією, але в раді директорів “дочки” повинні бути незалежні особи, які при необхідності зможуть виступити на захист інтересів австралійських вкладників. У крайньому випадку, вони можуть піти у відставку з поясненням причин центральному банку країни.

Політика Австралії по відношенню до філій іноземних банків має свою специфіку. Австралія використовує доктрину відокремленої одиниці, згідно з якою є можливість встановити пріоритетність вимог вкладників та кредиторів своєї країни перед всіма іншими незалежно від законодавства про банкрутство та ліквідацію в інших країнах.

Іноземним філіям в Австралії також заборонено відкривати роздрібні депозити.

В цілому, політика Австралії по відношенню до філій іноземних банків представляє собою приклад вбудови цих філій в економічну систему країни та використання їх для вирішення конкретних завдань територіального розвитку.

Регулювання виноградарства і виноробства в Австралії також може слугувати прикладом того, як держава використовує бізнес-спільноту в забезпеченні ефективного функціонування і розвитку цієї галузі.

В Австралії склалась багаторівнева мережа фінансованих бізнесом професійних об'єднань, які займаються вирішенням поточних і довгострокових економічних і екологічних завдань в галузі виробництва винограду і вина. Найважливіші – Австралійська корпорація вин і бренді (AWBC) і Корпорація досліджень і розвитку у виноградарстві і виноробстві (GWRDC). Обидві корпорації є державними, але фінансуються за рахунок виробників і експортерів. У своїй діяльності корпорації керуються “Стратегічним планом розвитку виноградарства і виноробства 1996-2025 рр.”, програмою національних пріоритетів в наукових дослідженнях і розробок міністерства сільського, лісового і рибного господарства.

Крім того, держава створила спеціальні компанії, які сприяють розвитку і становленню середнього і малого винного бізнесу, а також просуванню їх винної продукції на ринки. Австралійська торгова комісія Austrade, у завдання якої входить сприяння розвитку експортної торгівлі австралійських компаній, надає інформацію про просування продукції і послуг на міжнародних ринках з тим, щоб великі і малі компанії могли почати працювати на них як тільки будуть до цього готові. Отже, винороби, які володіють виноградником навіть в 1 акр, відчують свою задіяність у виноробну промисловість країни.

Успіху продажу австралійського вина на світових ринках також сприяє хороший маркетинг.

Таким чином, збільшення продажу австралійських вин – це прямий результат вдалої маркетингової політики, активної підтримки держави, здатності підприємців здійснювати намічені цілі.

1.5. Фінанси домогосподарств

Успіхи Австралії, що були досягнуті в основному в останні десятиліття, вражають. Їй належить 14-е місце в світі за розміром ВВП на душу населення. Згідно з даними журналу “Економіст”, в 2004 р. за коефіцієнтом якості життя (рівень заробітної плати, масштаби і якість навчання, стан охорони здоров’я та ін.) вона займала 6-е місце в світі – після Ірландії, Швейцарії, Норвегії, Люксембургу і Швеції.

По кількості комп’ютерів на 1000 чоловік населення (580) Австралія займає друге місце в світі після США.

Країна з успіхом отримує різні вигоди з тієї обставини, що її експорт має переважно сировинну направленість. Приклад Австралії показує: сировинна направленість експорту абсолютно не є чимось шкідливим для країни, а, навпаки, при вмілому використанні сировинних ресурсів може бути сприятливою основою для успішного розвитку економіки в цілому, в досягненні високого життєвого рівня населення.

Як і в більшості західних країн, на загальній економічній ситуації в Австралії помітно позначається рівень споживання домашніх господарств. В 2005/2006 фінансовому році він зріс на 3,25% проти 4% в 2004/2005 р. і був значно нижчим, ніж у попередні роки. За попереднє десятиліття споживання домашніх господарств неухильно збільшувалося, що було наслідком росту зайнятості і реальної зарплати. Але справа не тільки в цьому. Іншою важливою причиною росту споживання стало більш швидке збагачення значної частини населення. В 1990-ті роки цей процес проявлявся у вигляді збільшення вартості акціонерного капіталу, хоча в останній час ще більш важливішим фактором став ріст цін на оренду житла. Саме ріст багатства населення у вирішальній мірі впливав на збільшення споживання. “Споживацький бум” в середовищі несподівано збагатілого “середнього класу” призвів до зниження заощаджень населення. Крім того, багато хто вважав, що в умовах стабільної і процвітаючої економіки недоцільно відкладати гроші “на чорний день” – такі настрої також стимулювали зменшення заощаджень населення. Тим не менше, в 2005/2006 фінансовому році ейфорія все ж минула і, як наслідок, почало спостерігатися невелике збільшення заощаджень. Є ознаки того, що цей процес почався.

Інвестиції в житлове будівництво, після дуже великого росту протягом попередніх трьох років, в 2005/2006 рр. знизилась приблизно на 2%. Це зниження почалось вже в другій половині 2004 р., що витікало із зменшення кількості звертань за дозволом на будівництво нових будинків, і ця тенденція протягом деякого часу збережеться.

Житлове будівництво тривалий час вважалось однією із “найспокійніших” галузей австралійської економіки. Спостерігалось, щоправда, деяке зниження активності в житловому секторі. У більшій частині країни ціни на житло або стабілізувались, або незначно знизилась. В 2004/2005 фінансовому році дехто пророкував різке падіння цін на житло, але воно не відбулося. Однак рентні доходи на інвестиції в цій галузі дуже

низькі, а це наводило на думку про те, що ціни на житло можуть продовжувати падати (що й сталося в 2008 р.).

Виключно велику, може навіть й вирішальну роль у підйомі економіки Австралії і добробуту населення відіграють її тісні економічні зв'язки з зовнішнім світом. Ці стосунки охоплюють взаємну торгівлю і інвестиції, різноманітні послуги, включаючи туризм, освіту в австралійських університетах і коледжах, а також інші форми співпраці.

Кожний п'ятий із зайнятих працює в сфері експортного виробництва або обслуговуванні самого експорту. Річна заробітна плата персоналу компаній, які займаються експортом, перевищує середню по країні на 17,4 тис. дол.

Криза 2008-2009 років негативно позначилась на доходах домогосподарств, підвищивши насамперед кредитні ставки.

Ціна на нерухомість в серпні 2008 р. знизилася до п'ятирічного мінімуму при підвищенні вартості кредиту до десятирічного максимуму, сповільнилися темпи економічного зростання, прокотилася хвиля дефолтів – це ті чинники, комбінація яких спричинила обвал цін на австралійському ринку житла.

Про те, що ціна на нерухомість на зеленому континенті є одними із найбільш завищених у світі, МВФ попереджав ще в квітні 2008 р. А Джерард Мінак, головний економіст сіднейського відділення Morgan Stanley передбачив їхнє зниження до 2010 року на 30%. Збуватися цей прогноз почав в 2008 р., коли ціни на житло скоротилися вперше з часів Великої депресії. Причому так різко, що Джон Едварс, провідний спеціаліст Residex (сіднейської компанії, яка ось уже 20 років відслідковує ціни на австралійську нерухомість), запанікував та відчув себе відкинутим аж у 1965 рік. Про що він особисто заявив в інтерв'ю Bloomberg News.

За даними компанії, ціни на нерухомість в 2008 р. у восьми найбільших австралійських містах впали на 0,6-2,2%.

З 1999 року іпотечна заборгованість в Австралії, за оцінками AMR Capital Investor, подвоїлася й сягнула в 2008 р. 160% доходу, що перевищує аналогічні показники для США та Великобританії.

Для зменшення впливу кризи 2008-2009 років уряд Австралії надав невідкладну допомогу домогосподарствам. Мільйони австралійців отримали зниження податків з 1-го липня 2008 р., з часу прийняття комплексу заходів податкової політики урядом “Rudd” на суму 46,7 млрд. австралійських доларів. Звільнення від сплати податку стосується в першу чергу мало і середньозабезпечених громадян - працівників, які заробляють 40,000 австрал. дол. в рік.

Зниження податків є частиною пакету підтримки для працюючих сімей уряду “Rudd” на суму 55 млрд. австрал. дол. Пакет, крім того, включає допомогу службі піклування про дітей і додаткові витрати на освіту, починаючи з 1-го липня 2008 р. Цей комплекс заходів буде означати, що типова молода сім'я з двома дітьми отримає 52 австрал. дол. на тиждень, або 2,700 австрал. дол. в рік, що перевищує суму заробітку забезпечених сімей.

Податкові скорочення, які почалися з 1-го липня 2008 р., дозволили австралійцям заробити до 14,000 австрал. дол. в 2008-2009 рр., без податкового зобов'язання (від 11 000 австрал. дол. в 2007-2008 рр.), надаючи реальні пільги працівникам, які зайняті неповний робочий день.

1.6. Фінанси вугільної та уранової промисловості

1.6.1. Фінанси вугільної промисловості та її державна підтримка

Австралія – одна з найбагатших мінералами країн нашої планети. Не випадково її називають “коморою світу”. В її надрах великі поклади залізної руди і кам'яного вугілля. Їх експорт забезпечує країні, особливо в останні роки, багатомільярдні валютні доходи. Саме вугілля займає перше місце за розмірами експортної виручки країни.

Австралія займає видне місце у світовому видобутку і, особливо, в глобальній торгівлі вугіллям. В 2004 р. світовий експорт вугілля складав 742 млн. т, і частка в ньому Австралії досягала 30%.

Виявлені до цього часу в Австралії запаси вугілля оцінюються в 77 млрд. т, і при сьгоднішніх масштабах видобутку їх вистачить більше ніж на 200 років. В 2004 р. у вугільновидобувній промисловості було зайнято 25 тис. робітників і набагато більше в галузях, що її обслуговують. З 1996/1997 фін. р. (фінансовий рік в країні починається 1 липня) у вуглевидобутку швидко зростає продуктивність праці, приріст досягає 15% в рік. Австралійське вугілля відзначається високою тепловіддачею, а також сприятливими екологічними якостями – низьким вмістом сірки, азоту і попелу.

В країні видобувається багато різних видів вугілля. За австралійською класифікацією це “чорне”, “буре”, “тверде”, “м’яке” вугілля і багаточисельні суміші вугілля. Щороку тільки чорного вугілля видобувається більше 300 млн. т. З цієї кількості більше 230 млн. т експортується. В 2005 р. було видобуто 399 млн. т чорного вугілля. Австралія в даний час реалізує за кордоном чорне вугілля двох різновидностей – термічне (призначене для використання у вигляді палива і для виробництва електроенергії на теплових електростанціях) і металургійній (коксівне) вугілля. Коксівне вугілля домінує в австралійському вугільному експорті і за об’ємом, і за вартістю, однак поставки за кордон термічного вугілля в тоннажі в даний час наближаються до коксівного вугілля.

Провідна вуглевидобувна компанія в Австралії – “Істерн Корпорейшн”. В штаті Квінсленд, де вона в основному функціонує, зосереджені головні запаси вугілля. В 2005/2006 фін. р. тут було видобуто більше 171 млн. т чорного вугілля, причому більша його частина – на покладі Боуен. Штат Квісленд, а також штат Новий Південний Уельс (другий за значенням вуглевидобувний район) мають розвинуту інфраструктуру.

Хоча у вуглевидобутку домінують великі компанії, включаючи провідні світові фірми, в галузь “вилилось” і кілька середніх і дрібних

підприємців, які ведуть успішну розробку покладів, часто шляхом організації спільних підприємств.

Уряд Австралії і уряди штатів активно підтримують вуглевидобувну промисловість. Ця галузь виключно важлива для господарського розвитку кількох районів країни, особливо для центральної частини штату Квінсленд, де на шахтах працює значна частина місцевого населення.

Приблизно 25% видобутого чорного вугілля використовується для виробництва електроенергії. “Опосередовано” вугілля бере участь в експорті продукції австралійської металургійної промисловості – адже дешевий австралійський метал, вироблений за рахунок дешевої електроенергії, низька вартість якої забезпечується за рахунок дешевого вугілля, користується великим попитом на світовому ринку. Найбільш яскравим прикладом цього служить господарська діяльність в центральній частині штату Квінсленд, де в місті Гледстоун працює завод з виплавки алюмінію – дуже великий споживач електроенергії, отриманої із вугілля.

Вугільна галузь приносить Австралії великі доходи. Так, коли в 2004/2005 фін. р. доходи від експорту вугілля склали 17,2 млрд. дол., власники шахт виплатили центральному уряду у виді плати за розробку родовищ 354 млн. дол. і владі штату Квінсленд – ще 770 млн. дол. Крім того, більша частина доходів від продажу вугілля виплачується великими вуглевидобувними компаніями власникам акцій у вигляді дивідендів. Крім того, ці компанії вкладають значні кошти у благоустрій територій, що прилягають до шахт і збагачувальних фабрик, а також в забезпечення екологічної безпеки. Їм вдалось фактично повністю уникнути забруднення повітря вугільним пилом в портах, де кораблі завантажуються вугіллям. Однак поки не вдасться зменшити зміст метану у викидних газах, які утворюються при згоранні вугілля. Уряд Австралії виділяє значні кошти на вирішення цієї проблеми. На деяких електростанціях споруджуються спеціальні підземні резервуари, куди закачуються метаномісткі гази. З березня 2004 р. діє Національний план розробки технологій, розрахованих на

зменшення чи повне усунення виділення метану при використанні вугілля. Для його практичної реалізації створена група “Вугілля 21”, в яку увійшли представники вуглевидобувної галузі, різних дослідних центрів, уряди, а також влада штатів. На вирішення екологічних проблем, пов’язаних з видобутком і використанням вугілля, уряд виділив 500 млн. дол.

Частка термічного вугілля у загальному об’ємі чорного вугілля, що видобувається в Австралії, складає приблизно 60%. Близько 35-40% його споживається в самій країні, а решта експортується. Для виробництва електроенергії Австралія використовує щороку близько 55 млн. т термічного вугілля. Крім того, для тих же цілей в штаті Вікторія використовується 66 млн. т бурого вугілля.

Металургійне (коксівне) вугілля використовується переважно для виплавки сталі. Австралія відома як один із небагатьох світових постачальників, здатних експортувати весь спектр металургійного вугілля. Країна орієнтована на його продаж за кордон, і лише 5% коксівного вугілля витрачається місцевими виробниками.

В період з 2001 по 2005 рр. середньорічний приріст поставок Австралією вугілля за кордон склав 13%. В 2003 р. країна експортувала вугілля на суму 10,8 млрд. дол., в 2004 р. – на 13,8 млрд., в 2005 р. – на 21,8 млрд., в 2005/2006 фін. р. – на 24,5 млрд. дол.

Про величезне значення вугілля для економіки Австралії переконливо свідчить той факт, що в 2005/2006 р. його частка в експорті складала 19%. Як стверджує Австралійське бюро сільськогосподарських та інших ресурсів, цей показник не скоротився і в 2006/2007 фін. р. Тим більше, що хорошого вугілля на світовому ринку не вистачає, а ціна на нього зростає.

Австралійське вугілля експортується в 36 країн; переважна його частина постачається в азіатські країни (80,7%), серед яких в якості імпортерів в 2005/2006 фін. р. лідирувала Японія, куди було направлено 44,5% експортованого австралійського вугілля, в Республіку Корея – 13,8% і в Тайвань – 9,2%. Для Австралії японський ринок вугілля – основний. В

2004/2005 фін. р. вона закупила 53% австралійського термічного і 36% металургійного вугілля. Експорт Австралією вугілля в Японію оцінювався в 2005 р. в 9 млрд. дол. Багато вугілля Австралія вивозить також в Індію, Мексику і європейські країни. Швидко зростають закупки австралійського вугілля Китаєм, за 5 років – з 2001 до 2005 р. – вони збільшилися у вартісному виразі з 68,6 млн. до 530,7 млн. дол. Аналіз, проведений Австралійським бюро економіки сільськогосподарських та інших ресурсів, свідчить, що Австралія має потенціал для збільшення експорту вугілля в Китай на суму більше ніж 2 млрд. дол. в рік. Швидкий розвиток японської і китайської чорної металургії взагалі у великій мірі тримається на використанні австралійської сировини – вугілля і залізної руди.

Вугілля вивозиться за кордон із спеціальних терміналів, розташованих в 6 портах країни, – вони знаходяться в штатах Квінсленд і Новий Південний Уельс. В обмеженій кількості вугілля експортується також із штата Західна Австралія, через порт Банбері. Протягом усіх останніх років уряд країни надає значну допомогу вуглевидобувній галузі. Сотні мільйонів бюджетних доларів передані Австралійській залізничній корпорації і компанії “Ауслінк”, які повинні покращити старі і прокласти нові дороги в районі долини річки Хантер. Ці дороги зв’язують великі шахти з портом Варатах – найбільшим в світі, збудованим спеціально для відвантаження вугілля на експорт.

Австралія планує у найближчі 3 роки збільшити експорт вугілля ще на 112 млн. т. Для цього треба збільшити потужності портів. А саме, намічено модернізувати порт Н’юкасл, а також розширити термінал Хей Пойнт, що дозволить збільшити об’єм вантажних операцій з 40 млн. т до 44 млн. т в рік. Реалізація цих, а також інших подібних проектів дозволить збільшити експорт австралійського вугілля з теперішніх 264 млн. т в рік до 376 млн. т в рік.

1.6.2. Фінанси уранової промисловості та окремих її підприємств

Австралія – світова уранова держава. У списку відкритих в Австралії корисних копалин особливе місце займають уранові руди, поклади яких – найбільші в світі. Тут зосереджено близько 30% їх світових запасів.

Високі ціни на нафту і природний газ, поточна і прогнозована потреба в енергоресурсах Китаю, який стрімко розвивається (другий споживач в світі) та Індії, не дуже вдалі спроби знизити викиди газу в атмосферу – важливі фактори, які сприяють росту ціни на таке альтернативне паливо, як уран.

В Австралії уранові руди вперше були виявлені в останнє десятиліття XIX століття. Його видобуток почався в 30-ті роки минулого століття на руднику “Радіум Хілл” в штаті Південна Австралія. Поставлена мета спочатку була скромною: отримати трохи мінералу для медичних потреб.

В роки Другої світової війни Англія і США запропонували Австралії постачати їм ран порівняно великими партіями. І тоді, в 1944 р., в країні почались інтенсивні роботи по виявленню нових покладів. В 1948 р. компанії, зайняті геологічною розвідкою урану, були звільнені від оподаткування, що послужило стимулом до активізації їх діяльності. В результаті в період 1949-1956 рр. в північних районах країни були виявлені значні запаси ураномісткої сировини. В той час уран видобувався, головним чином, для воєнних цілей.

Першими в Австралії по-справжньому великим рудником по видобутку урану став “Рум Джангл” в штаті Північна територія, який належав державі і функціонував в 1954-1971 рр. Трохи поступався йому оновлений рудник “Радіум Хілл”, а потім “Мері Кетлін” в штаті Квінсленд (зараз він вже не працює через виснаження покладів).

Наприкінці 60-х рр. за Австралією міцно закріпилась назва найбільшого в світі постачальника урану, який став широко використовуватися не тільки у військових цілях, а й для виробництва атомної енергії. На початку 70-х рр. були виявлені нові великі поклади уранових руд

на Північній території, в штаті Західна Австралія і в штаті Південна Австралія.

В даний час в країні функціонують три уранових рудника. Це “Олімпік Дем” і “Беверлі” (штат Південна Австралія) і “Рейнджер” (штат Північна територія). До початку розробок урану готують четвертий поклад “Хонеймун” (штат Південна Австралія).

Уряд Австралії в 1978 р. придбав частину акцій компанії “Рейнджер”, але вже наступного року продав їх, тим самим припинивши свою участь у розробці покладів. Для управління об’єктом була заснована компанія “Energy Resources of Australia” (ERA), яка прийняла рішення розповсюдити 25% акціонерного капіталу серед іноземних фірм. Після ряду структурних перетворень і виходу з управління деяких великих акціонерів компанія неодноразово змінювала власників, поки в 2000 р. не була придбана всесвітньо відомою міжнародною корпорацією “Ріо Тінто”.

На найбільшому в світі покладі “Олімпік Дем” за 500 км на північ від міста Аделаїда уран видобувається у поєднанні з мідною рудою.

Поклади урану були виявлені тут в 1975 р. компанією “Western Mining Corporation” (WMC), яка взагалі-то проводила пошуки міді. Розвідувальне буріння показало наявність величезних запасів – більше 2 млрд. т руди, яка представляла собою суміш міді і урану. В 1979 р. компанія спільно з “Бритіш Петролеум” приступила до освоєння покладів. В 1988 р. WMS розпочала тут видобуток урану, прийнявши рішення інвестувати на ці цілі протягом двох років 90 млн. дол. Планувалось подвоїти розміри освоєної ділянки покладу “Олімпік Дем” і завдяки цьому довести виробництво окису урану до 15 тис. т в рік. Очікується, що загальні витрати на реалізацію проекту становитимуть 5 млрд. дол., з яких 4 млрд. дол. вже витрачені. В 2004 р. WMS отримала від експорту урану 1,1 млрд. дол. прибутку.

Компанія планує провести широке розвідувальне буріння в південній частині покладу, щоб оцінити масштаби майбутніх робіт. Належить також детально обстежити вже існуючий великий відкритий кар’єр трикілометрової

ширини і кілометрової глибини – це необхідно для точного визначення об'ємів покладів уранової руди. Видобуток руди в повному масштабі планувався розгорнути в період 2009-2013 рр.

Поклад “Беверлі” знаходиться за 520 км від міста Аделаїда (штат Південна Австралія). Уран тут був виявлений в 1969 р. групою ОТР, яка включала компанії “Oilmin NY”, “Transoil NY” і “Petroleum NY”. В 1990 р. воно було продано компанії “Heathgate Resources”, філіалу “General Atomics of USA”. Запаси руди зосереджені в трьох мінералізованих зонах – північній, центральній і південній.

В липні 1998 р. програма розробки покладів була представлена на громадське обговорення, а в березні 1999 р. була проведена екологічна апробація програми. В тому ж році компанія почала здійснювати проект, який включав також будівництво збагачувального підприємства, житлового комплексу, аеродрому і електростанції потужністю 4 МВт.

Оскільки поклад “Беверлі” знаходиться на землі, яка належить аборигенам, компанія виплачує їх адміністрації орендні платежі за використання надр у розмірі 2% від вартості продаж. В середині 2000 р. був здійснений перший платіж у розмірі 100 тис. дол. Угода з місцевою адміністрацією передбачає навчання місцевих жителів і надання їм роботи на руднику.

Щоправда, намічений на листопад 2000 р. початок видобутку руди в північній зоні в кількості 1180 т окису урану в рік не відбувся. Фактично до освоєння покладу приступили лише в 2001 р.

За останні десятиліття Австралія стала важливим постачальником урану на світовий ринок. В договорах з країнами - покупцями, як правило, обумовлюється, що уран буде використовуватися виключно в мирних цілях, в основному, для потреб атомних електростанцій.

Величезні запаси австралійського урану приваблюють до себе все зростаючу увагу багатьох держав. Сьогодні він – один із важливих

компонентів експорту Австралії. В 2005 р. вона експортувала в півтора рази більше окису урану, ніж в 2003 р.

В 2005 р. Австралія постачала уран в країни ЄС, особливо у Великобританію, а також в Японію, Південну Корею і Канаду. Правда, доходи країни від експорту урану все ще значно нижчі, ніж від продажу деяких інших мінералів.

Як відомо, в даний час АЕС дають близько 1/6 виробленої в світі електроенергії. Деякі країни всерйоз розглядають атомну енергію як неминучу альтернативу іншим видам палива. Китай, наприклад, для задоволення зростаючих потреб економіки планує збільшити масштаби виробництва атомної енергії до 2020 р. в 4 рази. У середньостроковій перспективі потреби КНР в надійному постачальнику урану може привести до суттєвого розширення торгових зв'язків Китаю з Австралією. Переговори про укладення двосторонніх угод про ядерну безпеку, які зараз ведуться, полегшать австралійські поставки урану в Китай. Правда, станеться це тільки після того, як документ буде ратифікований обома сторонами.

У середньостроковій перспективі експорт австралійського урану ймовірно буде зростати. І всі діючі в країні уранові рудники, швидше всього, збільшать видобуток руди. Передбачається, наприклад, втричі збільшити видобуток урану на покладі "Олімпік Дем", після чого Австралія посилить за собою позицію лідера в цій важливій галузі промисловості.

1.7. Фінансово-економічна привабливість Австралії для іноземних інвесторів

Досягнення Австралії в соціально-економічній сфері відбуваються головним чином за активної і плідної діяльності держави, направленої на всіляке підтримання і стимулювання приватного підприємництва в усіх галузях національного господарства, які працюють як на внутрішній, так і, особливо, на зовнішній ринок.

В результаті склались дуже тісні економічні зв'язки Австралії з зовнішнім світом, які відіграють величезну роль в підйомі її господарства і добробуту населення.

Однією з причин впевненого економічного розвитку Австралії взагалі і особливо диверсифікації її промисловості, так само як і високої ступені інтеграції у світове господарство, є систематично зростаючі величезні іноземні інвестиції, які на кінець 2006 р. перевищили 1,4 трлн. дол. Ще одна із причин – виключно багаті мінеральні ресурси, через що країну часто називають коморою світу. Австралія володіє найбільшими запасами урану (30%), а за розмірами його видобутку і експорту поступається тільки Канаді, займає друге місце в світі (після ПАР) по видобутку золота, друге місце по запасах залізної руди, причому дуже високої якості. Австралія – найбільший в світі експортер кам'яного вугілля. Потужна чорна металургія Японії і Китаю у значній мірі функціонує за рахунок австралійського вугілля і залізної руди. Австралія має великі запаси нафти і природного газу. По запасах останнього вона займає друге місце в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Країна входить у п'ятірку найбільших світових виробників цинку і свинцю. Вона має великі запаси нікелю, міді, титанової руди, алмазів. Різкий ріст в останні роки (до кризи 2008-2009 рр.) цін на мінерали і зростаючий рівень їх видобутку в Австралії принесли їй багатомільярдні валютні доходи.

Виключно важливим в соціально-економічному розвитку є людський фактор. За авторитетними свідченнями, австралійці зберігають культурно-етичні цінності, вироблені ще її піонерами в XIX ст., а саме, витривалість і здатність до фізичної праці, готовність до взаємодопомоги у важких, а тим більше екстремальних умовах.

Австралія – країна багатонаціональна: тут проживають вихідці із 200 країн світу. Масовий приплив емігрантів збагатив її як в господарському, так і в культурному відношенні. Нові жителі принесли з собою різноманітні економічні і технічні знання, нерідко великі капітали і, що особливо важливо,

сприяли зміцненню зв'язків, в тому числі економічних, з країнами, звідки вони приїхали.

Спектр галузей обробної промисловості в Австралії також дуже широкий: від продуктів харчування і модного одягу, електроніки і предметів домашнього вжитку до найскладніших виробів точного приладобудування і сучасних комплексів для нафтопереробної промисловості. Найбільш розвинуті машинобудування (автомобілебудування, а також верстатобудування, локомотивобудування і суднобудування), електротехнічне виробництво, хімічна галузь (виготовлення сірчаної кислоти, суперфосфату, синтетичного каучуку, пластмас) і харчова промисловість. По виробництву електроенергії на душу населення Австралія займає одне із перших місць в світі. Величезні кошти вкладаються у розвиток гірничовидобувних галузей і інфраструктуру, пов'язану з експлуатацією рудників.

В країні успішне сільське господарство, хоча оброблювані землі невеликі: вони займають лише близько 6% території (з них приблизно половина – під пшеницею). Дуже розвинуті тваринництво і виноробство.

Країна експортує близько 70% своєї сільськогосподарської продукції, приблизно 80% видобутої мінеральної сировини і більше 18% готових промислових товарів. Сільськогосподарський експорт представлений м'ясом, особливо яловичиною, вином, шерстю, пшеницею, маслом, сиром та іншими молочними продуктами. Країна експортує кам'яне вугілля, залізну руду, нафту, природний газ, руди кольорових металів, золото, боксити. Кожний п'ятий із зайнятих працює в сфері експортного виробництва або обслуговування експорту.

Майже до 2006 р. одним із основних торгових партнерів Австралії були США, які постійно займали перше місце в її імпорті. Однак в 2005 р. ця тенденція була порушена у зв'язку з різким збільшенням австралійських товарних поставок (за рахунок їх зменшення в США) в сусідні країни Північно-Східної Азії, перш за все в Китай. США в австралійському

товарному експорті опинились лише на четвертому місці. Китай в 2005 р. вийшов на друге місце в експорті і імпорті Австралії, а в 2006 р. в останньому зайняв першу позицію.

За офіційними даними за 2007 р., Австралія поставила до Китаю залізної руди на 18,9 млрд. дол. США, мідної – на 441 млн. дол., нікелевої руди – на 99 млн. дол., вугілля – на 508 млн. дол., сирової нафти – на 599 млн. дол., нікелю – на 433 млн. дол., алюмінію – на 170 млн. дол., цинку – на 130 млн. дол. США. Все це робить Австралію дуже важливою країною для КНР.

Австралія наполегливо добивається продовження переговорів зі своїми китайськими партнерами про подальший розвиток взімовигідних торгово-економічних зв'язків. Зараз головна увага в цих контактах приділяється створенню режиму зони вільної торгівлі (ЗВТ). Незважаючи нібито на доброзичливе ставлення китайців до ідеї, її реалізація помітно затягнулась. У той же час інтерес австралійських підприємців до такої форми ділової співпраці з КНР протягом останнього десятиліття невпинно зростає.

Ще в жовтні 2003 р. Австралія і Китай домовились, що спільно вивчать питання про доцільність створення ЗВТ і про правові норми її функціонування. Цей етап був завершений в березні 2005 р. Обидві сторони дійшли до єдиної думки, що на шляху до утворення такої зони немає ніяких перешкод і можна приступати до конкретних переговорів про її формування. 18 квітня 2005 р. дві країни погодились почати переговори про створення такої зони; 21 травня того ж року в Сідней пройшов перший раунд таких переговорів.

Майбутня угода про створення австралійсько-китайської ЗВТ, як вважають представники Австралії, повинна відповідати наступним чотирьом критеріям. По-перше, в рамках такої зони реальні економічні вигоди повинні забезпечуватися швидше, ніж в рамках будь-яких двосторонніх переговорів. По-друге, угода повинна повністю відповідати принципам ВТО і забезпечувати отримання навіть більших вигід, ніж передбачають правила ВТО. По-третє, угода повинна бути всеохоплюючою і привести, в кінцевому

результаті, до лібералізації обігу товарів, послуг і інвестицій. І, нарешті, по-четверте, угода обов'язково повинна враховувати економічні, дипломатичні і стратегічні інтереси Австралії (врахування аналогічних інтересів Китаю, очевидно, автоматично мається на увазі).

Втім при всій важливості ЗВТ для Австралії в цій країні розуміють, що це – лише один із багатьох позитивних факторів зміцнення торгово-економічної співпраці з Китаєм. Високі темпи росту господарства КНР ведуть до того, що найбільший економічний колос Сходу все більше має потребу в Австралії, вбачаючи в ній дуже важливе, а можливо, й основне джерело багатьох природних ресурсів, високотехнологічної продукції і різноманітних послуг. Причому по мірі збільшення населення Китаю, росту реальних доходів його населення і “вестернізації” споживацьких запитів китайців “потреба” Китаю в Австралії буде зростати.

До речі, майбутні запити китайців у споживацькій сфері вже можна прогнозувати. Так, Китай стає одним із найбільших покупців автомобілів, – до 2010 р. КНР вийде за даним показником на друге місце в світі. Австралія до цього інтенсивно готується. При цьому вона збирається не тільки продавати в Китай з кожним роком все більше автомобілів, але також надавати китайцям відповідні “супутні” послуги – фінансові, консультативні, страхові, а також допомагати у створенні мережі автосервісу, в організації виробництва і збуту запчастин. Швидко зростаючий китайський середній клас готується висадити в Австралію великі “десанти”, яким потрібні освітні, медичні і туристичні послуги.

Оцінюючи досягнення КНР в економічній сфері, міжнародні аналітики все частіше відзначають дуже цікавий факт: “співавтором” або “співучасником” успіхів Китаю все частіше виступає Австралія, чия співпраця з цією країною розвивається в останні роки особливо швидко і по дуже багатьох напрямках. Звичайно, вклад Австралії у розвиток китайської економіки ще не вирішальний, але, безумовно, помітний, і роль його весь час зростає. Достатньо сказати, що всього за 5 років – з 2001 по 2005 р. –

австралійський експорт в КНР зріс більше ніж вдвічі – з 7,9 млрд. австрал. дол. до 16,1 млрд. дол.

Все це в значній мірі пов'язано з тим, що економіка КНР і Австралії практично ідеально взаємодоповнюють.

Примітно, що поставки австралійської продукції в КНР зростають швидше, ніж її експорт в цілому. Є підстави вважати, що цей процес навіть прискориться. Вже зараз видно широке поле діяльності двох країн в частині створення СП, а саме у видобутку корисних копалин і виробництві сільгосппродукції. Майже точно буде розширюватися участь австралійського бізнесу в різних секторах економіки Китаю, особливо в сфері послуг, високотехнологічної обробної промисловості і екології.

Більше 3/4 товарного експорту Австралії в Китай складають вовна, пшениця, цукор, ячмінь, бавовна, залізна руда, зріджений газ (пропан і бутан), окис алюмінію (глинозем), вугілля. Передбачається значне розширення експорту різних промислових товарів, продовольства та послуг. Китайський ринок здатний прийняти величезну кількість австралійських мінеральних і енергетичних ресурсів. Дуже сприятливі можливості існують для експорту в Китай телекомунікаційних і інформаційних технологій, залізничних локомотивів і вагонів, швидкісних паромів, різноманітної авіаційної техніки, гірничовидобувного і енергетичного обладнання, автомобільних запчастин. Але головне, на що розраховують китайці, – отримання із Австралії великої кількості найрізноманітнішої високоякісної сировини. Це пов'язано з реалізацією в КНР амбіційних планів розвитку виробництва високотехнологічних виробів і збільшення їх експорту в інші країни.

Треба відзначити, що на китайських ринках Австралія стикається з гострою конкуренцією інших держав, особливо США, Канади, Нової Зеландії. Однак явна перевага Австралії в конкурентній боротьбі – відносна близькість країни до Китаю плюс стала репутація багаторічного надійного постачальника багатьох високоякісних товарів, перш за все тих, які

представляють особливий інтерес для Китаю – вугілля, вовни, цукру, морепродуктів. Австралія в очах китайців, можна сказати, поза конкуренцією в таких пріоритетних для КНР сферах, як агробізнес, підготовка кадрів і екологія. Крім того, як постачальник продовольства і напоїв, Австралія не відчуває сезонних перепадів.

Однак на шляху подальшого розвитку економічних відносин між Австралією і Китаєм є й певні перешкоди. Хоча китайці поступово знижують більшість обмежуючих тарифних і нетарифних бар'єрів на поставки різних видів продукції, ринок країни виявляється надмірно захищеним саме по тих видам товарів, по яких Австралія має найбільший експортний потенціал. Так, ріст експорту австралійської вовни в Китай стримується обмежуючою квотою. Китайська влада наполягає, щоб сертифікації піддавались всі товари, які постачаються в країну, що призводить до певних проблем при укладанні контрактів.

Хоча в контексті здійснюваних реформ Китай приступив до скорочення торгових обмежень і раціоналізації процесу видачі імпорتنих дозволів, квотування поставок в країну сільгоспродукції зберігається.

Незважаючи на декларовану китайським керівництвом зацікавленість в розширенні зовнішньоекономічних зв'язків з Австралією, Китай продовжує зберігати ряд бар'єрів на шляху австралійського експорту. Тим не менш, Австралія добилась, наприклад, прогреса у вирішенні карантинної проблеми при експорті сільгоспродукції. З вересня 2000 р. на пшеницю і ячмінь, які вивозяться в Китай, більше не потрібні сертифікати карантинної інспекції, що дозволяє експортерам економити значні кошти. В листопаді того ж року австралійська і китайська карантинні служби домовились розширити список продуктів, які постачаються на пільгових умовах. Пільги, наприклад, поширилися на поставки австралійських цитрусових, м'яса і плодів манго. Введений новий, більш зручний вид контрактів на поставки вовни.

Потужна гірничовидобувна промисловість Австралії через фінансові труднощі під час кризи 2008-2009 років пішла на значні поступки

китайським компаніям. Китайським інвесторам було продано значну частину пакетів акцій ряду великих австралійських компаній, хоча спеціалісти попереджують, що не потрібно розпродавати австралійські активи за низькими цінами під час кризи. Проти цього виступають й багато політичних сил. Так, виступи опозиції загальмували укладення угоди між Rio Tinto та китайською компанією Chinalco (остання збиралася вкласти в цю австралійську компанію 28 млрд. дол. США), ряд інших контрактів.

Спроби пригальмувати впровадження китайського капіталу в гірничовидобувну галузь Австралії викликали різку реакцію в КНР і Китай почав діяти (і політично, і економічно). В серпні 2009 р., у зв'язку із звинуваченнями у промисловому шпигунстві, в Пекіні були заарештовані 4 співробітники компанії Rio Tinto. Зарубіжна преса пов'язала це з виниклими труднощами з купівлею китайцями активів цієї компанії та її відмовою йти на поступки в ціні на залізну руду (Rio Tinto зробила скидку на 33% іншим азіатським покупцям, але китайські сталеплавильні заводи наполягають на збільшенні цієї скидки).

Економічні досягнення Австралії були б набагато скромнішими, якби не величезний вплив іноземного капіталу як у формі портфельних інвестицій, так і прямих капіталовкладень в різні галузі. Інтерес інвесторів до Австралії визначається її економічною, політичною і соціальною стабільністю, величезними природними ресурсами, наявністю висококваліфікованих кадрів. До того ж інвестори розглядають країну не тільки як безпосередній об'єкт капіталовкладень, але й як плацдарм для поширення впливу на найближчі країни Східної Азії, в тому числі й на Китай.

Зростання загального об'єму іноземних капіталовкладень в економіку Австралії характеризується наступними даними, наведеними в табл. 1.3. (на кінець року, млрд. дол.): 2001 р. – 849.7, 2002 р. – 906.4, 2003 р. – 978.0, 2004 р. – 1.1 трлн., 2005 р. – 1.2 трлн. дол. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) склали відповідно (млрд. дол.): 218,8, 249.3, 264.6, 332.7, 281.0. Найбільшими інвесторами незмінно залишаються США і Великобританія. Американські

інвестиції на кінець 2005 р. склали 325.3 млрд. дол. (26.9% всіх іноземних капіталовкладень), англійські – 294.7 млрд. дол. (24,4%). За ними йшли Японія – 53.3 млрд. дол. (.4%), Гонконг – 31.3 млрд. дол. (2.6%) і Нідерланди – 29.8 (2.4%).

Таблиця 1.3

Перші 20 країн-інвесторів в Австралії, млрд. дол.

	2001	2002	2003	2004	2005
США	229,2	238,7	285,4	356,9	325,3
Великобританія	231,7	253,4	260,7	277,6	294,7
Японія	49,8	49,5	46,4	49,8	53,3
Гонконг	31,9	35,6	27,8	29,4	31,2
Нідерланди	15,9	19,0	22,2	26,2	29,8
Швейцарія	12,6	19,3	21,3	21,8	25,1
Нова Зеландія	17,6	18,5	19,9	21,1	24,3
Бельгія	6,9	6,5	10,4	16,7	23,1
Німеччина	12,4	14,3	15,7	17,2	21,1
Сінгапур	39,8	25,1	22,2	20,2	19,7
Франція	7,5	8,2	11,1	15,8	15,1
Канада	3,5	6,7	10,9	12,4	13,1
Малайзія	2,2	4,6	6,2	5,3	5,8
Бермудські острови	1,4	1,7	2,5	4,7	5,2
Люксембург	4,3	2,7	3,2	3,7	4,9
Філіппіни	2,4	1,9	1,7	1,3	3,4
Тайвань	1,9	0,9	1,2	1,8	2,5
Китай	3,1	2,8	2,9	2,3	2,3
Ірландія	1,1	1,3	1,3	1,2	2,2
Норвегія		1,5		2,0	2,2

Джерело: МЭ и МО. 2008. – №5. – С. 85.

Міжнародні фірми домінують у фармацевтичній промисловості Австралії, сприяючи просуванню на внутрішній і зовнішній ринки медичної і біомедичної продукції, а також результатів дослідницької роботи. В руках іноземного капіталу повністю знаходяться чотири автомобільних заводи країни, які випускають переважно автомобільні вузли. Крім того, іноземцям частково належать підприємства електроніки і промислової обробки продукції гірничовидобувної галузі.

Прямі іноземні капіталовкладення сприяють також глобалізації і підвищенню конкурентноспроможності австралійських підприємств. Наприклад, в машинобудуванні вони спонукають прибуткові дрібні і середні австралійські фірми до участі у великих проектах або до партнерства з успішними синдикатами, які домагаються участі у великих міжнародних проектах.

Іноземні інвестиції сприяють перетворенню австралійського автомобілебудування в конкурентноспроможну працюючу на зовнішній ринок галузь. В 2006 р. Австралія експортувала на 2.8 млрд. дол. легкових автомобілів і на 275 млн. дол. вантажних. Іноземні інвестиції в значній мірі забезпечують розвиток сектора передових технологій і телекомунікацій, що дає Австралії можливість закріпитися на світовому ринку. Невеликим місцевим експортерам діяльність міжнародних компаній дозволяє пристосуватися до світової практики, включаючи задоволення вимог специфікацій і забезпечення своєчасних поставок. Безумовно, Австралія робиться все більш привабливою для іноземного бізнесу.

Протягом тривалого періоду у багатьох регіонах Австралії іноземні інвестори допомагають відновлювати і покращувати роботу діючих компаній, а іноді й створювати цілі галузі виробництва; вони також сприяють збільшенню зайнятості, створюють умови для підвищення кваліфікації працюючих і підготовки молодих кадрів.

Іноземні фірми, які засновані в Австралії і орієнтуються на експорт, широко використовують світовий досвід. Відкритість для міжнародної

конкуренції допомагає підвищити конкурентноздатність і самій австралійській промисловості.

Висококваліфіковані і освічені кадри дозволяють активно вести в Австралії наукові розробки. Багато іноземних компаній, які особливо діють в галузі інформаційних технологій і телекомунікацій, у фармацевтичній і електронній промисловості, в якості основного аргументу свого перебування в Австралії називають її можливості в галузі досліджень і розробок.

Досвід Австралії по залученню іноземного капіталу, перш за все у формі прямих капіталовкладень, свідчить про те, що цей шлях дуже привабливий і сприяє ефективному вирішенню економічних проблем, що стоять перед країною.

Особливої уваги заслуговує розгляд стану науки і освіти як, безсумнівно, однієї з рушійних сил із залучення інвестицій. Австралійська наука і освіта вийшли далеко за межі країни. Австралія має значні кваліфіковані кадри. Багато менеджерів і технічного персоналу мають досвід роботи за кордоном. Майже половина працюючих мають дипломи різних учбових закладів, в тому числі університетів. З'явилася значна кількість наукових працівників і технічних спеціалістів, які користуються міжнародним визнанням. Їм належить велика кількість винаходів і розробок нових технологій в гірничовидобувній промисловості, сільському господарстві, у переробних галузях, а також в медицині, освіті та в ряді інших сфер економіки.

Головний організатор, координатор і фінансовий донор наукових досліджень, у першу чергу витратних і таких, що не дадуть негайної віддачі, – держава. Основна науково-дослідна структура – Організація наукових і промислових досліджень Австралійської співдружності (КСІРО) – на 70% фінансується державою. За півстоліття свого існування вона розрослась і нині охоплює всі основні галузі господарства. Її інститути, лабораторії і дослідні ділянки розташовані в більш як 100 пунктах країни. Друга за масштабами після КСІРО науково-дослідна система, яка також фінансується

державою, – це Організація оборонної науки і техніки, яка консультує уряд і розробляє нові види озброєння.

Науково-дослідні підрозділи існують в різних міністерствах. На рівні штатів питаннями науки і втілення наукових відкриттів відають департаменти промисловості і техніки. Інструментом наукової політики є довгострокові федеральні програми. В результаті досліджень, які стали необхідними при будівництві найбільшого гідроенергетичного комплексу, виникла Інженерна корпорація в Сніжних горах (м. Кума) – багатогалузева експертна і проектна організація в галузі гідроенергетики, цивільного будівництва, машинобудування, іригації.

З продукцією наукових закладів порівняні за об'ємом і різноманітністю дослідження, які проводяться у вищій школі. Багаточисленні університети – головні центри фундаментальних досліджень, в яких теоретичним проблемам приділяється більше уваги, ніж у промислових лабораторіях. Один із провідних центрів вищої освіти – Австралійський національний університет (АНУ) – був створений в 1946 р. в Канберрі спеціально для підготовки наукових працівників і організації досліджень вищого рівня. Майже на 90% університетська освіта фінансується федеральними цільовими субсидіями. Її пріоритети – проблеми медицини і здоров'я, біології, соціальні дослідження, в меншій мірі – гуманітарні.

У той же час по мірі подальшої індустріалізації, технізації, інформатизації господарської діяльності приватні компанії і асоціації виробників все охочіше самостійно проводять науково-дослідницькі розробки, розраховані на економічний ефект і розвиток галузі. Найбільші компанії і корпорації – гірничовидобувні, хімічні, фармацевтичні, електричні – не обмежуються контролем над якістю продукції і адаптацією зарубіжних технологій, а й самі в лабораторіях високого класу розробляють технології широкого застосування. Приватний сектор вкладає великі кошти в різні наукові і виробничі проекти.

Австралія – важливий гравець в сфері міжнародної вищої, професійної, мовної і шкільної освіти. Надання освітніх послуг стало для неї четвертою по важливості статтею експорту. В 2004/2005 р. воно принесло країні 7,2 млрд. дол., або на 8% більше, ніж в 2003/2004 р. Іноземці, які навчаються за системою австралійської освіти, – це переважно жителі азіатських країн. За даними на жовтень 2004 р., в Австралії нараховувалось 313,6 тис. іноземних студентів і учнів в усіх сферах освіти. Переважна їх частка припадала на вищі учбові заклади – 150,1 тис. осіб.

Уряд і університети Австралії відіграють помітну роль в еволюції вищої освіти в Азії. Країна має досвід формування необхідних навчальних курсів та їх викладання, забезпечує високу якість навчання і його відповідність потребам країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Останнє забезпечується підписанням меморандумів про взаєморозуміння між Австралією і урядами відповідних країн. Це також сприяє інвестиціям в країну.

Найбільший австралійський університет – Монашський (м. Мельбурн) був першим, який створив в Малайзії свій філіал. Із п'яти приватних університетів, представлених в країні, три є австралійськими. У В'єтнамі австралійські вузи також активно беруть участь у заснуванні приватної освіти. Австралійський “РМІТ інтернешнл” – перший в країні іноземний університет.

Важливі послаблення для австралійських експортерів освітніх послуг містить угода між Австралією і США про зону вільної торгівлі (2005 р).

Освіта – важливий і зростаючий сектор в торгівлі послугами між Австралією і Китаєм. Китай для Австралії – провідний постачальник студентів. В 2004 р. їх нараховувалось 68,8 тис. осіб. Крім того, в самому Китаї за австралійськими програмами навчалось 30 тис. студентів.

1.8. Фінансово-економічні заходи держави з подолання світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років та наслідків повені 2010-2011 років.

В останні перед цією кризою роки, темпи економічного росту Австралії перевищували відповідний середній показник країн – членів Організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСР). За даними міжнародного Інституту Legatum Prosperity, за рейтингом економічного і соціального процвітання ця країна займала до кризи –1-ше місце в світі (на 2-му і 3-му місці – Австрія і Фінляндія).

Сприятлива ситуація в австралійській економіці визначалась також міцною фінансовою базою. Тривалий період виконання бюджету з профіцитом дав можливість уряду і владі штатів знизити розміри державного боргу. В 2005/2006 фін. р. країна стала нетто-кредитором. У передкризовому травні 2008 р. уряд визначив профіцит бюджету на 2008/2009 р. в розмірі 21,7 млрд. дол., або 1,8% ВВП.

Однак у вересні 2008 р. Австралія опинилась перед обличчям світової фінансово-економічної кризи. Вона не могла обминути стороною Австралію, яка тісно пов'язана з глобальним ринком, а також з провідними фінансовими закладами земної кулі.

Тим не менше, на думку міжнародних експертів і провідних австралійських економістів, країна виявилась добре підготовленою до загальносвітових фінансових катаклізмів.

Більше того, економіка Австралії за підсумками 1 кварталу 2009 р. зросла на 0,4% у порівнянні з аналогічним періодом 2008 р., що виявилось несподіванкою для аналітиків, які очікували в середньому зниження на 0,1-0,2%.

У впливі світової кризи на національну економіку Австралії простежується кілька фаз.

На першій фазі (вересень-грудень 2008 р.) цей вплив проявлявся повільніше, ніж в інших економічно розвинутих державах. Крім вже

названих причин, позитивну роль відіграв порівняно високий рівень торгівлі з Китаєм – виключно важливим партнером країни.

Як і всюди, криза в Австралії в першу чергу вплинула на її фінансово-кредитну сферу, фондову біржу, але в перші місяці, на відміну від багатьох інших країн, слабо зачепила реальний, виробничий, сектор.

Одночасно знизилась довіра споживачів до ринку. Темп росту іпотечних кредитів опинився на найнижчому рівні з 1983 р. Кількість затребуваних дозволів на будівництво будинків знизилося до рівня 2001 р. Криза негативно вплинула на австралійський долар, курс якого впав на 20-25% у порівнянні з вереснем 2008 р.

12 жовтня 2008 р. уряд Австралії прийняв два виключно важливих рішення. Намагаючись підтримати у населення довіру до фінансової системи країни, він надав гарантію збереження вкладів всім закладам, уповноваженим оперувати в цій сфері, а саме – банкам, будівельним компаніям і кредитним спілкам. Крім того, уряд одночасно оголосив про введення гарантій банкам при отриманні ними великих кредитів із-за кордону з тим, щоб у подальшому вони, як і раніше, могли мати доступ до світового грошового ринку і таким чином продовжити фінансування бізнесу.

Для реалізації першого із цих проектів було необхідно застрахувати 15 млн. депозитів, які були в країні; уряд асигнував на ці цілі 800 млрд. австрал. дол. На здійснення другого проекту – фінансової підтримки банків із казни було виділено 1,2 трлн. австрал. дол. Завдяки цим заходам виявились захищеними практично всі ланки австралійської фінансової системи.

Не обмежуючись перерахованим, уряд у жовтні 2008 р. в рамках програми “Стратегія економічної безпеки” виділив у вигляді бонусів ще 10,4 млрд. австрал. дол. для підтримки домашніх господарств з низькими або недостатніми доходами. Ще 300 млн. австрал. дол. було асигновано на покращання сільської інфраструктури.

Однак, незважаючи на осінні вливання величезних бюджетних коштів в економіку, криза на кінець 2008 р. не тільки не призупинилася, а й продовжувала набирати темпи.

В 2008 р. бюджет втратив 3/4 очікуваного профіциту. Надходження в казну знизились на 115 млрд. австрал. дол. (близько 70 млрд. дол. США).

В Австралії став фактично наростати другий етап кризи. Щоб послабити її дію уряд вирішив звернутися до чергового антикризового заходу, оголосивши на початку лютого 2009 р. “План національного будівництва і забезпечення зайнятості”. Для здійснення плану було виділено 42 млрд. австрал. дол. бюджетних коштів. Він був націлений не тільки на послаблення кризи, а й на вирішення завдань післякризового розвитку. За офіційними підрахунками, реалізація плану дозволила в 2008/2009 р. збільшити ВВП на 0,5%, а в 2009/2010 р. – на 0,75%–1%. Передбачалось, наприклад, до 2010 р. створити не менше 90 тис. нових робочих місць.

Серйозне значення у боротьбі з кризою надається покращанню як житлових умов, так і фізичного стану об’єктів соціального призначення. У зв’язку з цим було передбачено безплатно відремонтувати (хоча б частково) 2,7 млн. приватних будинків.

Планується збудувати 20 тис. житлових об’єктів соціального призначення. Передбачена разова видача бонусів готівкою у розмірі 950 дол. всім нужденним, включаючи одиноких громадян, студентів, фермерів, які постраждали від пожеж та ін. Прийнято рішення про тимчасове призупинення стягнення інвестиційного податку при купівлі дрібними підприємцями (в Австралії такими вважаються власники підприємств, на яких працює не більше 15 найманих робітників) деяких видів власності.

Значну підтримку отримає сфера освіти. Так, намічено будівництво або реконструкція 9540 шкіл. Вирішено обладнати бібліотеки і спортивні зали у всіх початкових школах, де навчаються діти у віці від 5 до 11 років, а також в спеціальних школах і школах, призначених для безперервного навчання з дитячого садка до 12-го класу. В школах додатково створюються 500

лабораторних кабінетів і спеціально обладнаних лінгвістичних центрів. На поточні потреби кожній австралійській школі виділяється до 200 тис. дол.

Намічені також заходи по здешевленню користування електроенергією. З цією метою у 2,7 млн. австралійських будинках на основі нових матеріалів буде удосконалена система електропроводки, що зекономить кожному домовласнику до 200 дол. в рік.

Велика увага приділяється стану доріг. Вже почались роботи по модернізації 350 небезпечних ділянок магістральних шосе, а на шосе з залізничними шляхами встановлюється 200 нових шлагбаумів. 650 млн. дол. виділено на технічне обслуговування і ремонт автомагістралей.

Однак експерти сходяться на думці, що “План національного будівництва і забезпечення зайнятості” може лише пригальмувати розвиток кризи в країні, але несприятлива світова економічна кон’юнктура, що зберігається, не в змозі повернути її назад.

На думку головного казначея країни Вейна Свена, економічні труднощі будуть зростати. А саме, безробіття до середини 2010 р. підвищиться до 5,75%, причому це станеться на фоні суттєвого скорочення виробництва.

І, тим не менш, незважаючи на великі і зростаючі труднощі, які переживає Австралія, створена нею протягом кількох десятиліть міцна економічна база, значні антикризові бюджетні асигнування і суттєві податкові послаблення поки допомагають її економіці утримуватися на плаву.

За твердженням газети Australian австралійський бізнес не втратив віри у повернення на докризові позиції, і переважна більшість підприємців готові швидше перечекаати кризу, ніж призупинити бізнес.

Така позиція характерна для більшості австралійських підприємців. Хоча вони вважають, що процес такої перебудови не буде швидким, і мине не менше 4-5 років до того, коли економіка країни повернеться до показників сприятливого 2007 року. В 2009 р. Австралія залишалася на 7-му місці в рейтингу конкурентноздатності (як в 2008 р.), хоча дефіцит бюджету склав –

3,1%. Державні гарантії фінансовому сектору країни в 2009 р. склали 13,2 млрд. дол. США.

В цілому, в 2009 р. Австралія вистояла, показавши незначний, але приріст ВВП – 0,7%.

Складним для сільського господарства країни був 2010 р., оскільки в серпні 2010 р. значні посіви зернових з'їла саранча, а в кінці року розпочалася масштабна повінь, яка продовжилась і у січні 2011 р. Втрати від повені оцінюються в 6-10 млрд. дол. США.

У вересні 2010 р. новим прем'єром Австралії стала Джулія Джіллард, яка пообіцяла скорочення податку на видобуток залізняку і вугілля на 30%, запровадити податок для головних забруднювачів середовища, аби скоротити викиди на 5% і розгорнути співпрацю з віддаленими поселеннями.

Завдання і запитання для самоперевірки.

1. Яка структура фінансової системи Австралії?
2. Які принципи побудови податкової системи Австралії ви можете назвати?
3. Які види податків існують в Австралії?
4. В чому полягають особливості податкової реформи в Австралії?
5. Які методи погашення податкового боргу використовуються в Австралії і що з цього досвіду можна було б застосовувати в Україні?
6. Які основні доходи і видатки домогосподарств в країні?
7. Що робиться в Австралії для підвищення інвестиційного іміджу країни? Що з цього досвіду можна було б використати в Україні?
8. Які фінансові заходи передбачив уряд Австралії для подолання наслідків світової фінансової кризи в 2008-2009 роках?

РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВА СИСТЕМА НОВОЇ ЗЕЛАНДІЇ

2.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової країни

Нова Зеландія – держава у складі Британської Співдружності. Вона визнає главою країни королеву Великої Британії, яку представляє генерал-губернатор, призначений за рекомендацією новозеландського уряду на 5 років. Цю посаду обіймають громадяни Нової Зеландії. Генерал-губернатор приймає рішення за рекомендаціями уряду.

До 1876 р. Нова Зеландія була федерацією із 9 провінцій. Нині – це унітарна держава у складі 93 округів, 9 районів і 3 муніципалітетів. Відповідно фінансова система країни включає державний бюджет, бюджети округів, районів, муніципалітетів, фінанси підприємств і домогосподарств, фінансовий ринок.

В 1994 р. ВВП на душу населення складав 13350 дол. США, а його середньорічний приріст в 1980 – 1994 рр. дорівнював 0,7%. Показник відкритості економіки країни зріс з 22% в 1965 р. до 31% в 1994 р.

Загальний обсяг ВВП у 2004 р. становив 92,5 млрд. дол., або 23 200 дол. на душу населення. На частку послуг припадає 68% від ВВП, на промисловість — 27%, на сільське господарство — 5%. Рівень урбанізації складає 85%. В 2006 р. доходи бюджету склали 41,5 млрд. дол. США, а витрати – 37 млрд. дол. США. ВВП в 2006 р. складав 106 млрд. дол. США.

На початку нового століття (2002-2006 рр.) стан в економіці держави був відносно стабільний. В 2007 р. валовий національний доход країни дорівнював 114,5 млрд. дол. Середньорічний ріст ВВП складав 3%. Фінансовий стан залишався досить стабільним: доходи бюджету в 2007 р. склали 36,8% ВВП, тоді як видатки – тільки 32,7%. Профіцит досягнув 3,1%. Інфляція в країні, хоча й дещо підвищилась, не перевищувала 2,6%. Рівень безробіття – 3,6% – був одним із найнижчих серед розвинутих країн.

Однак в 2008 р. настала криза. ВВП почав знижуватися. Але державі вдалося подолати кризу 2008-2009 років, завдячуючи проведенням у попередні роки реформам.

Внутрішня економічна політика Нової Зеландії другої половини ХХ ст. полягала у розвитку багатокладності, зокрема промислових галузей. Із 90-х років ХХ ст. проводяться радикальні економічні реформи. Відбулася трансформація найбільш зарегульованої і закритої економіки в одну з вільних, з невисокими податками, без перешкод розвитку підприємництва, зовнішньої торгівлі і повномасштабною приватизацією. Унаслідок цього було приватизовано майже всю інфраструктуру транспорту і зв'язку, багато видобувних підприємств.

Розміри втручання держави в економіку вимірюються зазвичай масштабами розподілу ВВП через канали центральних і місцевих бюджетів, а також позабюджетних фондів. Звуження ролі держави в економіці країни проявилось у зменшенні цього показника. Так, в 1984 р. через центральний бюджет держава розподіляла 40,7% ВВП, в 1992 р. – вже 38,7, а в 2004 р. – 31,5%. На перший погляд, зниження здається незначним. Але, як показує досвід інших розвинутих країн, будь-який уряд з величезними труднощами добивається зміни цього індикатора на два-три відсоткових пункти. Реорганізація економіки була розпочата в Новій Зеландії в 1984 р., а видимі позитивні результати виявились лише в першій половині 90-х років, тобто через шість-вісім років після початку перебудови.

Завдяки створенню умов для більшої свободи економічної діяльності, посиленню конкурентних засад, звуженню регулюючих функцій держави на ринках праці, капіталу, товарів і послуг країна більш глибоко інтегрувалась в систему міжнародних економічних відносин. Найважливішою передумовою підвищення конкурентноспроможності новозеландських товарів стало послаблення її залежності країни від імпорту енергоносіїв, головним чином, нафти. На початку 80-х років питома вага нафти, що завозилась, в усьому споживанні енергоносіїв досягла приблизно 37-38%, до початку 90-х років

знизилась до 22, потім трохи збільшилась і все-таки до 2000 р. не перевищувала 29,5%. Сталося це завдяки зростанню в 90-ті роки ефективності використання енергії.

В ході перебудови народного господарства сталися суттєві зрушення в структурі зайнятості і ВВП. Нова Зеландія, як і раніше, залишається великим постачальником сільгосппродукції на світовому ринку. І тому в тваринництві і землеробстві зайнята відносно велика частина самодіяльного населення, ніж в розвинутих країнах (виняток становить Ірландія, Іспанія і Португалія). Найбільші зрушення спостерігаються у співвідношенні між промисловими галузями і сферою послуг. З початку 80-х років і до 2001 р. сталося незначне скорочення частки зайнятих в сільському господарстві і досить помітне – в промисловості і будівництві. Одночасно підвищилась питома вага зайнятих в сфері послуг. В 2001 р. вона досягла 68,5%.

Поряд зі структурними зрушеннями в народному господарстві уряд Нової Зеландії прийняв ряд заходів по зміцненню фінансового становища і з цією метою посилив бюджетну політику. Так, в 80-х роках бюджет постійно зводився з дефіцитом, який досягав 1,5-2% і більше ВВП. Навіть на початку 90-х років цей показник складав близько 1% ВВП, однак в 1994-1995 рр., схоже, вперше за багато років доходи бюджету значно перевищили його витратну частину, отже профіцит досягав вже 3% ВВП. В цих умовах уряд порахував можливим послабити податковий тягар, який був тут навіть більшим, ніж, наприклад, в США (найнижча ставка податку доходного податку складала в Новій Зеландії 24%, в США – 15%). Інфляція знизилась з 14-17% наприкінці 70-початку 80-х років до менше ніж 2% в першій половині 90-х. Все це зміцнило позиції національної валюти і підвищило її обмінний курс настільки, що інколи це викликало занепокоєння експортерів.

В цілому проведені перетворення сприяли підвищенню темпів економічного росту. В 90-х роках ХХ ст. вони підвищились до 3,2% ВВП (у 80-х роках – менше 2%), а в 2000-2005 рр. – до 3,8%.

Безробіття – одна із найважчих проблем, що супроводжують реформування народного господарства, і Нова Зеландія – не виняток. Так було в усіх країнах, які спромоглися на перебудову. В період зміни звичних устоїв погіршується життя людей, які як можуть пристосовуються до нових умов, шукають своє місце в житті. Особливо це стосується людей похилого віку і молоді. Якщо на початку перетворень кількість офіційно зареєстрованих безробітних складала 3,5% самодіяльного населення, то в першій половині 90-х років вона досягала вже 10-11%. По цьому показнику Нова Зеландія вперше наблизилась до інших розвинутих країн. До того ж серед безробітних в 4,5 рази збільшилась питома вага тих, хто перебував в цьому становищі більше року (в 1992 р. близько 32% всіх безробітних). Поряд з повним безробіттям різко зросла кількість чоловіків і жінок, зайнятих лише частково.

В Новій Зеландії, яка довгі роки вважалась “державою всезагального добробуту”, існувала пенсійна система, яка гарантувала громадянам належний соціальний захист. Така система зберігалась десятиліттями. Стаючи з кожним роком все більш обтяжливою для бюджету, вона була головним козирем для завоювання голосів виборців старшого віку.

Реформатори зазіхнули на основу новозеландського суспільства: підвищили вік виходу на пенсію для чоловіків з 60 до 65 років, одночасно урізали виплати різних видів допомоги і зробили жорсткішими умови її надання. Уряд відмовився від “принципу універсальності”, спонукаючи людей самим піклуватися про себе і свою старість. Така ж тенденція намітилась в сферах охорони здоров'я і освіти: тут також знизилась роль держави і підвищилась – приватного сектора. Підвищивши ефективність і конкурентноздатність закладів соціальної сфери, реформи у той же час призвели до зростання соціальної нерівності, етнічної поляризації, расової напруженості.

Економічні реформи викликали невдоволення у багатьох новозеландців, вирваних із звичного укладу життя, змушених міняти

професію, місце роботи, а іноді й проживання. Населення, яке тривалі роки майже не знало безробіття, проживало в умовах набагато більшої соціальної захищеності, ніж у багатьох інших розвинутих країнах, не могло безболісно пережити поворот до ринку, особливо, коли це торкалось соціальної сфери. В результаті почала змінюватися й політична система країни. Замість традиційно сталого протистояння двох основних партій – Національної і Лейбористської – на політичній арені почали суперничати багато партій. Мажоритарна виборча система була замінена змішано-пропорційною, на зразок тієї, яка діє в Німеччині. При старій системі у виборців було по одному голосу на виборах в парламент від свого округу. За новим, змішано-пропорційним принципом у кожного виборця два голоси – він голосує по одному бюлетеню за кандидата, висунутого в рідному окрузі, по другому – за представленого в загальнопартійному списку. Щоб потрапити в парламент партія (якщо жоден з її представників не отримав особисту перемогу в окрузі), повинна подолати 5%-ний бар'єр.

Парламент Нової Зеландії став багатопартійним, і в ньому дуже важко, якщо не неможливо, якійсь партії отримати абсолютну більшість місць і голосів. Швидше правилом, а не винятком стає формування коаліційного уряду.

Подібний стан неминуче призводить до того, що політика уряду виявляється компромісною, і правляча партія змушена йти на поступки своїм більш радикальним або консервативним союзникам. Повністю реалізувати намічений курс їй вкрай важко ще й тому, що парламентські вибори в країні відбуваються кожні три роки – надто малий строк для проведення серйозних реформ і особливо для отримання сприятливих результатів.

На початку ХХ ст. Нова Зеландія була квітучою, соціально-орієнтованою, патерналістською державою з одним із найвищих в світі рівнем доходів на душу населення. Через 105 років, в 2005 р., її становище значно погіршилось: вона опустилась на 31-е місце. Проринкові реформи

стали своєрідною реакцією на це відносне погіршення економічного становища країни в світі.

Економічний і політичний курс країни став менш стабільним, більш вразливий зовнішньому впливу. Зміни в політиці уряду у сторону посилення ролі держави, або розширення ринкових факторів в такій невеликій країні, як Нова Зеландія, стають неминучими після того, як відповідний рух перетворюється в домінуючий в розвинутих країнах Західної Європи і північної Америки. В цілому Нова Зеландія при всіх її специфічних особливостях, обумовлених становищем в регіоні, історією, етнічним складом населення і т.д., рухається по соціально-економічній траєкторії, вже прокладеній повідними державами Заходу.

Слід, однак, зазначити, що соціальні реформи в Новій Зеландії не були такими різкими і не проводились так безжалісно по відношенню до населення, як це мало місце в Україні. Та й податок на індивідуальні доходи там все ж таки диференційований, і багаті платять не 15%, на що був змушений піти український уряд, розписавшись у своєму повному безсиллі забезпечити повне стягнення податків з багатих.

В Новій Зеландії протягом багатьох років складалась стала соціальна психологія мас, пов'язана зі ставленням до держави як органу, який забезпечує певний прожитковий мінімум для працюючих і непрацюючих, їх всесторонній соціальний захист, що ускладнило реформи.

З початку кардинальних реформ в країні минуло більше 20 років. Зараз з впевненістю можна сказати, що і економічний стан країни, і умови життя населення покращились. Це видно по таких базових індикаторах, як природний приріст населення, тривалість життя, дитяча смертність і т.д. Так, якщо в 1980-1990 рр. середньорічні темпи росту населення дорівнювали 0,8%, то в 1990-2005 рр. вони досягли 1,2%. Тривалість життя зросла з 75 років в 1990 р. до 80 в 2005 р. Дитяча смертність, яка протягом 80-х років майже не змінювалась (10-12 померлих на 1000 новонароджених), знизилась до 8 в 1990 р., і до 5 – в 2005 р. Темпи зростання ВВП (в 1990 р. вони

дорівнювали нулю) за період з 2000 по 2005 рр. склали 3,1%. Безробіття, яке охопило в 1990-1992 рр. 10,4% населення, в 2000-2005 рр. оцінювалось в 3,9%. Належний рівень життя в країні мають і мігранти.

Судячи по доповідях учасників конференції в Окленді (18-19 липня 2009 р.), в цілому непогано йдуть справи у китайців, що оселились в Новій Зеландії. Таких на сьогодні там більше 147 тис. чол. Близько 40 тис. становить стара діаспора, представлена вихідцями із Гуандуна. Решта – нова хвиля, яка почалась в 1986 р., в основному із КНР. Значну частину осівших в Новій Зеландії китайців складають студенти, які закінчили навчання в країні, та їх родичі. Нова Зеландія, яка страждає від “втечі мізків”, потребує постійного поповнення свого інтелектуального потенціалу. Поряд з білими переселенцями із ЮАР свою частку вносять і китайці. Нова Зеландія останнім часом представляє собою мультикультурне суспільство.

Успіхи новозеландської держави на шляху перебудови безсумнівні. Їх вважають видатними експерти ОЕСР, Всесвітнього банку та інших інститутів. Переймати досвід Нової Зеландії закликають свої уряди бізнесмени, вчені, журналісти. Його доцільно було б використати і в Україні.

Одне із головних джерел економічних досягнень Нової Зеландії – це відмова уряду від будь-яких обмежень в сфері економіки, які гальмують її розвиток, стимулювання розвитку підприємництва та залучення іноземних інвестицій.

У Новій Зеландії запроваджено обов’язкову безкоштовну освіту для дітей віком від 6 до 16 років. Письменним є 99% дорослого населення. У країні функціонує 7 університетів, зокрема в Окленді (1882), університет Вікторія у Веллінгтоні (1897), університет Кентербері у Крайстчерчі (1873) тощо. Нова Зеландія – країна реальної двомовності й двох культур. Тут нині добре живуть і маорі, і нащадки англійців. Разом з тим, маорі висувають все більші претензії на власність до певних територій країни. Лідери маорі наполягають на введенні в дію Вайтангійської угоди без обмежень і визнання права на великі ділянки землі у міських і заміських територіях, тобто на

понад половину площі Нової Зеландії. Це викликає спротив більшості населення і уряду.

Одна із скарг маорі полягає у повільному інтегруванні їхньої меншини (близько 400 000 осіб) у сучасне новозеландське суспільство. До цієї думки також приєднуються вихідці з інших островів Тихоокеанського регіону. Так, у місті Окленді, найбільшому місті Нової Зеландії, нараховується понад 100 000 маорі, а також аборигенів з островів Самоа, Кука, Тонга та інших, що складають шосту частину населення мегаполісу. Вони належним чином інтегровані у життя міста, хоча маорі хочуть більшого, насамперед власності на землю в місті та його околицях.

Крім того, хоча майже всі маорі й надалі мешкають на Північному острові (де проживає три чверті всіх новозеландців), але їхні лідери висувають претензії на велику частину Південного острова, посиляючись на історичну першість тубільців.

Поки державі вдається демократично вирішувати цю проблему на основі угоди у Вайтангі. Разом з тим, демографічна ситуація в країні змінюється на користь полінезійців: в 2012 році частка полінезійців може скласти 25% всього населення країни. А це може посилити земельні претензії корінного населення, спровокувати етнічні конфлікти тощо. У свою чергу, це може негативно позначитися на розвитку туризму в Новій Зеландії, який дає значні доходи країні.

Її багатством є мальовнича природа, яка приваблює туристів з усього світу. Щороку Нову Зеландію відвідує понад 1,5 млн. туристів. Так, Крайстчерч, столиця Південного острова, приваблює багатством рослинності: дерев, квітів, садів тощо. Найгарніше місто Нової Зеландії – Мілфорд-Саунд, ближче до Південного полюса. Там заповідник, країна фіордів, частиною котрої є ця прекрасна затока. Чиста, бірюзова вода, кілометрові вулканічні скелі з засніженими шапками, і тисячі водоспадів струменіють з їхніх вершин.

Нова Зеландія, ця відома аграрна країна, колись успішно провела унікальний економічний експеримент в сільському господарстві. Тривалий час уряд активно підтримував вітчизняного виробника, спрямовуючи все більші кошти в аграрну сферу. Врешті ситуація склалася так, що економіка вже не могла витримувати значної економічної допомоги сільському господарству. Нависла загроза всій фінансовій системі, дефолт майорів на обрії. Довелось рішуче й радикально ліквідувати всі види допомоги й субсидій сільському господарству. Здавалося, село пропаде. Не виключався й спалах соціального невдоволення. Однак цього не сталося. Що ж прийшло на виручку? Активізація господарського життя на селі, підтримка підприємництва та диверсифікація джерел прибутків сільського населення. Здавалося б, парадокс, – країна відмовилась від фінансової підтримки сільського господарства, а отримала високоефективну й конкурентну галузь. Сьогодні новозеландські аграрні продукти є найбільш конкурентними у світі.

В 1998 р. МВФ видав “Кодекс належної практики із забезпечення відкритості в бюджетно – податковій сфері”. Вважається, що найкраще дотримуються цього Кодексу в Новій Зеландії. Так, Закон “Про бюджетну відповідальність Нової Зеландії” (1994 р.) містить в собі юридичні стандарти по відношенню до прозорості податково-бюджетної політики та звітності і встановлює по відношенню до керівних органів державного управління адміністративну відповідальність за об’єктивність та повноту відображення результатів діяльності в фінансово-бюджетній сфері.

Певну допомогу Нова Зеландія надає країнам і залежним територіям Океанії. Вона також приймає участь в операції НАТО в Афганістані.

На відміну від австралійців, основна частина військовослужбовців Нової Зеландії в Афганістані займається відновлювальними роботами. На початок 2007 р. чисельність її військового контингенту складала 116 чоловік. Вони формують так звану бригаду по відновленню провінцій (всього в Афганістані діє 23 таких національних і інтернаціональних бригади).

Новозеландський контингент з 2003 р. (а окремі його підрозділи – з кінця 2001 р.) розміщений в центральній провінції Баміан. Ця провінція відома тим, що там в недалекому минулому знаходились гігантські статуї Будди, які зруйнували таліби в 2001 р. З найбільших об'єктів, збудованих новозеландцями, можна назвати чоловічу середню школу в м. Баміан, п'ять поліцейських ділянок, пологову палату в місцевій лікарні і кілька мостів. Так, в січні 2007 р. введені в експлуатацію два мости на дорозі, що проходить через Баміан і з'єднує Кабул з провінцією Якауланг.

Новозеландська бригада надає допомогу також у створенні інфраструктури місцевих органів самоврядування, будує колодязі і придбає нове обладнання для поліції і місцевих медичних центрів. Фінансування об'єктів здійснюється за рахунок коштів корпорації “New Zealand Aid”.

Так само як і австралійські колеги, командування новозеландських військ підтвердило свої зобов'язання перед НАТО про продовження перебування своїх військовослужбовців в Афганістані, строк яких закінчувався у вересні 2007 р.

У лютому 2007 р. було прийнято рішення довести чисельність новозеландських військовослужбовців до 130 чоловік, включаючи військових інструкторів по підготовці Афганської національної армії і поліції. До осені 2007 р. чисельність військовослужбовців була доведена до 153 чоловік, включаючи трьох інструкторів по навчанню афганських поліцейських.

Під час візиту в Брюссель в липні 2007 р. прем'єр-міністр Нової Зеландії Хелен Кларк підписала угоду з НАТО і ЄС про внесок її країни в міжнародні зусилля по відновленню стабільності в Афганістані, а також оголосила про надання допомоги Афганістану у розмірі 800 тис. дол. Кошти були направлені на будівництво і ремонт ірригаційних систем, реконструкцію дорог і забезпечення селищ електроенергією.

Незважаючи на перебування у відносно тихій провінції Афганістана, новозеландські військові вже мали сутички з ісламістами.

Нова Зеландія продовжила присутність своїх військ в Афганістані до вересня 2010 р. Про це повідомив міністр оборони Ф.Гофф на зустрічі з губернатором провінції Баміан під час візиту в Афганістан у лютому 2008 р.

Участь Нової Зеландії, яка географічно розташована далеко від Афганістана, у боротьбі проти міжнародного тероризму на його території і у відновленні цієї країни свідчить про послідовність і незмінність її курсу на тісну співпрацю з США, які забезпечують її безпеку.

2.2 Специфіка оцінки державних активів в Новій Зеландії

За міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (IAS), основним критерієм для визначення корисності активу та його внесення до балансу підприємства вважають певну економічну вигоду, яку можна виразити в грошовій формі.

Більшість владних органів ураховують лише обігові та основні фонди, для яких вони можуть однозначно визначити вартість. Сюди належать основні фонди, як-от транспортні засоби і обладнання та обігові фонди. Більшість органів влади не визначають прямої вартості активів, таких як будівлі, парки й земля, оцінити які певною мірою важко. Проте уряд Нової Зеландії розпочав оцінювати більшість державних активів у змінних цінах.

В Новій Зеландії основний принцип передбачає врахування ринкового рівня прибутку від певного активу. Згідно з означенням ради з питань бухгалтерського обліку, “актив підлягає врахуванню в процесі визначення фінансового становища лише за умови, що: (а) існує ймовірність майбутньої економічної вигоди, наявної в певному активі; (в) вартість або іншу цінність цього активу можна надійно виміряти”.

Після встановлення ринкових принципів визнання активів уряд Нової Зеландії вніс всі активи в свої балансові звіти й інші фінансові документи. Активи, внесені органами влади Нової Зеландії до балансового звіту за 1998 фінансовий рік, охоплюють грошові й банківські баланси, цінні папери, що підлягають вільному продажу на ринку, а також депозити, аванси, повернені

кошти, запаси, державні підприємства та ті, що перебувають у власності Корони, інші інвестиції, фізичні активи, комерційні ліси, державні шосейні дороги та нематеріальні активи (Government of New Zealand, 1998). До фізичних активів належать будинки, заводи та обладнання, а також державні шосейні дороги. Ці активи обліковуються на базі чистої поточної вартості, яка дорівнює залишковій ринковій вартості. Земля, пов'язана з державними шосейними дорогами, "оцінюється з використанням альтернативної вартості, яка визначається з урахуванням способу використання сусідніх земель, як наближення до чистої поточної вартості". У фінансових звітах фіксується амортизація згаданих активів, а також будь-які втрати внаслідок їх продажу. У звіті про орієнтовні показники ефективності вимірюється поточне відношення (відношення поточних активів до поточних зобов'язань), загальний обсяг і вартість фізичних активів, що припадають на одного працівника.

На сьогодні більшість органів влади не надають своїм менеджерам достатньої свободи в процесі ухвалення рішень щодо використання державних активів. У Новій Зеландії, яка стала піонером у впровадженні деяких із розглянутих реформ, точилися гострі дебати стосовно того, чи новий підхід підвищить якість забезпечення суспільних благ і надання суспільних послуг. Наприклад, оскільки кожне міністерство в уряді розглядається як підрозділ з окремим обліком витрат, спільне використання активів різними міністерствами трапляється рідко. Міністерства не зацікавлені в тому, щоб їхні активи використовували інші, навіть якщо це було б продуктивнішим. Ця проблема характерна не лише для Нової Зеландії і свідчить про те, що зміна практики обліку й аналітичної моделі для оцінювання рішень органів влади, коли нема інших змін, не обов'язково поліпшує державне управління.

2.3. Податкова система Нової Зеландії

Податкова система Нової Зеландії включає ряд прямих і непрямих податків, які є основою бюджетів різних рівнів.

Прибутковий податок з доходів громадян має три ставки: 19,5%, 33%, 39%. В цей податок входить і страхівка від нещасних випадків. Якщо дохід за рік не перевищує 15200 дол. США, то ставка податку дорівнює 19,5%. Якщо дохід за рік складає від 15200 до 24000 дол. США, то з суми, що перевищує 15200 дол. США, податок складає 33%. Якщо дохід перевищує 24000 дол. США за рік, то податок сплачується в розмірі 39% з суми, що перевищує 24000 дол. США.

Прибутковий податок з доходів громадян утримується роботодавцем із заробітної плати найманого працівника. З інших доходів працівник сплачує цей податок самостійно. В кінці податкового року, тобто до 31 березня, кожен платник зобов'язаний здати в податкову службу декларацію (звіт) за отримані за рік доходи та сплачені податки. У деяких випадках прибутковий податок сплачується по мірі отримання доходів протягом року.

Податок на товари і послуги (GST), аналог українського ПДВ, складає 12,5% від вартості кожного придбаного в Новій Зеландії товару чи отриманої послуги.

Приватні підприємці сплачують податки в розмірі, як прибутковий податок з громадян.

Прибутковий податок нараховується всім “податковим резидентам” на будь-який вид доходу, включаючи доходи не новозеландського походження. Податковий резидент отримує свій ідентифікаційний номер (ІКД) в державній службі зі збору податків. Без цього номера працювати у Новій Зеландії заборонено.

Податок на прибуток підприємств складає 33%.

Оподаткування трестів (Trust) в Новій Зеландії.

З 2000 року порядок оподаткування трестів був змінений і тепер ставка податку складає 33%.

Існують суттєві відмінності в оподаткуванні так званих Іноземних Трестів (Foreign Trust, трест, організований нерезидентами чи громадянами Нової Зеландії). А саме, отриманий ними прибуток від діяльності за межами Нової Зеландії не підлягає новозеландському оподаткуванню. Часто це використовується в елементарних схемах уникнення оподаткування з залученням новозареєстрованої компанії. Якщо комусь пропонують взяти участь в подібній схемі, фахівці рекомендують бути максимально обережними і отримати детальну консультацію у свого юриста. Причин для цього декілька: жоден трест на території Нової Зеландії не може бути створений тільки заради зниження податкового тягаря; подібна схема добре відома новозеландській податковій службі IRD, подібна схема не вкладається у поняття “мінімізація оподаткування”, а є механізмом ухилення від сплати податків; реклама чи пропозиція таких послуг є нелегальною.

Оподаткування компаній з обмеженою відповідальністю (Limited Liability Company) в Новій Зеландії.

Податкова ставка для компаній в Новій Зеландії – 33% незалежно від розміру доходу.

Податкова реєстрація компанії в Новій Зеландії включає:

- безпосередню реєстрацію компанії в New Zealand Companies Office;
- отримання IRD номера для компанії в Inland Revenue Department;
- реєстрацію компанії для сплати податку GST, якщо сума її запланованого загального обороту складе 40 000 і більше дол. США;
- реєстрацію як роботодавця, якщо компанія планує ним бути.

Податкові штрафи в Новій Зеландії

В Новій Зеландії існує широка і чітко регламентована система штрафів за несвоєчасне надання податкової звітності, затримку податкових платежів і ухилення від сплати податків.

Наприклад, затримка надання податкової звітності тягне за собою одноразовий штраф:

- 50 дол., якщо доход за рік склав суму менше 100 000 дол.;

- 250 дол., якщо доход склав 100 000 – 1 000 000 дол.

Якщо податки не сплачені вчасно, то наступного дня після визначеної дати, нараховується податковий штраф 1% заборгованої суми податку і через один тиждень додатково 4%. Кожний наступний місяць нараховується додатковий податковий штраф в 1% на несплачену суму, включаючи суму штрафів.

До того ж за “використання” несплаченої суми податків платник повинен сплатити податок у розмірі (по ситуації на 2005-2006 рр.) 13,08%.

Прем'єр-міністр Нової Зеландії Джон Кей, виступаючи на прес-конференції 15 лютого 2010 р., торкнувся питання податкових реформ в рамках стимулювання економічного росту. На його думку, ця тема стане головною для держави в 2010 р. Раніше уряд Нової Зеландії висловлював бажання подолати розрив у рівні доходів з Австралією до 2025 р. З цією метою була розроблена спеціальна програма, ключовими елементами якої є значні скорочення урядових витрат і податкових ставок. В державі проживає велика кількість сімей з середнім рівнем доходів, однак рівень податкового тягаря для них надто високий.

Тому Дж. Кей заявив, що основним пріоритетом уряду стане скорочення податків з фізичних осіб. На думку прем'єр-міністра розширена схема реформ буде сприяти підтриманню податкової бази держави, яка повинна піклуватися про те, щоб податкові ставки для місцевих компаній залишались конкурентноздатними. Як заявив Дж. Кей, обговорення податкових реформ продовжиться після відкриття парламенту у лютому місяці 2010 р. Уряд заснував спеціальну Робочу Групу з метою розробки реформування податкової системи у майбутньому. Свій звіт Група представить в наступні місяці.

2.4. Специфіка справляння податку на товари і послуги в Новій Зеландії

У Новій Зеландії аналогом українського податку на додану вартість є податок на товари і послуги (коротке скорочення (анг.) – GST). Основним Законом, який визначає платників податку на товари і послуги, вимоги до їх реєстрації, об'єкти, базу і ставки оподаткування порядок заповнення і подання податкової декларації, ведення звітності, а також відповідальність за порушення встановлених процедур в Новій Зеландії, є Закон “Про податок на товари і послуги” 1995 року.

Оподатковуваною вважається будь-яка діяльність, яка здійснюється на постійній або регулярній основі. Це реальні поставки (або передбачувані поставки) товарів і послуг іншим особам. Основна умова при цьому – такі операції повинні здійснюватися на відшкодувальній основі (або носити компенсаційний характер). Отримання прибутку по законодавству Нової Зеландії не є обов'язковою умовою для визнання операції як такої, що підлягає оподаткуванню на товари і послуги.

Не визнаються оподатковуваною діяльністю:

- роботи, за які виплачується заробітна плата чи інша винагорода;
- хобі або будь-яке інше розважальне заняття;
- приватні продажі предметів особистого чи домашнього вжитку;
- виробництво товарів чи надання послуг в рамках поставок, звільнених від податку.

В системі оподаткування Нової Зеландії існують дві ставки податку на товари і послуги:

- базова (звичайна) ставка, в даний час 12,5%;
- нульова ставка.

Більшість операцій по закупівлі чи продажу товарів і послуг оподатковуються за ставкою 12,5%. Однак, по деяких операціях податкова ставка складає 0%.

А саме, нульова ставка застосовується до операцій по експорту товарів, а також певних видів послуг, по продажу діючих підприємств, по експорту кораблів, літаків, по міжнародних перевезеннях пасажирів і вантажів у Нову Зеландію та із неї, та ін. При цьому, кожна операція, яка оподатковується за нульовою ставкою, повинна бути відображена у податковій декларації.

Експорт товарів

Товари, які експортуються чи які плануються залишити на експорт, підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою. Товари вартістю менше 1 000 дол. США і які не потребують експортної митної декларації, також кваліфікуються в якості оподатковуваних за нульовою ставкою, якщо платник податку зможе довести, що ці товари будуть експортуватися або вже поставлені на експорт.

Якщо платник податку зареєстрував товари на експорт, він повинен здійснити їх реальний експорт протягом 28 днів після укладення угоди на поставку, за винятком випадків, коли податковий орган дає дозвіл на продовження експорту.

Крім того, існують операції, які повністю звільняються від оподаткування, і в податковій декларації вони не вказуються.

І, нарешті, стосовно окремих операцій діє базова ставка – 12,5%, але податок нараховується за особливими, спеціальними правилами. Такі операції, наприклад, охоплюють:

- товари, які були вже у використанні;
- взаємозалежних (пов'язаних) осіб;
- авансові платежі;
- зміни в ціні;
- угода про купівлю у розстрочку;
- платежі в іноземній валюті;
- випадки, коли остаточна ціна на момент поставки, ще невідома;
- лотереї та інші азартні ігри;
- страхування;

- дотації і субсидії;
- наймання комерційного житла (готелі, мотелі і т.д.);
- інші випадки.

Вимоги до реєстрації в якості платників податку на товари і послуги

За загальним правилом, вимоги по реєстрації в якості платника податку на товари і послуги в Новій Зеландії пред'являються до осіб, які здійснюють оподатковувані операції загальною вартістю вище визначеної норми. Якщо вартість таких операцій нижча нормативної, суб'єкт має право зареєструватися в якості платника податку на товари і послуги за власним бажанням.

При здійсненні оподаткування по поставках на території Нової Зеландії необхідність реєстрації виникає:

- якщо загальна сума поставок за поточний місяць і попередні 11 місяців перевищила 40 000 дол. США;
- якщо очікується, що загальна сума поставок за поточний місяць і наступні 11 місяців становитиме більше 40 000 дол. США.

Реєстраційний поріг з 30 000 дол. США до 40 000 дол. США збільшився з 1 жовтня 2000 року.

Особи-нерезиденти Нової Зеландії також зобов'язані зареєструватися в якості платника податку на товари і послуги, якщо вартість здійснюваних ними оподатковуваних операцій перевищила чи можливо перевищить 40 000 дол. США в будь-який період, терміном у 12 місяців.

Момент визначення податкової бази

Згідно із законодавством Нової Зеландії, платник податку може вибрати момент визначення податкової бази по податку на товари і послуги одним із трьох способів:

- метод обліку рахунків-фактур (багато в чому схожий з методом нарахувань, який застосовується в бухгалтерському обліку);
- метод оплати (касовий метод);

– змішаний метод.

Розглянемо детальніше **метод обліку рахунків-фактур**. При використанні даного методу обов'язки по нарахуванню податку на товари і послуги виникають у найбільш ранніх із податкових періодів, в якому:

- виписаний або отриманий рахунок;
- отриманий або здійснений платіж.

Якщо платник податку для обліку своїх господарських операцій використовує касову книгу або виписки із балансів банку по рахунках, то в цьому випадку йому потрібно також вести урахування дебіторів і кредиторів на кінець кожного періоду. Це необхідно для того, щоб підрахувати ті товари (послуги), які були отримані або вказані у виставлених рахунках, але які не були відображені в касовій книзі, оскільки платник податку їх ще не оплатив, або навпаки не отримав за них платіж від покупця.

Перевагою такого методу для платника податку є право отримати податкове вирахування по “вхідному” податку до того, як буде оплачений товар чи послуга. Звичайно, при умові, що це відповідає політиці, яка застосовується в бухгалтерському обліку.

Недоліком даного методу є те, що можливо, доведеться нараховувати податок на поставлений товар чи послугу ще до того, як вони будуть оплачені.

Другий метод – **касовий метод**. Якщо платник податку обирає цей метод, то момент визначення податкової бази настає у тому податковому періоді, коли платник податку провів платіж чи навпаки отримав оплату від покупця.

Використовувати цей метод можуть ті платники податку, у яких виконується один із наступних критеріїв:

- загальна вартість оподатковуваних операцій за останні 12 місяців складала 1 300 000 дол. США або менше;

- загальна вартість оподатковуваних операцій ймовірно не перевищить 1 300 000 дол. США у будь-який із періодів, який дорівнює 12 місяцям, починаючи з першого дня будь-якого місяця.

Разом з тим, на підставі письмової заяви платника податку, податкові органи Нової Зеландії можуть в окремих випадках, як виняток, дозволити застосувати даний метод тим платникам податку, у яких передбачається перевищення 1 300 000 дол. США в будь-який із періодів, який дорівнює 12 місяцям.

Некомерційні організації мають право застосовувати касовий метод при розрахунку податку на товари і послуги навіть у тому випадку, коли вони не відповідають вказаним вище критеріям.

Перевагами даного методу є :

- підходить для малого бізнесу, який в даний час використовує касову систему обліку господарських операцій. Касові книги допомагають спростити нарахування податку;
- обов'язок нарахувати податок виникає лише після того, як отримана оплата від покупця. Це вигідно для платника податку у тих випадках, коли він надає довгостроковий кредит по оплаті для свого покупця.

Недоліком даного методу є те, що отримати податкове вирахування можна тільки після того, як платник податку оплатить товар чи послугу постачальнику.

Змішаний метод може застосовуватися будь-яким платником податку, який буде в цьому зацікавлений. Це комбінація елементів перших двох, основних методів. Суть його полягає в тому, що нарахування податку на товари і послуги при продажу товару чи послуги платник податку здійснює по першому методу – методу нарахувань, а момент для податкового вирахування “вхідного” податку він визначає по мірі оплати, тобто по касовому методу.

Як і у випадку, коли застосовується перший метод, при змішаному методі платник податку зобов'язаний вести облік дебіторів на кінець кожного

періоду для підрахування операцій, які не враховані в його касовій книзі. Однак не вимагається проводити корегування стосовно кредитів.

Платник податку має право обрати один із трьох описаних вище методів в той момент, коли він реєструється в якості платника податку на товари і послуги. Якщо він не заявить про свій вибір, то автоматично він повинен застосовувати перший метод – метод обліку рахунків-фактур.

Разом з тим, платник податку має право у будь-який час подати письмову заяву в податковий орган з проханням про зміну обраного методу визначення податкової бази по податку на товари і послуги. Якщо по заяві буде прийняте позитивне рішення, то податковий орган направить платнику податку відповідний лист, в якому буде вказано з якого часу можна застосовувати новий метод.

Якщо платник податку застосовує касовий метод і сума його оподатковуваних операцій перевищить ліміт – 1 300 000 дол. США, то він зобов'язаний протягом 21 дня повідомити про це в письмовому вигляді податковий орган.

Однак платник податку може продовжувати застосовувати касовий метод при перевищенні ліміту, якщо це викликано наступними обставинами:

- продаж або заміна будь-якого обладнання чи основного засобу, або
- відновлення масштабів оподаткованої діяльності.

Якщо платник податку змінює метод нарахування податку, то він повинен внести корективи у свій останній звіт перед тим, як відбуваються зміни. Це гарантує сплату податку і право вимагати суму сплаченого податку. Лист податкового органу, який затверджує прийняте платником податку рішення про зміни методу нарахування податку, повинен мати описання тих корегувань, які необхідно буде зробити платнику податку.

Податковим періодом по податку на товари і послуги є:

- місяць;
- два місяці;
- шість місяців.

Законодавство Нової Зеландії дозволяє платнику податку обирати податковий період за власним бажанням на весь час, поки він буде задовольняти вимогам, що пред'являються до застосування конкретного періоду. Якщо платник податку не робить свій вибір, автоматично вважається, що він застосовує двомісячний податковий період.

Якщо платник податку бажає змінити обраний податковий період, йому необхідно у письмовому виді повідомити про це в податковий орган.

Місячний податковий період доступний для кожного, але тільки окремі платники податку мають право обирати податковий період, який дорівнює шести місяцям.

Якщо платник податку закриває свої рахунки (підводить підсумки) протягом семи днів до або після закінчення податкового періоду, то він може визначати закінчення свого податкового періоду безпосередньо на дату підведення підсумків, якщо це, звичайно, буде більш зручним для нього. Але для цього платник податку повинен подати письмову заяву у податковий орган.

Приклад.

Компанія А для розрахунку податку застосовує податковий період, який дорівнює шести місяцям, закінчення яких припадає на грудень і серпень. Фінансові підсумки Компанія А підбиває в останню п'ятницю кожного місяця.

Отже, Компанія А може визнавати, що закінчення податкового періоду припадає відповідно на останню п'ятницю лютого і останню п'ятницю серпня.

Податковий період – один місяць може застосовувати будь-який зареєстрований платник податку. Зручний він для тих платників податку, які планують регулярно здійснювати повернення податку або їм простіше подавати податкову декларацію щомісяця.

Будь-який зареєстрований платник податку, у якого поставки, які підлягають оподаткуванню, перевищують (або можливо перевищать) суму в розмірі 24 000 дол. США, у будь-який із періодів, який дорівнює 12 місяцям, зобов'язаний розраховувати податок щомісячно. Якщо такий поріг перевищений, і платник податку перестав застосовувати місячний податковий період, то він повинен письмово повідомити про це в податковий орган протягом 21 дня.

Стосовно компаній, які ведуть бізнес спільно з іншими компаніями (група компаній) або мають філіали, при визначенні суми оподатковуваних поставок враховується загальна сума поставок всіх компаній групи, або філіалів. Ця вимога не поширюється на некомерційні організації.

Якщо платник податку бажає звітуватися і розраховувати податок щомісяця, він повинен написати відповідну заяву в податковий орган. У відповідь платнику податку буде направлений лист, в якому вкажуть, з якого часу треба заповнювати щомісячні декларації.

Податковий період – два місяці. Це стандартний податковий період. При цьому законодавство Нової Зеландії виділяє дві категорії податкового періоду:

Категорія А – періоди, які закінчуються в останній день січня, березня, травня, липня, вересня і листопада.

Категорія В – періоди, що закінчуються в останній день лютого, квітня, серпня, жовтня і грудня.

Вибір категорії платник податку має право обирати за власним бажанням. Якщо платник податку виявить, що його витрати по дотриманню податкового режиму згідно з обраною категорією збільшились, то він може звернутися в податковий орган з проханням про перехід на другу категорію. Якщо податковий орган схвалить таку заяву, то він повідомить платнику податку про своє рішення, в якому буде вказаний час, з якого буде визнаватися нова категорія. Платник податку також може обґрунтовувати

зміну категорії необхідністю відповідати часу визнання доходу для цілей оподаткування згідно з його обліковою політикою.

Податковий період – шість місяців мають право застосовувати виключно малі підприємства. Для цього платник податку повинен відповідати наступним умовам:

- загальна вартість оподатковуваних операцій не перевищує 250 000 дол. США за останні 12 місяців, або
- малоймовірно, що буде таке перевищення в наступні 12 місяців (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Податкові періоди й умови їх застосування

Товарообіг у будь-який із періодів, який дорівнює 12 місяцям	Податковий період		
	1 місяць	2 місяці	6 місяців
250 000 дол. США і менше	так	так	Так
Від 250 001 до 24 000 000 дол. США	так	так	Ні
Більше 24 000 000 дол. США	так	ні	ні

Для того, щоб застосувати даний податковий період, платник податку повинен направити письмову заяву в податковий орган. При цьому, є можливість вибрати місяці, на які буде припадати закінчення шестимісячного періоду.

Далі податкова інспекція направляє платнику податку лист, в якому повідомляє з якого часу починається шестимісячний період.

У випадку, якщо сумарний поріг (250 000 дол. США) буде перевищений, то необхідно повідомити про це в податковий орган. Зробити таке повідомлення необхідно протягом 21 дня.

У виняткових випадках податковий орган може дозволити продовжити застосовувати шестимісячний період навіть у випадку перевищення сумарного порогу. При цьому до уваги беруться наступні обставини:

- платник податку є добросовісним, тобто подає своєчасно достовірну звітність і в повному об'ємі і вчасно сплачує податки;
- платник податку не порушує порядок ведення обліку господарських операцій;
- товарооборот платника податку залежить від сезонних коливань або зміни співвідношення вартості і кількості здійснюваних поставок.

Якщо зареєстрований платник податку розраховує податок щомісяця або застосовує двомісячний податковий період і його товарооборот перевищує 250 000 дол. США, податковий орган, згідно з письмовою заявою платника податку, дозволить застосовувати шестимісячний податковий період, при умові, що він:

- відповідає критеріям, перерахованим вище, і
- його витрати, пов'язані з виконанням зобов'язань при використанні таких податкових періодів, зростають. При цьому береться до уваги, що у платника податку раніше була можливість застосовувати шестимісячний податковий період.

Законодавство Нової Зеландії вимагає, щоб платник податку забезпечував повний облік операцій і документації по податку на товари і послуги з тим, щоб податковий орган міг швидко визначити розмір його податкового зобов'язання. Облікові дані повинні зберігатися на території Нової Зеландії, на англійській мові, протягом 7 років, до тих пір, поки податковий орган не дасть свій дозвіл на зняття такого зобов'язання.

Документообіг (рахунок – фактура, кредитове і дебетове авізо)

Згідно з законодавством Нової Зеландії рахунок-фактура є повідомленням, яке містить зобов'язання здійснювати платіж. Даний документ має обов'язкову юридичну силу, і який показує податок на товари і послуги по здійсненій операції.

За загальним правилом, платник податку повинен мати рахунок-фактуру, щоб отримати податкове вирахування, якщо сума поставки перевищує 50 дол. США (включаючи суму податку).

Якщо товар чи послуга поставляється іншому зареєстрованому платнику податку, то в цьому випадку рахунок-фактура повинен бути виданий протягом 28 днів з того часу, як покупець затребував його. Невиконання даної вимоги визнається податковим порушенням і на винну особу може бути накладений штраф.

Сума податку в рахунку-фактурі повинна бути відображена у валюті Нової Зеландії.

Випадки, коли рахунок отриманий із запізненням

Для того, щоб отримати вирахування по поставках на суму вище 50 дол. США, платник податку повинен мати рахунок завчасно, тобто до того, як він вирішить скористатися своїм правом на вирахування. При відсутності рахунку, отримати податкове вирахування не можна.

Отже, платник податку не зможе отримати податкове вирахування, навіть якщо податок дійсно підлягає відшкодуванню (поверненню), але немає рахунку-фактури. Якщо таке сталося, то платник податку зможе скористатися податковим вирахуванням в більш пізній податковий період, в якому отримає рахунок по даній операції.

Законодавство Нової Зеландії встановлює підвищені вимоги до оформлення рахунків (до інформації, вказаній в рахунку), якщо здійснюються поставки на суму більше, ніж 1 000 дол. США (включаючи податок).

Кредитове авізо

Кредитові авізо виписуються постачальником, коли ціна поставки зменшується вже після того, як податковий рахунок був виписаний. Наприклад, у випадку повернення неякісного товару.

Дані, які повинні міститися в кредитовому авізо:

- у назві документа – “кредитове авізо”;

- найменування чи торгова марка і індивідуальний номер платника податку постачальника;
- найменування і адреса отримувача;
- дата виписки кредитового авізо;
- короткий опис причин виписки кредитового авізо.

Цей документ також повинен мати одну з наступних даних:

- ціну із урахуванням податку, вказану по рахунку, і скореговану ціну з урахуванням податку, яка підлягає сплаті, і різницю між двома сумами податку; або
- різницю між початковою і скорегованою сумами, з вказівками на те, що різниця включає в себе податок (тільки для тих операцій, по яких застосовується стандартна податкова ставка – 12,5%).

На кожний рахунок може бути виписане лише одне кредитове авізо. Якщо необхідна копія, то обов'язково робиться позначка, що це копія. Крім того, у випадку, коли зменшено суму платежу, платник податку повинен зробити необхідні корективи у своїй податковій декларації.

Дебетові авізо

Дебетові авізо виписуються постачальником, коли ціна поставки збільшується вже після того, як податковий рахунок був виписаний.

Дані, які повинні міститися в дебетовому авізо:

- у назві документа – “дебетове авізо”;
- назва або торгова марка і індивідуальний номер платника податку постачальника;
- назва і адреса отримувача;
- дата виписки дебетового авізо;
- короткий опис причин виписки дебетового авізо.

Крім того, в дебетовому авізо повинна бути відображена різниця між початковою сумою податку і скорегованою. Зробити це можна одним із двох варіантів (в даному випадку діє все той же самий порядок, що й стосовно кредитового авізо).

Вимога на повернення податку

Платник податку, зареєстрований в якості платника податку на товари і послуги, має право вимагати повернення податку по поставках і зазначені витрати. Для того, щоб вимагати повернення сплаченого податку, перш за все, необхідно заповнити податкову декларацію. Як вже було зазначено вище, щоб отримати податкове повернення по поставках на суми більше 50 дол. США, платник податку повинен мати рахунок-фактуру.

Податковий орган висилає декларацію платнику податку завчасно, тобто до закінчення податкового періоду. Замість заповнення отриманої декларації платник податку вправі заповнити декларацію по Інтернету, з допомогою сайту податкового управління.

Отримавши декларацію, платник податку зобов'язаний її заповнити і відправити в податковий орган до закінчення строку подачі декларації (строк вказаний в самій декларації). Крім того, необхідно сплатити в бюджет суму податку, яка відповідає декларації.

Найпоширенішими способами повернення є:

- податковий орган висилає платнику податку чек, по якому він зможе отримати необхідну суму в банку;
- переказ необхідної суми напряму на рахунок платника податку.

Найшвидший спосіб отримати повернення податку – це вимагати переказу грошей на банківський рахунок. При цьому платник податку може обрати цей спосіб в той момент, коли він заповнює реєстраційну форму (безпосередньо в Інтернеті або взяту з Інтернету), або заповнюючи спеціальний документ на пряме повернення.

Спеціальна форма на пряме повернення розміщена на сайті податкового управління Нової Зеландії. Заповнена форма підлягає відправці в податкове управління. Розрахунок суми податку, який підлягає поверненню, здійснює сам податковий орган, про що повідомляє платнику податку. Одночасно платнику податку повідомляють про дату, коли сума повернення надійде на рахунок, і відповідно номер рахунку в банку.

Зареєстровані платники податку на товари і послуги зобов'язані дотримуватися різних актів податкового законодавства Нової Зеландії. У випадку порушення покладених на них обов'язків, до платника податку можуть застосовуватися штрафи і пеня.

У випадку несвоєчасної сплати податку стягується штраф. За кожний місяць, за який не сплачена залишкова сума податку, пеня збільшується додатково.

Штраф нараховується з дня, наступного за встановленим законом днем сплати податку. Розмір штрафу складає 1% від суми платежу. Додатковий штраф в розмірі 4% стягується, якщо податковий платіж (включаючи заборгованість по штрафу) прострочений більше ніж на 7 днів. Законодавство передбачає стягування додаткового штрафу в розмірі 1% за кожний місяць, наступний за встановленим законом днем сплати.

Зазначимо, що такий порядок діє і стосовно пені, нарахованої станом на 1 квітня 2002 р., або нарахованої з цієї дати і донедавна. До 1 квітня 2002 року ставка пені була більш високою.

Зараз ставка пені за несвоєчасну сплату податку складає 11,93%. Розмір ставки встановлюється урядом Нової Зеландії – наказом Консула і може змінюватися протягом року.

Крім того, за весь час відтермінування податкового платежу стягується пеня (відсотки). Вони розраховуються за кожний день відтермінування.

Суми пені і штрафу повинні бути сплачені одночасно з основним платежем по податку. Платник податку вказує нараховані і сплачені суми штрафу і пені в спеціальній графі податкової декларації.

Слід зазначити, що законодавство Нової Зеландії передбачає також обов'язок податкового органу виплатити пеню (відсотки) на користь платника податку у випадку переплати податку. Розмір пені в цьому випадку встановлюється урядом (в даний час ставка пені дорівнює 4,83%). Нараховується пеня на кожний день переплати.

Податкові правопорушення (злочини) і штрафи

Будь-який зареєстрований платник податку, який не дотримується зобов'язань, покладених на нього податковим законодавством, визнається таким, що здійснив правопорушення і він може бути підданий покаранню. Існує ієрархічна система покарань в залежності від виду порушення. Розмір покарання (штрафу) може збільшуватися за кожне окреме порушення, але існує максимальна межа – 50 000 дол. США. Платник податку, який здійснив податковий злочин, може бути також позбавлений волі строком до 5 років.

Податкове відомство Нової Зеландії офіційно публікує імена платників податку, які ухиляються від сплати податку на товари і послуги в газеті “Газета Нової Зеландії”. Якщо платник податку добровільно представляє інформацію про здійснене ним податкове порушення до того, як було почато розслідування, його ім'я може не публікуватися, але це залежить від того, коли інформація була розкрита.

Ухилення від повної сплати податку, так само як і будь-яке його заниження, розглядається як порушення і тягне за собою застосування штрафу у відповідності з законодавством Нової Зеландії, починаючи з 1 квітня 1997 року. Штраф стягується з повної суми податку, суми штрафу і пені за несвоєчасну сплату податку, які вже могли бути сплачені. Податок стягується з суми заниженого (прихованого від сплати) податку. Розмір штрафу залежить від ступені вини:

- недостатня надійність платника податку – 20%;
- неправильне тлумачення закону – 20%;
- груба недобросовісність – 40%;
- зловживання законом – 100%;
- пряме ухилення від сплати податку – 150%.

Якщо платник податку повідомить податковий орган про помилку, яка потягнула за собою неповну сплату податку, до того, як буде почата податкова перевірка чи інше розслідування, то розмір штрафу може бути знижений до 40% або 75% в залежності від того, коли він повідомив про свою помилку.

Крім всіх вище перерахованих заходів відповідальності, до платника податку, який здійснив податкове правопорушення, можуть застосовуватися заходи кримінальної відповідальності.

2.5. Новозеландські компанії і трасти як інструменти податкового планування

Від своєї колишньої метрополії, Великобританії, країна успадкувала англосаксонську систему права, яка дуже сприяє розвитку бізнесу.

У 1984 році в країні були усунені валютні обмеження та обмеження на переміщення капіталу. У 1988 році було реформовано трастове законодавство.

Хоча основна спрямованість реформ була проти використання трастів резидентами Нової Зеландії для ухилення від податків, вони мали сприятливі наслідки для міжнародного податкового планування.

Однак, Нову Зеландію назвати офшорної юрисдикцією не можна. Але якщо творчо розібратися в особливостях податкового законодавства країни, то можна знайти чимало цікавого і корисного для оптимізації оподаткування за допомогою трастів.

Траст - дуже древній механізм управління власністю, більш давній ніж компанія. Основи трастових чи довірчих відносин сягають своїм корінням в римське право. Проте справжній розвиток він отримав близько 400 років тому в Англії на основі виниклого там права справедливості (*equity law*). Саме право справедливості є основою сучасних трастових відносин, а не прецедентне право, як стверджують деякі фахівці.

У найбільш загальному вигляді траст, це відносини довірчої власності між людьми, не обов'язково виражені в договірній формі. Однак, у міжнародній практиці податкового планування найчастіше використовуються трасти, що мають явно виражену договірну форму (приватний випадок *express trust*).

Згідно з домовленістю, засновник (*settlor*) передає довірчому власнику (*trustee*) належні йому активи, покладаючи на нього обов'язок сумлінно управляти ними від свого імені для отримання вигоди на користь третіх осіб або бенефіціарів (*beneficiaries*). Таким чином, трастові відносини формуються між трьома особами: засновником, довірчим власником і бенефіціаром. Засновник трасту може одночасно бути його керуючим або бенефіціаром. Важливо пам'ятати, що, хоча легальне право власності і переходить до довірчого власника, він не може використовувати активи трасту для своєї особистої вигоди.

У власність, передану трасту, можуть входити найрізноманітніші активи (готівка, цінні папери, рухоме і нерухоме майно, страхові поліси, інтелектуальна власність та інші майнові права). Обов'язок довірчого власника - сумлінно і раціонально управляти активами трасту.

При цьому можуть встановлюватися будь-які додаткові умови по формах і методах контролю над діяльністю довірчого керуючого, формах отримуваної ним винагороди, термінах існування трасту і т. д. Іноді для спостереження за діяльністю довірчого власника та вирішення деяких питань управління власністю в трасті використовується кастодіан (*custodian* або *protector*). Повноваження кастодіана можуть бути дуже великими.

Основними областями застосування трастів виділимо основні:

- гнучка альтернатива заповітам,
- механізм захисту активів від можливих домагань кредиторів,
- засіб податкового планування.

У всіх цих випадках застосування трасту засноване на тому, що частина майна засновника, передана в траст, юридично перестає бути його власністю.

Тому, на цю частину не може бути звернено стягнення в разі банкрутства засновника, вона не обкладається податком у складі майна засновника, і вона не успадковується в загальному порядку разом з майном

засновника. На це майно також не може бути звернено стягнення і в разі банкрутства довірчого власника.

У минулому траст найчастіше використовувався як альтернатива заповіту. Універсальний характер трасту дозволяє створювати дуже складні та гнучкі механізми управління і розподілу майна після смерті засновника. З глобалізацією економіки, зростанням міжнародного бізнесу та міжнародного податкового планування траст став активно використовуватися для мінімізації податків і захисту активів. Стурбовані його ефективністю податкові системи розвинутих країн через деякий час відреагували потоком законодавства, спрямованого проти застосування трастів.

У наш час сфера застосування трасту в податковому плануванні помітно звузилася і його використання вимагає глибокого знання законів відразу декількох країн: країн, резидентами якої є засновник, довірчий власник і бенефіціар; а також країн, де розташовані активи трасту і звідки беруться доходи. Однак він як і раніше залишається потужним інструментом у руках професіоналів.

Новозеландський іноземний траст

Чинне трастове законодавство в Новій Зеландії було прийнято в 1988 році. До його прийняття використання трастів у країні для ухилення від податків прийняло загрозливі масштаби і доходи бюджету стали падати. Зміни в законодавстві дозволили врятувати бюджет, а їх побічним продуктом став іноземний траст, який можна ефективно використовувати для мінімізації податків і захисту активів нерезидентів.

Податкове право Нової Зеландії поділяє трасти на три типи: кваліфіковані, некваліфіковані й іноземні. Перші два типи трастів використовуються резидентами Нової Зеландії і тими, хто збирається ним стати. Для цілей міжнародного податкового планування вони некорисні й тому розглядатися не будуть.

Назва “іноземний траст” не зовсім точне. Насправді це новозеландський траст, який діє відповідно до законодавства Нової Зеландії.

Бенефіціарами такого трасту можуть бути резиденти або нерезиденти країни. Головна його ознака полягає в тому, що він заснований нерезидентом Нової Зеландії.

Траст є невід'ємною частиною законодавства Нової Зеландії, як і більшості юрисдикцій, законодавство яких засноване на загальному праві і праві справедливості. Однак, оподаткування трасту тут досить своєрідне. Воно ґрунтується не на резидентності бенефіціара або довірчого власника, а на резидентності засновника.

Головний фактор, що впливає на оподаткування трасту, - резидентність засновника. До введення нового законодавства резиденти Нової Зеландії ухилялися від новозеландських податків, передаючи свої зарубіжні активи офшорному трасту. Тепер же доходи трасту не обкладаються податками, тільки якщо підтверджена нерезидентність власника активів, переданих трасту.

Іноземний траст не обкладається податками в Новій Зеландії за винятком податку на доходи, отриманих з джерел всередині держави. Це вірно навіть в тих випадках, коли довірчий власник і бенефіціар є резидентами країни. Головне, щоб не був резидентом країни засновник трасту. Цілком очевидно, що бенефіціар-резидент буде платити податки тільки з тих доходів і власності трасту, які розподіляються на його користь.

Оподаткування бенефіціарів-нерезидентів також дещо незвичне. Доходи бенефіціара-нерезидента оподатковуються тільки в тих випадках, коли вони отримані з джерел в Новій Зеландії. Порядок оподаткування цих доходів і ставки податків регулюються внутрішнім податковим законодавством. Дохід у вигляді приросту капіталу не обкладається податками, навіть якщо він отриманий із джерел в країні. Будь-які види доходів з джерел за межами країни не обкладаються податками ні в довірчого власника, ні в бенефіціара.

При виплаті цих доходів бенефіціарам-нерезидентам діють всі пільги, що надаються договорами про усунення подвійного оподаткування.

Важливо відзначити, що іноземні трасти не вважаються нерезидентними. Закон про податки 1994 взагалі не визначає поняття “резидентність трасту”.

Використання договорів про усунення подвійного оподаткування

Нова Зеландія має розгалужену мережу договорів про усунення подвійного оподаткування. Сюди входять Австралія, Канада, США, Японія, Сінгапур, Великобританія, Італія, Франція. На жаль, такої угоди поки немає з Україною.

Для договорів про усунення подвійного оподаткування новозеландський іноземний траст, довірчий власник є якого резидентом Нової Зеландії, вважається резидентом країни. Тому такий траст має право скористатися перевагами цих договорів. Все ж таки, оскільки кожен договір має свої особливості, бажано скористатися порадою фахівця, перш ніж робити практичні кроки по створенню та використанню трасту.

Використовуючи ці договори можна значно зменшити податки на пасивні доходи (дивіденди, відсотки по кредитах, роялті, фрахт) одержувані у перерахованих вище країнах.

Підсумовуючи, можна перерахувати такі **переваги новозеландського іноземного трасту**:

- звільнення від оподаткування доходів з джерел за кордоном;
- звільнення від оподаткування доходів у вигляді приросту капіталу навіть у тих випадках, коли ці доходи отримані в Новій Зеландії;
- розташований в респектабельній юрисдикції, яка не вважається офшорною територією;
- може використовувати переваги угод про уникнення подвійного оподаткування;
- дуже гнучкий механізм управління, завдяки можливості використання кастодіана або довірчого власника-радника в якості додаткового довірчого власника-нерезидента;

- діє в умовах розвиненої сприятливої законодавчої системи в політично стабільній та розвиненій державі;
- дуже високий ступінь захисту активів при використанні додаткового довірчого власника - резидента островів Кука;
- не зобов'язаний надавати звітність в Новій Зеландії, за винятком випадків отримання доходу з джерел в країні;
- висока конфіденційність бенефіціарів та засновника.

Новозеландський іноземний траст можна використовувати в наступних **цілях**:

- як податково-ефективну офшорну структуру;
- як інструмент для здійснення інвестицій з використанням переваг договорів про усунення подвійного оподаткування;
- як інструмент для довгострокового володіння активами (завдяки відсутності податків на приріст капіталу);
- як механізм володіння активами, якщо в майбутньому планується еміграція до Нової Зеландії або в інші країни, наприклад Австралію або Канаду;
- для створення міжнародних пенсійних фондів;
- для гнучкого й ефективного розподілу власності після смерті як альтернатива заповіту;
- як податково-ефективний механізм захисту активів, при використанні додаткового довірчого власника-резидента островів Кука;
- як міжнародний торговий траст.

Останнє застосування трасту заслуговує окремого розгляду, оскільки має особливе практичне значення.

Практичні схеми використання новозеландських компаній

Private Trustee Company (PTC)

Використовуючи особливості оподаткування іноземного трасту можна побудувати ефективну схему мінімізації податків в експортно-імпорتنих операціях на території України та інших країн.

Схема заснована на податковому статусі іноземного трасту в Новій Зеландії. Траст має статус активно-торгуючого трасту. В якості довірчого власника використовується новозеландська приватна компанія РТС (*Private Trustee Company*). Для виконання функцій довірчого власника компанія не зобов'язана отримувати спеціальну ліцензію. За всіма зовнішніми ознаками така компанія виглядає як звичайна компанія, що веде діяльність самостійно. Однак її внутрішня документація ведеться таким чином, що її діяльність полягає тільки в керуванні власністю іноземного трасту. Дохід, який вона отримує, фактично належить трасту. За свої послуги компанія повинна отримувати від трасту винагороду, в іншому випадку всі доходи трасту будуть вважатися її доходами і будуть обкладатися звичайними новозеландськими податками.

Робота даної схеми спирається не на маловідомі, не помічені законодавцем упущення в податковому законодавстві. Безподатковий статус структури заснований на свідомому визнанні державою економічної природи довірчих відносин власності. Законодавство визнає, що довірчий власник всього лише агент-посередник, що виконує волю засновника. Тому, якщо засновник, бенефіціари та джерела доходу не знаходяться на території Нової Зеландії, обкладати податками такий траст немає підстав.

Особлива привабливість НЗ компаній полягає в тому, що Нова Зеландія не потрапила і навряд чи потрапить в різні “чорні” списки. У той же час, Нова Зеландія не підписує настільки популярні останнім часом двосторонні і багатосторонні угоди про обмін інформацією. Хоча в Новій Зеландії немає спеціального законодавства, що захищає конфіденційність інформації, але механізми такого захисту здавна існують в англосаксонському праві.

Агентська компанія

Інший спосіб використання Новозеландської компанії в податковому плануванні заснований на генеральній агентській угоді. Новозеландська компанія укладає таку угоду з офшорною компанією. За цією угодою новозеландська компанія погоджується вести торговельну діяльність від

свого імені, але за дорученням офшорної компанії. В угоді повинно бути зазначено, що всі кошти належать офшорній компанії, а новозеландська компанія є лише її довіреною особою. Всі контракти, інвойси та іншу документацію новозеландська компанія підписує від свого імені. За цю діяльність новозеландська компанія отримує від офшорної винагороду у вигляді комісійних від обороту.

Зазвичай, комісійні знаходяться в межах 5-10%.

Доходи новозеландської компанії обкладаються податками у звичайному порядку, але оподатковуваний дохід істотно знижений.

У цій схемі важливо дотримуватися звичайних правил діяльності: не отримувати доходів і не вести діяльності на території Нової Зеландії. Офшорна компанія також не повинна бути резидентом Нової Зеландії, не повинна контролюватися і управлятися з території країни.

Ще одна умова полягає в тому, що обидві компанії не повинні контролюватися однією і тією ж особою. Проблема вирішується використанням номінальних власників.

Недоліки схеми:

- необхідно реєструвати і утримувати дві компанії;
- необхідно здавати звітність новозеландської компанії і платити податки з отриманого прибутку.

У цілому, схема менш приваблива порівняно з компанією РТС.

Зареєструвати компанію в Новій Зеландії досить просто і недорого. Реєстрація триває 2-3 тижні. У загальній складності реєстрація компанії і трасту може обійтися в 2,5 - 3,0 тисячі доларів. Річне утримання компанії - близько 2,0 тисяч доларів.

У компанії може бути один директор. Директор обов'язково повинен бути фізичною особою.

Теоретично компанія РТС, яка не веде діяльності на території Нової Зеландії, не має в країні джерел доходу, і не управляється з території держави, все ж зобов'язана здавати звітність та сплачувати податки. На

практиці ця вимога зазвичай ігнорується і робота з такою компанією ведеться так само як і з традиційною офшорною компанією.

Агентська компанія зобов'язана здавати звітність та сплачувати податки. Тому її утримання обійдеться трохи дорожче. У залежності від кількості операцій за звітний період (один рік) вартість звітності може коливатися від 500 доларів до кількох тисяч.

2.6. Специфіка функціонування, фінансування та державного впливу на АПК Нової Зеландії.

2.6.1. Особливості фінансового впливу держави на розвиток сільськогосподарських підприємств у Новій Зеландії

Протягом ХХ ст. новозеландські фермери пережили два важких потрясіння. Перше – в 1973 р., коли Великобританія вступила в Європейський економічний союз (ЄЕС), і вони втратили основний гарантований ринок збуту своєї продукції. Друге – в середині-наприкінці 1970-х років, в період загострення світової енергетичної кризи. В той час країна переживала глибоку економічну кризу і змушена була розпочати в середині 1980-х рр. кардинальну структурну перебудову всієї економічної системи. В її ході були скасовані податкові пільги експортерам і субсидії місцевим виробникам. Залишившись без підтримки держави, багато фермерів збанкрутували, а тим, хто вистояв, довелось пристосовуватися до нових умов. Їхні європейські конкуренти знаходились у значно кращому становищі, оскільки ЄЕС проводив політику субсидування сільського господарства.

Середньорічні темпи росту сільгоспвиробництва в 2000-2007 рр. були в Новій Зеландії незначними – 0,3% в рік. Але в багатьох розвинутих державах вони взагалі знизились. В тому числі в Японії і Бельгії (-1,7%), Іспанії (-1,6%), Швейцарії (-1,1%), Німеччині (-0,4%), Франції (-0,3%). В деякій мірі це пояснюється тим, що в останні роки фермери були незадоволені своїм соціальним положенням. Незважаючи на високу ефективність

новозеландського сільського господарства, роль цієї галузі в економіці країни, а отже і роль фермерів, падає.

Нині новозеландські фермери отримують найменше субсидій порівняно з іншими членами ОЕСР, проте демонструють найвищу продуктивність праці. Аграрний сектор, навіть без урахування лісового господарства, забезпечує 40% національного експорту й 17% ВВП. Особливо стрімко розвивається тваринництво, і новозеландські “зелені”, котрі ще не так давно малювали похмурі картини загального запустіння, тепер протестують проти стрімкого витіснення традиційного бушу високотехнологічними пасовищами. Правда, національне тваринництво відтоді зазнало не лише кількісних, а й якісних змін: поголів'я овець скоротилося з 58 млн. до 40, зате стадо молочних корів розрослося з 3,5 млн. до 5, а поголів'я оленів збільшилося на 64%. В цьому плані показовим є приклад фермерів, які зайнялися реформуванням своїх господарств.

Так, Ян Роб, від 1970 року власник молочної ферми на південному заході Нової Зеландії, зараз із гордістю демонструє свої володіння журналістам. На момент скасування субсидій його ферма зі 160 вівцями аж ніяк не видавалася процвітаючою, проте щедрі дотації цілком мирили з таким становищем. Після їхнього скасування Ян хотів було кинути безнадійну справу й переїхати до міста, проте син умовив його ризикнути, взяти в банку кредит і спробувати поборотися. Розпочали з благоустрою пасовищ. Із допомогою спеціалізованої техніки позбулися жорсткого малоістивного дерну, провели зрошення, засіяли схили соковитою травою, яку регулярно удобрювали, і забезпечили корм 800 елітним коровам. А їхнє молоко, у свою чергу, дало фермерській родині достатні доходи. Та й виплата банківського кредиту йде строго за графіком.

Цей приклад аж ніяк непоодинокий. Федерація фермерів Нової Зеландії недавно підготувала доповідь, що так і називається – “Життя після субсидій”. У ній наочно демонструється: субсидії не сприяють освоєнню нових технологій, скороченню витрат, підвищенню продуктивності, пошуку нових

ніш на ринку. Все це важливо взяти до уваги в Україні при реформуванні сільського господарства.

2.6.2. Специфіка функціонування і фінансування АПК Нової Зеландії

Як аграрно-індустріальна країна Нова Зеландія є постачальником в Європу, Азію і навіть в Америку своєї високоякісної сільгосппродукції. Особливості економічного положення Нової Зеландії в навколишньому світі чітко відображаються в структурі її експорту (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура товарного експорту Нової Зеландії та у великих розвинутих країнах в 2006 р.*

Країни	Продовольство		Сільськогосподарська сировина		Продукція обробної промисловості	
	Вартість (млрд. дол.)	%	Вартість (млрд. дол.)	%	Вартість (млрд. дол.)	%
Нова Зеландія	10.0	52	2.5	11	6.0	27
Великобританія	22	5	4.4	1	340	77
Німеччина	44	4	11.1	1	922	83
США	72	7	20.7	2	820	79
Франція	49	10	4.9	1	387	79
Японія	0	0	6.5	1	591	91

У Новій Зеландії на продовольство і сільськогосподарську сировину на початку 2000-х рр. припадало більше 60% вартості всього експорту, тоді як на продукцію обробної промисловості – тільки 27%. Однак це абсолютно не свідчить про якесь серйозне відставання Нової Зеландії від держав Західної Європи і Америки.

Сприятливі кліматичні умови, високий рівень механізації і енергоозброєності (в 2001-2003 рр. на 100 кв. км обробленої землі припадало 499 тракторів), широке використання добрив (на кожний гектар обробленої

* Підраховано за: 2008 World Development Indicators, Washington, 2008, p. 210-212.

землі – 67,4 кг), впровадження найновіших наукових досягнень, а також кваліфікація і працелюбство фермерів, – все це зробило сільське господарство Нової Зеландії одним із найефективніших в світі (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Сільське господарство: деякі показники виробництва і ефективності*

Країни	Урожайність пшениці, кг/га 2003-2005рр.	Виробництво м'яса на душу населення, кг 2003-2005 рр.	Виробництво фруктів на душу населення, кг 2003-2005 рр.	Середньорічний приріст виробництва продовольства на душу населення, % 1990-2005 рр.
Нова Зеландія	7360	356	512	1,8
Австралія	1946	206	269	1,7
Великобританія	7085	56	49	-1,0
Іспанія	3052	125	700	1,4
Італія	5043	69	568	0,1
Канада	3028	166	99	0,3
Китай	5095	58	390	4,4
США	6223	133	225	0,6
Франція	4549	115	317	-0,1

В середньому один новозеландський фермер обслуговує 104 корови, а американський, наприклад, тільки 30, німецький – 9.

Високу конкурентноздатність молочної продукції Нової Зеландії не в останню чергу визначає те, що її переробкою і збутом займаються безпосередньо фермерські кооперативи, які зацікавлені як в максимізації доходів, так і в мінімізації трудозатрат. Вони також є акціонерами більшості компаній з виробництва молочних продуктів. Найбільша з них “Фонтерра” (охоплює 11 680 фермерів) – одна із п'яти основних молочних компаній

*Доповідь про світовий розвиток 2008. Сільське господарство на службі розвитку, с. 364-365.

світу: на її частку припадає більше 20% надходжень від новозеландського товарного експорту, 7% – ВВП. Вона співпрацює з такими всесвітньо відомими компаніями, як “Молочні фермери Америки”, “Нестле” та ін. Крім великих експортноорієнтованих молочних компаній, в країні нараховується 70 дрібних, діючих на місцевих ринках.

Нова Зеландія – найбільший виробник і експортер молочних продуктів. В 2008 р. об’єм вивозу таких продуктів із країни досягнув 8,75 млрд. дол. Країна займає 1-е місце в світі по експорту масла, молочного порошку, казеїну, 2-е – по експорту сиру. З 1990 по 2006 рр. експорт молочного порошку зріс більш ніж в 5,5 разу, сиру – більше, ніж в 3, казеїну – в 2 рази. Основними споживачами в 2006 р. стали США (12,2%), Японія (6,3), Китай (5,6), Мексика (5,3), Філіппіни (5,1%).

Новозеландські сільгоспвиробники вміють враховувати попит споживачів. Вони постійно розширюють номенклатуру і ринок збуту своїх продуктів.

В Новій Зеландії багато молочних ферм одночасно вирощують вівців м’ясововняних порід. У свою чергу, майже в усіх вівчарських господарствах є свої корови. В 2008 р. в країні нараховувалось 15 тис. тваринницьких ферм, 33,9 млн. овець і 9,7 млн. корів, тобто на кожного новозеландця припадало 8 овець і 2 корови. За 15 років (з 1990 по 2005 р.) виробництво ягнятини зросло на 15%, незважаючи на те, що кількість овець за цей час скоротилась на 35% (продуктивність зростала за рахунок покращання племінного складу стад). Виробництво яловичини збільшилось на 35%, незважаючи на зменшення кількості корів на 36%. За останні 20 років вивіз яловичини (на відміну від експорту ягнятини, який знижувався) зріс з 214 тис. т до 381 тис. т в рік.

Нова Зеландія утримує свої позиції в світовому господарстві і як найбільший – другий після Австралії – виробник і експортер вовни. Однак стада овець в останні десятиліття продовжують скорочуватися.

Зменшення кількості овець до певної міри компенсується розведенням нетрадиційних для Нової Зеландії тварин: оленів, кіз, хорьків. В країна

нараховується 5 тис. оленевих ферм, кількість вирощуваних оленів досягає 1,7 млн. 90% оленини експортується в Європу, причому майже половина – 41% – в Німеччину. Роги закупають азіатські країни, де з них виробляють лікарський препарат – пантокрин.

Одна із найбільш динамічно функціонуючих галузей сільського господарства Нової Зеландії – садівництво. В усьому світі відомі новозеландські ківі.

Розширюються також площі під виноградниками: новозеландське вино успішно завойовує світові ринки. Питома вага овочів і фруктів в структурі новозеландського експорту збільшилась за 26 років (1980-2006 рр.) з 2,5% (0,13 млрд. дол.) до 10,7% (2,4 млрд. дол.).

Після встановлення в 1978 р. 200-мильної морської економічної зони у власності Нової Зеландії опинилась акваторія площею 4,5 млн. кв. км – одна із найбільших в світі. Протягом 30 років рибне виробництво з галузі, яка обслуговувала виключно місцеві потреби, перетворилась в експортну, яка приносить дохід до 1,5 млрд. н.з. дол. в рік.

2.7. Особливості функціонування фінансового ринку Нової Зеландії

У Новій Зеландії фінансовий ринок є достатньо розвинутим. У країні досить широка система страхування. Нова Зеландія також характеризується наявністю багатьох інвестиційних фондів, банків, інших фінансових структур. Відкриття банківського рахунку навіть для нерезидента займає до двох днів.

Головним регулятором банківської системи є Резервний банк Нової Зеландії. Основною функцією Резервного банку Нової Зеландії є розробка і реалізація грошово-кредитної політики, направленої на досягнення і підтримання стабільності загального рівня цін. Слід зазначити, що ця функція виконується незалежно від уряду. Прописана в законі відповідальність Резервного банку Нової Зеландії за стабільно низький рівень інфляції остаточно закріпила пріоритет цілі щодо інфляції над іншими

цілями грошово-кредитної політики. Крім того, це положення ясно вказує, що стабільно низький рівень інфляції не може бути отриманий як побічний результат політики, націленої на стимулювання економічного росту і зайнятості. Питанням інфляції необхідно займатися окремо, і в Новій Зеландії з часу вступу закону в силу ним займається емісійний центр – Резервний банк.

Перед призначенням певної особи на посаду голови Резервного банку Нової Зеландії або перед перепризначенням на цю посаду діючого голови, міністр фінансів укладає з вказаною особою угоду, в якій фіксуються цілі грошово-кредитної політики, досягнення яких забезпечує виконання Резервним банком його основної функції. Цілі грошово-кредитної політики можуть бути визначені на весь строк призначення на посаду голови резервного банку (п'ять років) або на строк, спеціально обумовлений в угоді, або з допомогою комбінації обох способів. Міністр фінансів і голова Резервного банку можуть час від часу переглядати чи змінювати цілі грошово-кредитної політики.

Міністр фінансів забезпечує оформлення домовленості з головою Резервного банку про цілі грошово-кредитної політики і в письмовій формі. Голова Резервного банку забезпечує представлення підписаних угод про цілі грошово-кредитної політики раді директорів Резервного банку на ознайомлення на першій нараді після дати їх підписання. Міністр фінансів в максимально короткий строк представляє підписані угоди палаті представників, а також забезпечує їх публікацію в пресі.

Крім відповідальності центрального банку за ціль щодо інфляції, вказані положення накладають персональну відповідальність на голову Резервного банку. Обов'язок голови Резервного банку полягає в тому, щоб гарантувати відповідність заходів грошово-кредитної політики поставленим цілям.

При розробці і реалізації грошово-кредитної політики Резервний банк приймає до уваги питання ефективності і сталості фінансової системи,

проводить консультації і обговорює з урядом та іншими організаціями (в яких Резервний банк зацікавлений) питання, яким чином вони можуть посприяти Резервному банку в досягненні поставлених цілей грошово-кредитної політики.

Заслуговує на увагу в Україні досвід Нової Зеландії в регулюванні діяльності дочірніх структур та іноземних філій найбільших фінансових установ з провідних країн світу.

Банківська система Нової Зеландії характеризується провідною роллю дочірніх структур і філіалів іноземних банків. З її 17 банків і філіалів всього два невеликих банки належать новозеландським власникам, а інші 15 – “дочки” (5) і іноземні філіали (10), в основному британські і австралійські.

Глобальні фінансові гравці намагаються максимізувати доходність на основі портфельного підходу до інвестицій в різних країнах. Розподіл ресурсів (перш за все капіталу і фондування) між дочірніми структурами в різних країнах здійснюється на основі співвідношення “ризик-доходність” в цих структурах. В результаті деякі “дочки” змінюють свою стратегію і позбавляються частини бізнесу. Такі рішення, що приймаються в інтересах акціонерів материнської компанії, негативно впливають на бізнес “дочок” і навіть підривають їх здатність створювати додану вартість. В результаті страждають інтереси учасників (stakeholders), вкладників і держави.

В законодавстві Нової Зеландії визнається можливість виникнення подібних ситуацій. Для вирішення протиріч передбачений такий механізм корпоративного управління, який перешкоджає принесенню в жертву інтересів місцевої “дочки” іноземній банківській групі заради інтересів всієї групи. Його основою є інститут незалежних директорів банків.

Банки, зареєстровані в Новій Зеландії, повинні мати не менше двох незалежних директорів, які не повинні бути афілійовані з банком та його материнською структурою (домінуючим або єдиним акціонером). За словами керівника Резервного банку Нової Зеландії Болларда, крім контролю над менеджментом, їх найважливіша функція полягає у нагляді (спостереженні)

за тим, щоб операції банку з материнською структурою здійснювались в інтересах банку і його вкладників в Новій Зеландії.

Згідно з законодавством, кожний член ради директорів (директор) банку особисто підписує банківські звіти і несе кримінальну відповідальність за їх достовірність. Крім того, директори банку несуть необмежену субсидіарну відповідальність перед кредиторами банку, якщо буде доведено, що останні поклалися на дані підписаного директорами недостовірного банківського звіту.

У відповідності з новозеландським законом про компанії, члени ради директорів компанії повинні діяти в її інтересах. При цьому чітко вказано, що дії директора дочірньої компанії в інтересах материнської допускаються лише в тому випадку, якщо це обумовлено статутом “дочки”. Однак в банківській сфері новозеландський регулятор вимагає, щоб статuti дочірніх банків однозначно виключали таку ситуацію.

Даючи в жовтні 2003 р. згоду на купівлю місцевого банку австралійським ANZ Banking Group, новозеландський регулятор наполіг на тому, щоб місцева рада директорів зберегла ефективний контроль над основними активами і менеджментом купленого банку. Була також висунута умова, щоб перевод із купленого банку зовнішніх ланок бізнесу і аутсорсінг основних функцій обов’язково узгоджувались з регулятором для забезпечення можливості функціонування банку в самостійному режимі, незалежно від материнського. Регулятор наполягав також на узгодженні кандидатур директорів і вищих менеджерів банку, підкреслюючи при цьому, що президент банку повинен бути пов’язаний контрактом не з материнським банком-акціонером, а з радою директорів новозеландської “дочки”.

Політика Нової Зеландії по відношенню до філій іноземних банків також має цікаві особливості, які доцільно використати в Україні..

Нова Зеландія, в банківській системі якої домінують австралійські банки, відреагувала на введення Австралією відповідного законодавчого акту тим, що негайно ввела норму, яка дозволяє національному регулятору

вимагати інкорпорування в країні (тобто перетворення в дочірній) філіалу банку, який походить з країни, де пріоритетні вимоги місцевих вкладників.

У Новій Зеландії Резервний банк країни (регулятор) має право зажадати перетворення філіалу в дочірній банк у зазначеному вище випадку, а також якщо об'єм залучених філіалом роздрібних депозитів стає “суттєвим” і діяльність філіалу розцінюється ним як “важлива для всієї банківської системи”. Перетворення філіалу в дочірній банк автоматично викликає необхідність мати в раді директорів мінімум двох незалежних членів, тобто включає описаний вище захисний механізм, який перешкоджає всевладдю материнської структури. Новозеландський регулятор не приховує свого негативного ставлення до філіалів і дає їм зрозуміти, що буде вести справу по подальшому обмеженню їх діяльності, тим самим підштовхуючи до перетворення їх в дочірні банки.

Механізми корпоративного управління для захисту національних економічних інтересів Нової Зеландії набули міжнародного визнання.

Дуже цікавим є також досвід Нової Зеландії у таргетуванні інфляції.

Резервний банк Нової Зеландії, як і ряд центральних банків країн з формуючим ринком, активно проводив структурні реформи після переходу до таргетування інфляції.

Нова Зеландія довела, що ефективна діяльність центрального банку може забезпечити цінову і фінансову стабільність в умовах відкритої і інтегрованої економіки. Незважаючи на виклики світової фінансово-економічної кризи і пов'язане з нею деяке погіршення стану внутрішньої економіки, ні банківський сектор, ні домашні господарства, ні підприємства Нової Зеландії не відчували сильного стресу. В період загострення кризи Резервний банк активно користувався всім спектром інструментів грошово-кредитної політики, створеним за роки практики інфляційного таргетування. Своєчасних дій Резервного банку по масштабному нарощуванню наданої банкам ліквідності (на фоні відсутності системних ризиків в фінансовій системі, забезпеченого в докризовий період) виявилось достатньо для

стабілізації ситуації в період загострення світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років.

Резервний банк Нової Зеландії цікавий ще й тим, що протягом тривалого періоду він приділяв більше уваги динаміці цін на житло і питанням фінансової стабільності, ніж це було прийнято в інших центральних банках, практикуючих таргетування інфляції.

У той час як ідеї інфляційного таргетування обговорювались в багатьох країнах, новозеландці першими вирішилися на їх практичне впровадження. На даний час Резервний банк Нової Зеландії став одним з найбільш досвідчених і авторитетних центральних банків, які практикують систему цільових показників інфляції.

Саме 1990 р. вважається роком офіційного переходу Нової Зеландії на таргетування інфляції. Поставлена мета була досягнута достроково: в грудні 1991 р. інфляція складала 1,0%, і в грудні 1992 р. – 1,3%.

В перші роки практики нової моделі грошово-кредитної політики її успіх був закладений в двох документах – в новій редакції закону про центральний банк від 1989 р. і в законі про державні фінанси від 1989 р. Обидва закони виводили роботу двох інститутів - Міністерства фінансів і Резервного банку - на якісно більш досконалий рівень. Згідно з законом про державні фінанси Міністерство фінансів зобов'язано представити широкій громадськості переконливі докази соціальної доцільності державних (позичок). В результаті застосування цього принципу, на фоні інших положень закону, починаючи з 1994 р. державний бюджет зводиться з профіцитом, а об'єм державного боргу за період дії закону знизився з 58,8% ВВП за результатами 1989 р. до 21,0% ВВП за підсумками 2008 р. Профіцит державного бюджету і зниження державного боргу виключили мотиви для виникнення зайвої емісії, направленої на фінансування бюджету, сприяли забезпеченню макроекономічної збалансованості і, тим самим, справили значний вплив на стабілізацію інфляційних очікувань.

За період з 1992-го по 2006 р., тобто за роки таргетування інфляції, рівень безробіття знизився з 10,3 до 7,3%.

З метою обмеження інфляційного тиску резервний банк Нової Зеландії протягом кількох років (з 2004-го до середини 2008 р.) підвищував добову міжбанківську процентну ставку, у той час як в інших промислово-розвинутих країнах з таргетуванням інфляції процентні ставки зберігались на порівняно більш низькому рівні.

У зв'язку з цим в Новій Зеландії обговорювалося питання про доцільність використання додаткових стабілізаційних інструментів в рамках державної економічної політики, які могли б виявитися корисними для протидії інфляційному тиску. Це питання розглядалося у поєднанні з проблемою взаємного впливу кон'юнктури ринку нерухомості і стану фінансової системи. До додаткових стабілізаційних інструментів, які обговорювались, відносяться:

- 1) податок на власність, яка придбана для подальшого перепродажу (якщо цикл купівлі-продажу менше двох років);
- 2) встановлення обмежень на зниження податкових платежів з доходів, отриманих від оренди нерухомості, які виникають в періоди зміни цін в бік їх зниження;
- 3) підвищення адекватної залежності пропозицій на ринку нерухомості від попиту на нерухомість;
- 4) більш тісне узгодження вимог до банківського капіталу з ризиками у фінансовій системі, оцінка яких змінюється у відповідності з фазами ділової активності на ринку нерухомості;
- 5) обмеження об'єму кредитів, забезпечених нерухомістю;
- 6) оподаткування отриманих банками надходжень від процентних платежів по іпотечних кредитах.

Стримання росту цін на житло в передкризовий період суттєво полегшило Резервному банку задачу нейтралізації шоків світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років.

2.8. Фінансово-економічні заходи держави з подолання світової кризи 2008-2009 років та їх ефективність

Криза почала проявлятися в Новій Зеландії в другій половині 2008 р. Економічна активність знизилась на 4%; темп росту ВВП склав у вересні 2008 р. всього 1,7%; рівень безробіття – 4,6%, причому до весни 2010 р. він досягнув 7,5%. Міністерство фінансів Нової Зеландії передбачало в 2010 р. нульовий економічний ріст, збільшення державного боргу з 18% до 40% ВВП. В 2009 р. дефіцит бюджету склав 6,3% ВВП.

Враховуючи погіршення економічних умов, новозеландський уряд за прикладом США та ряду інших країн виділив 150 млрд. н.з. дол. на підтримку банків, урізав держвидатки, заморозив зарплату депутатам парламенту і одночасно знизив ставку податків. Як заявив прем'єр-міністр Дж.Кей, завдання уряду – залишити більше грошей в гаманцях громадян, краще контролювати державні видатки і продуктивніше використовувати громадські ресурси, стимулювати експорт і енергозбереження.

Незважаючи на кризу, по експорту ряду сільгосппродуктів і товарів Нова Зеландія була і залишається загальноновизнаним світовим лідером. Високий попит на них не в останню чергу обумовлений хорошою екологією. Турбота про її збереження в центрі уваги не тільки політичних і громадських діячів, а й більшості простих громадян. В країні йде боротьба за заборону генетично модифікованих товарів.

За останню чверть століття змінилась й “географія” новозеландського експорту. Якщо в минулому основним ринком збуту була Великобританія, то тепер центр ваги перемістився в країни Азіатсько-Тихоокеанської економічної співпраці (АТЕС), куди направляється 69% експорту країни, тоді як в Європейський Союз, головним чином в Англію, Німеччину, Бельгію – лише 15,4%. У свою чергу, на країни АТЕС припадає 75% новозеландського імпорту, а на держави ЄС – всього 16,4%. Держава в основному імпортує нафту (в 2008 р. – на 7 млрд. н.з. дол.); потім йде машинне обладнання (5,8 млрд.), електрообладнання (5,8 млрд.).

На початку ХХІ ст. країна лише на 37% задовольняла потребу у нафті за рахунок власного видобутку. В принципі Нова Зеландія багата енергетичними ресурсами (за винятком нафти). Вона володіє значними запасами природного газу, великий енергопотенціал її річок і водоспадів, надра містять великі поклади вугілля, чекають свого використання геотермальні джерела енергії. Але нафта і нафтопродукти поки відіграють в економіці країни основну роль. Часткове вирішення проблеми новозеландці бачать у впровадженні енергозберігаючих технологій. Завдяки ним в 1992-1998 рр. споживання енергії промисловістю знизилось приблизно на 9%, у той час як виробництво зросло приблизно на 26%.

В 2000 р. Міністерство економічного розвитку країни розробило прогноз, згідно з яким в наступні 20 років середньорічний приріст ВВП на 1% вимагатиме збільшення енергоспоживання лише на 0,4%. Планується підйом виробництва різних відновлювальних джерел енергії (геотермальної, сонця, вітру, біомас і т.д. на 19–24%. На ці цілі доведеться витратити не менше 1,1 млрд. дол., але затрати окупляться, і в подальшому країна буде отримувати щорічно до 2 млрд. дол. доходу. Все це забезпечить їй стале енергетичне майбутнє, зробить її економіку більш конкурентною, а також знизить надмірне забруднення навколишнього середовища.

Нова Зеландія – давній і активний член багатьох міжнародних організацій і фондів. Вона має торгові угоди з десятками країн. Будучи дуже зацікавленою у вільній торгівлі, Нова Зеландія виступає за скорочення торгових бар'єрів в усьому світі. Вона сама постійно знижує тарифні ставки на імпорт. Зараз 95% товарів надходить в Нову Зеландію без мита.

Сумарний об'єм іноземних інвестицій в економіку Нової Зеландії складав на березень 2008 р. 275,5 млрд. дол. Серед найважливіших фінансових партнерів країни – Австралія (31,7% всіх надходжень), далі йдуть США і Великобританія (разом – 33,3%). Найбільш привабливі для іноземних інвестицій в економіку країни проекти в галузі фінансів і страхування. У свою чергу, новозеландські підприємці інвестували 121,9 млрд. дол. в

зарубіжні країни, з яких 28% – в Австралію. Чималий дохід приносять країні іноземні туристи, 70% яких також припадає на країни АТЕС; правда, потік їх у зв'язку з кризою 2008-2009 рр. значно скоротився.

За порівняно короткий шлях свого сучасного розвитку Нова Зеландія, яка знаходилася на периферії земної кулі і не маючи досить значних запасів корисних копалин, змогла зайняти достойне місце в глобалізованому світі. Хоча сповзання Нової Зеландії в кризу 2008-2009 рр. це, по суті, плата за намагання швидше і повніше включитися в світове господарство.

В 2009 р. за рейтингом конкурентоспроможності країна зайняла 15 місце, тоді як в 2008 р. вона була на 18 місці.

Уряд Нової Зеландії представив бюджет на 2010 рік. Він направлений на подолання наслідків світової фінансової кризи і формує основи управління економікою. Основний фінансовий документ країни передбачає різні зміни податкового режиму і включає заходи по стимулюванню економіки.

Як і очікувала більшість економістів, уряд Нової Зеландії вирішив підняти ставку податку на товари і послуги з 12,5 до 15 відсотків. Це підвищення компенсує зниження подоходного податку. Для фізичних осіб з рівнем доходу до 14 тисяч новозеландських доларів (приблизно 9,5 тис. дол. США) ставка скорочується з 12,5 до 10,5 відсотка. Доходи в розмірі від 14 тис. до 48 тис. н.з. дол. будуть оподатковуватися за ставкою 17,5% – на 2,5% менше, ніж в 2009 р.. Для платників податків з доходом від 48 тис. до 70 тис. н.з. дол. податок знижується з 33 до 30%, для фізичних осіб з доходом більше 70 тис. – з 38 до 33 відсотків.

Підвищення податку на товари і послуги з одночасним зниженням подоходного податку повинно скоротити споживання і стимулювати накопичення. Нові ставки почали діяти з 1 жовтня 2010 року. Щоб компенсувати втрати для різних верств населення, уряд вирішив на 2,02 відсотка збільшити різні виплати.

Заради стимулювання накопичень також вирішено знизити корпоративний податок і збір з власників страховок, а також зменшити

оподаткування доходів від портфельних інвестицій. Фактично ставки знижуються на 2 відсотки – до 28 відсотків.

З початком 2011 фінансового року уряд припинить надавати податкове вирахування власникам прибуткових будинків і комерційної нерухомості, оціночний термін експлуатації якої перевищує 50 років. Крім того, інвестори не зможуть за рахунок списання інвестиційних втрат претендувати на участь в програмі Working for Families, створеної для підтримки малозабезпечених верств населення.

За оцінками, податкова реформа у найближчі чотири роки обійдеться уряду Нової Зеландії в 415 мільйонів н.з. дол. (приблизно 282 млн. дол. США). Однак у середньостроковій перспективі уряд не очікує ніяких втрат.

26 травня 2010 р. міжнародний валютний фонд опублікував робочий документ під назвою The Potential Contribution of Fiscal Policy to Rebalancing and Growth in New Zealand. В ньому говориться, що Нова Зеландія порівняно успішно пережила світову фінансову кризу, разом з тим вона постійно стикається з дефіцитом платіжного балансу. Крім того, в Новій Зеландії відмічається низький рівень доходів на душу населення у порівнянні з іншими розвинутими країнами.

МВФ рекомендує уряду Нової Зеландії скоротити державні видатки і прийняти поправки до податкового законодавства, змістивши акценти на оподаткування споживання. За оцінками фонду, негативний вплив на рівень споживання від підвищення податку на товари і послуги буде нівельований протягом трьох років, більше того, по закінченню цього строку споживання тільки збільшиться. МВФ також рекомендує знизити податок на доходи фізичних осіб, що буде сприяти росту інвестицій.

В доповіді фонду також міститься оцінка можливого ефекту від зниження державних видатків. Якщо уряд Нової Зеландії скоротить витрати до рівня 1 % ВВП, державна заборгованість зменшиться приблизно на 20 %. У зв'язку із скороченням видатків на обслуговування боргу можна буде провести додаткове зниження податків. У довгостроковій перспективі МВФ

прогнозує підвищення темпів росту економіки на 2 %. Крім того, експерти фонду прогнозують зменшення реальних процентних ставок.

Негативно вплинув на фінансову систему Нової Зеландії землетрус на початку 2011 р. В лютому 2011 р. щонайменше 65 осіб загинуло в результаті землетрусу магнітудою 6,3 бали, який спричинив серйозні руйнування у великому місті Крайстчерч у Новій Зеландії, зазначив прем'єр-міністр країни Джон Кі. За даними пожежної служби, під завалами залишилося багато людей. У Крайстчерчі було оголошено надзвичайний стан. До рятувальної операції було залучена армія. У місті був виведений з ладу телефонний зв'язок і лінії електропередач, водопровідні труби прорвалися і затопили вулиці. Епіцентр землетрусу знаходився на відносно невеликій глибині - 4 км під землею і всього 10 км на південний схід від Крайстчерча. Через це збиток від нових підземних поштовхів може виявитися більшим, ніж у вересні 2010 року, коли Крайстчерч, населення якого — 370 тисяч, серйозно постраждав від іншого землетрусу магнітудою 7,1. Тоді дві людини отримали тяжкі травми, було зруйновано багато старих будівель, у тому числі таких, що представляють історичну цінність. Підземні поштовхи продовжувалися і після того землетрусу, один із них, магнітудою 4,9, стався відразу після Різдва.

Землетрус у новозеландській місті Крайстчерц спровокував сходження 30 мільйонів тонн льоду з найбільшого льодовика країни - Тасманського. За даними сейсмологів, епіцентр землетрусу перебував у безпосередній близькості від міста. Осередок підземних поштовхів був на глибині чотирьох кілометрів.

Південні Альпи утворюють гірський бар'єр уздовж західного узбережжя острова Південний, де розташовано місто Крайстчерч. Гора Кука (3 764 метри) — найвища точка Нової Зеландії. Тасманський льодовик, що сходить з гори Кука, має довжину 27 кілометрів і є найбільшим льодовиком Нової Зеландії.

Завдання та запитання для самоперевірки

1. Яка структура фінансової системи Нової Зеландії?
2. Які основні доходи і видатки державного бюджету країни?
3. В чому полягають особливості реформування фінансової системи в Новій Зеландії?
4. Які основні види доходів і видатків домогосподарств в країні?
5. В чому полягають особливості оцінки державних активів у Новій Зеландії? Чи можна цей досвід використати в Україні?
6. Які фінансові заходи розробив уряд країни для подолання впливу світової фінансової кризи 2008-2009 років?

РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВА СИСТЕМА РЕСПУБЛІКИ ПАПУА-НОВА ГВІНЕЯ

3.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи країни

Фінансова система країни, яка є однією з найбільш розвинених в Океанії, включає державний бюджет, фінанси 19 провінцій, місцеві бюджети, фінанси підприємств і домогосподарств, фінансовий ринок.

Папуа-Нова Гвінея (ПНГ) – найбільша із країн Океанії. Вона розташована у східній частині другого в світі за розмірами острова Нова Гвінея і 600 дрібних островів (15 відсотків її території), включаючи Архипелаг Бісмарка (головні з островів – Нова Британія, Нова Ірландія і Манус) і північну частину Соломонових островів (основні – Бугенвіль і Бука). Загальна площа ПНГ – 462 840 квадратних кілометрів, населення – 6,0 мільйона чоловік. Корінні жителі належать головним чином до меланезійської раси, але поділяються на більш ніж 1000 племен. Основні мови – піджин і хірі-моту, хоча населення розмовляє на 700 мовах і діалектах. В країні проживають також десятки тисяч полінезійців, австралійців і європейців, невелика кількість китайців.

Отримавши незалежність значно пізніше більшості інших колоніальних країн, ПНГ переживає всі труднощі, які були їм притаманні на першому етапі самостійного розвитку. Тому економіці Папуа-Нової Гвінеї властиві ті негативні риси, які деякими з цих держав в тій чи іншій мірі вже подолані, а саме: сировинна основа, різкі перепади в темпах економічного росту і т.п.

Основа економічного росту країни – зовнішньоекономічні зв'язки. Головні статті експорту, які дають 80 відсотків валютної виручки, – золото і мідь, а в 90-ті роки – нафта. Решта припадає на сільгосппродукцію – каву, какао, пальмову олію і лісоматеріали.

Розвиток гірничовидобувної і нафтової промисловості – відносно новий економічний фактор розвитку ПНГ. На початку 90-х років частка цих

галузей різко (майже вдвічі) збільшилась (в ВВП їх показники зрівнялись з даними сільськогосподарського сектора, склавши відповідно 26,6 і 27,5 відсотка). При цьому частки обробної промисловості і енергетики, – транспортних, торгових, фінансових та інших послуг, хоча й скоротились, але незначно, отже, якісних змін в характері економіки країни відбулось мало.

Після деякої стабілізації в 1996-1998 рр. намітилось невелике збільшення темпів економічного росту, однак наслідки фінансової кризи в Азії, а також стихійні лиха, які негативно позначились не тільки на сільському господарстві, а й на гірничовидобувній промисловості, призвели до зменшення експорту і скороченню ВВП на 6,5 %. В 1999 році економічний ріст складав всього 2,9 %.

В умовах постійного бюджетного дефіциту країни величезне значення для її розвитку мають зовнішні позики і фінансова допомога. Довгострокові кредити на пільгових умовах ПНГ надають Азіатський банк розвитку і Всесвітній банк. Головним донором країни залишається Австралія, яка в 1998/1999 фінансовому році надала їй допомогу у розмірі 320,9 млн. австрал. дол. і обіцяла до 2003 р. давати по 300 млн. дол. щороку (один австралійський долар дорівнює 0,6 дол. США). Зовнішній борг ПНГ досягнув в 1997 р. 2,2 млрд. дол. США. Інфляція в період 1990-1996 рр. складала 7,9 % в рік, але зросла до 10 відсотків в 1998 р.

В 1997 р. доход на душу населення становив близько тисячі дол. США, що загалом відносно непогано. Однак розподіл його був вкрай нерівномірним. У 80 відсотків населення річний доход не перевищував 350 дол.

Складне економічне становище Папуа-Нової Гвінеї пов'язано з рядом притаманних їй особливих факторів. По-перше, незвичайно різкий ріст злочинності, рівень якої зріс з 70-х років в 20 разів, що суттєво знижує ступінь привабливості країни для іноземних інвестицій. По-друге, для ПНГ характерна політична нестабільність. Нерідко окремі політичні діячі, а також

партії в цілому переходять з правлячого табору в опозицію і навпаки. В результаті жоден з урядів періоду незалежності не відпрацював строк своїх повноважень.

Серйозною проблемою залишаються й міжетнічні конфлікти. Особливо гостро вони проявляються у Східному Нагор'ї, де міжплеменні протиріччя постійно посилювались, починаючи з 1993 року, і призвели до багаточисельних жертв серед населення і руйнування житлових будинків. Поліція, як правило, виявляється безсилою відновити порядок. В листопаді 1999 року при спробі втрутитися у ворожнечу між двома ворогуючими гірськими племенами і примирити їх був серйозно поранений міністр торгівлі і промисловості країни. Глибинна причина всіх цих явищ – незавершеність процесу національного і соціально-класового формування. До внутрішніх причин нестабільності відноситься й невдоволення населення важкими економічними наслідками діяльності іноземних компаній в ПНГ, особливо тих, які розробляють її мінеральні багатства.

Особливо велику економічну шкоду країні завдав так званий Бугенвілльський конфлікт. Він виник через вимогу власників землі, яку відібрала компанія “Бугенвілль Коппер Лтд”, виплатити грошову компенсацію. Вона не була задоволена, що в кінцевому випадку призвело до багаторічної масштабної громадянської війни. Повстанські дії проводила Революційна армія Бугенвілля (БРА).

БРА боролась за від'єднання острова (і провінції Північні Соломони, куди він входить) від ПНГ. До 1992 року Бугенвілль перебував під контролем БРА. Але поступово співвідношення сил стало змінюватися не на користь сепаратистів, в тому числі через скорочення підтримки населення, яке страждало від встановленої владою економічної блокади провінції. В 1993 р. урядові війська захопили столицю Бугенвілля місто Аравію, сфера контролю БРА швидко скоротилась. В 1994 р. уряд на чолі з Юліосом Чаном і група бугенвілльських лідерів, які не входили до БРА, підписали так звану Мірінгінську хартію, яка передбачала утворення Бугенвілльського

тимчасового уряду. Але БРА виступила проти цієї угоди і продовжувала наполягати на незалежності Бугенвілля.

В березні 1996 р. всі переговори перервались, відновились воєнна блокада острова, а в червні почався масовий наступ урядових військ на табори повстанців. Боротьба велась жорстокими методами, і не тільки проти БРА. Щоб не допустити допомоги сепаратистам з боку населення, майже 70 тисяч осіб були примусово зібрані в 59 так званих “допоміжних центрах”. Громадянська війна призвела до важких втрат з обох боків, в тому числі серед мирних жителів. В лютому 1997 р. влада звернулася за допомогою до військових найманців. В результаті в ПНГ виникла найсерйозніша за весь період незалежності політична криза.

В результаті всезагальних виборів в червні 1997 р. до влади прийшов уряд на чолі з Біллом Скейтом, який оголосив про намір добиватися врегулювання бугенвілльського конфлікту мирним шляхом. 18 жовтня була досягнута угода між урядом і лідерами сепаратистів, яка передбачала негайне припинення військових дій. Повстанці повинні були скласти зброю, а влада зняти блокаду провінції. 30 квітня 1998 р. був, нарешті, підписаний документ, який формально поставив крапку в майже десятирічній війні, в результаті якої загинуло 15 тисяч чоловік, а 40 тисяч стали біженцями. В червні урядові війська були виведені із зони військових дій, почали розроблятися програми допомоги острову. А в серпні того ж року влада Папуа-Нової Гвінеї вперше заявила про можливість надання провінції розширеної автономії.

В травні 1999 р. відбулися вибори в Бугенвілльський народний конгрес (положення про формування тимчасового “уряду примирення” було внесене у вигляді поправки до конституції країни в жовтні 1998 р.), до складу якого увійшло 87 чоловік. На першому ж своєму засіданні він обрав одного з двох голів конгресу – Джозефі Кабуї – президентом, що було сприйнято бугенвілльцями як важливий етап на шляху до незалежності.

Треба зазначити, що рухи, подібні бугенвіллському, але які не переросли у повстання, мали місце і в інших районах країни. Загальним в них була вимога місцевих влад збільшити частку прибутків від експлуатації природних багатств, що надходила в місцевий бюджет, і відшкодувати збитки навколишньому середовищу, завдані діючими тут іноземними компаніями.

В липні 1998 р. на нараді урядів і керівників 19 провінцій країни була досягнута угода про надання останнім більшої автономії в господарчій сфері. Парламент ПНГ прийняв рішення підтримувати діалог уряду з місцевою владою про більш рівномірний розподіл національного доходу.

Бугенвіллський конфлікт ускладнив стосунки Папуа-Нової Гвінеї з її найближчим океанічним сусідом – Соломоновими островами. Уряд цієї країни, населення якої має велику етнічну і культурну схожість, а часто й родинні зв'язки з бугенвіллцями, висловлювало протест проти неодноразового вторгнення сил оборони ПНГ в її територіальні води. А Папуа-Нова Гвінея звинувачувала Соломонові острови у наданні прихистку членам БРА і постачанні їх продовольством.

Ситуація особливо загострилась через те, що в результаті військових дій ПНГ проти повстанців значно постраждала західна область Соломонових островів, де були спалені лікарня і школа. Жителі острова Чоусеул навіть були змушені формувати власні сили самооборони. Певні економічні збитки завдала й необхідність утримувати кілька тисяч бугенвіллських біженців. Вожді західного округу острова зажадали за це від ПНГ сплатити майже 3,5 млн. дол. в якості компенсації.

Подібні ж обставини стали причиною багаторічної напруженості у стосунках Папуа-Нової Гвінеї з іншим її сусідом – Індонезією. В їх основі лежали наслідки колоніальної політики в регіоні, коли штучно проведена по географічній карті лінія розділила острів Нова Гвінея і його народ, який характеризувався етнічною, соціально-культурною і релігійною спільністю, на дві частини.

У відповідності з рішенням ООН Західна Гвінея перейшла в 1962 році під фактичне, а в 1963 році і юридичне управління Індонезії, ставши її провінцією Західний Іріан (в 1972 р. перейменована в Іріан-Джая).

Вже на початку 60-х років тут виник рух за незалежність під гаслом створення єдиного уряду для меланезійців всієї Нової Гвінеї. Він посилювався після референдуму про статус провінції, проведеного в 1969 р. у формі голосування групи в основному призначених представників населення.

Події, що відбувались в цій індонезійській провінції, так чи інакше позначались на ситуації в Території, а потім державі Папуа-Нова Гвінея, оскільки між жителями обох частин острова здавна існували традиційні контакти. В 1963 р. тут вперше з'явилися політичні біженці – в прикордонних районах шукали притулку від війни мирні жителі, а також повстанці, які ховалися від влади. Але через кордон проникали й індонезійські патрулі, які переслідували повстанців, що призводило до сутички з місцевими прикордонниками.

В 1982 р. відбулося чергове загострення стосунків ПНГ з Індонезією, військові підрозділи якої вдерлися на територію Папуа-Нової Гвінеї. Ситуація ускладнилась різким – майже в три рази – збільшенням кількості біженців, причиною якого було великий виступ повстанців і розгорнуті проти них масштабні військові операції влади. У таких умовах попередні двосторонні угоди перестали бути адекватними реальності. В жовтні 1987 р. була підписана нова угода Папуа-Нової Гвінеї з Індонезією, яка передбачала обмін інформацією і взаємне відшкодування збитків сторін. Були також зроблені спроби репатріації біженців на основі зобов'язань індонезійського уряду не переслідувати тих, хто повернеться. Однак в 1985-1986 рр. кількість біженців перевищила кількість репатріантів. В результаті частина біженців, які знаходились в ПНГ, отримала дозвіл на постійне перебування. Ці люди розселялись головним чином в містах, де легше було знайти роботу. Населення продовжувало, хоча в меншій мірі, допомагати їм, керівники

місцевої адміністрації висловлювали готовність прийняти мігрантів у своїх провінціях.

Наприкінці 1995 р. члени ОПМ здійснили напад на консульство Індонезії в місті Ванімо, що викликало збільшення чисельності індонезійських військ на кордоні і в результаті призвело до чергового загострення ситуації. В цих умовах в червні 1996 р. в Сіднеї відбулась конференція на тему “ПНГ: мир і безпека в 90-ті роки” з участю державних і політичних діячів Папуа-Нової Гвінеї, Австралії і Індонезії.

Переговорний процес завершився підписанням в 1999 р. угоди між ПНГ і Індонезією про умови легального переходу кордону громадянами цих держав, про сферу і механізми взаємодії сторін.

В липні 1999 р. в Папуа-Новій Гвінеї знову виникла політична криза. Вона назривала протягом тривалого часу у зв'язку з погіршенням економічного становища країни. У порівнянні з попереднім роком вдвічі збільшився рівень інфляції, національна валюта – кіна “подешевшала” стосовно до долара США, а валютні резерви скоротились до 80 млн. дол., що складало менше вартості тижневого імпорту країни. Між тим, переговори ПНГ з Міжнародним валютним фондом про надання фінансової допомоги перервались, були заморожені й переговори про позику Всесвітнього банку в розмірі 120 млн. дол.

Безпосереднім приводом для зміни влади стало укладення 5 липня урядом ПНГ угоди про дипломатичне визнання Тайваня. Як повідомила преса, це було зроблено в обмін на обіцянку Тайбея надати ПНГ позику на пільгових умовах в розмірі 2,35 млрд. дол. (хоча тайванські офіційні особи спростували цю інформацію).

Новий, шостий після отримання незалежності, уряд був сформований на багатопартійній основі і отримав назву “кабінету національного розвитку”. М. Мораута, який раніше очолював Центральний банк, обнародував новий бюджет, націлений на перебудову економіки ПНГ. В якості першочергового завдання було поставлено стабілізація кіни і бюджету

країни як умови притоку іноземних інвестицій, необхідних, перш за все, для відновлення і покращання інфраструктури країни. Передбачалось проведення вибіркової приватизації держсектора, скорочення і реструктуризація десятків урядових закладів, проведення реформи оподаткування. В умовах, коли велика частина коштів, які надходили від експорту сільськогосподарської сировини, витрачається на оплату імпорту продовольства, намічено досягти самозабезпечення країни продуктами харчування.

Реформаторський характер економічної програми нового уряду Папуа-Нової Гвінеї сприяв зміні ставлення міжнародних донорів до ПНГ. Вже в жовтні 1999 р. відбувся візит в країну австралійського прем'єр-міністра Джона Говарда, який заявив, що його уряд не тільки продовжить надавати в повному об'ємі допомогу, а й надасть прямий кредит ПНГ. В грудні того ж року Папуа-Нова Гвінея домовилась про отримання економічної допомоги в розмірі 400 млн. дол. від МВФ. Зміну ставлення до Папуа-Нової Гвінеї визначило й анулювання М.Мораута угоди про дипломатичне визнання Тайваня і повернення до політики "одного Китаю"

Певні зрушення відбулися і в позиції уряду стосовно Бугенвілля, де ситуація ускладнилась після проведення в Східному Тиморі референдуму.

Папуа-Нова Гвінея співпрацює зі своїми сусідами по Океанії. Незважаючи на певні складності в стосунках з Соломоновими островами, в 1997 р., після кількох років переговорів була укладена двостороння угода про морські кордони, вона також передбачала співпрацю в галузі безпеки, митних питань, імміграції і т.д. Угода набрала чинності в 1998 р. В тому ж році була підписана угода з Фіджи, в результаті експорт товарів із ПНГ в цю країну зріс за рік на 140 відсотків. Папуа-Нова Гвінея входить, поряд з Вануату і Соломоновими островами, до складу так званої "Меланезійської Передової групи", створеної в результаті угоди з цими країнами в 1988 р. з метою збереження культурних традицій і досягнення незалежності французької Нової Каледонії. В регулярних зустрічах співзасновників Групи беруть

участь й інші близькі до них в етнічній і історико-культурній сфері держави Океанії.

ПНГ – член Південно-Тихоокеанського Форуму (ПТФ). Важливе значення надається налагодженню тісних зв'язків держави ПНГ з АСЕАН. Папуа-Нова Гвінея підписала Договір про дружбу і співпрацю з цією організацією ще в 1989 р. і стала асоційованим членом АСЕАН. ПНГ намагається зміцнити економічну співпрацю з країнами, які входять в неї, особливо з Індонезією.

Папуа-Нова Гвінея (ПНГ) має свою грошову одиницю (кіну), орієнтовану на курс австралійського долара. Австралія надає значну допомогу країні. За кошти Австралії планується провести газопровід з Папуа-Нової Гвінеї до Австралії з родовищ газу, які відкрили в ПНГ. В останні роки зросла допомога цій країні з боку Китаю, Японії, ООН. Але ситуація в країні залишається вкрай складною, що пояснюється надмірною диференціацією доходів в суспільстві, несправедливим розподілом доходів від експорту сировини, політичною нестабільністю в суспільстві.

В Папуа-Новій Гвінеї в кінці 1980 років знайшли нафту і до кінця 1990-х років вона стала найбільшою експортною статтею ПНГ за вартістю. На другому місці знаходиться видобуток та експорт золота, потім йде мідь, лісоматеріали, деякі види сільськогосподарських товарів (в тому числі кава і какао). Більша частина експорту йде до Австралії та Японії.

Папуа-Нова Гвінея володіє виключними економічними морськими зонами (ВЕЗ), зокрема на північному сході (Острови Нова Британія і Нова Ірландія). Коли вулканічна активність на глибині зменшується, вона залишає після себе розсипи міді, срібла, золота, цинку та інших мінералів у набагато більшій концентрації, ніж на суші. Сьогодні технологія видобутку робить їх експлуатацію можливою, і в 1997 р. ПНГ надала перший сертифікат австралійській компанії для експлуатації покладів руди на великій глибині.

Разом з тим, приблизно 80% населення провадить натуральне господарство, вирощуючи коренеплоди, полюючи на диких звірів, відгодовуючи свиней і збираючи дари лісів.

В 2006 р. ВВП країни склав 15,4 млрд. дол. США, а на одну особу – 2,7 тис. дол. США. Надходження до бюджету країни склали в 2006 р. 2,2 млрд. дол. США, стільки ж склали й видатки бюджету.

3.2. Фінанси домогосподарств та вплив на них організованої злочинності

За останніми даними, в цій країні більше 1 млн. чоловік (при населенні близько 6 млн.) проживають за межею бідності. Дитяча смертність досягає 40%. В країні не вистачає вчителів і лікарів, освіта і охорона здоров'я знаходяться в жалюгідному стані. Світова фінансова криза ще більш погіршила ситуацію. Бюджет країни зменшився на 25%, на стільки ж знецінилась й національна валюта (кіна). За своїм економічним розвитком країна знаходиться на 91-му місці серед 120 розвиткових країн.

А ще зовсім недавно Папуа-Нова Гвінея вважалась найперспективнішою країною південнотихоокеанського регіону. Політична система країни була однією із стабільніших в Океанії. В ПНГ була побудована “парламентська демократія” за британським зразком, економіка орієнтувалась на ринкові відносини, влада слідувала всім вказівкам МВФ та інших міжнародних організацій. В країні реалізовувались багаточисленні економічні і соціальні програми, які спонсорували ООН, Європейський Союз, Австралія та інші розвинуті країни. Мінеральні ресурси, промисловість і фінанси знаходились в руках іноземних фірм і транснаціональних корпорацій.

З початку 90-х рр. ХХ ст. Папуа-Нова Гвінея вступила в період економічного занепаду. Величина валового внутрішнього продукту (ВВП) неухильно знижувалась. Життєвий рівень населення падав. Уряд виявився не в змозі забезпечувати свої обов'язки по зарплаті держслужбовцям, різко

скоротились видатки на охорону здоров'я, освіту, розвиток інфраструктури. Наслідком цього стало посилення міжплеємінних конфліктів. Беззаконня і злочинність охопили практично всю країну.

В 2003 р. австралійський Центр незалежних досліджень опублікував дві доповіді “ Папуа-Нова Гвінея на краю загибелі” і “Допомога підвела Океанію”, в яких стверджувалось, що економічна допомога “розбестила” правлячі кола ПНГ, породила утриманство серед значної частини населення і в більшій мірі сприяла економічній кризі в країні. Про Папуа-Нову Гвінею заговорили як про “державу, яка не відбулася”.

Страшеним злом для Папуа-Нової Гвінеї в останні роки є високий рівень організованої злочинності, особливо в молодіжному середовищі, яка набула форму специфічного явища – ресколізму.

Ресколізм пройшов великий шлях від дрібних крадіжок до добре озброєної організованої злочинності. Озброєні холодною і вогнепальною зброєю, рескол-банди наводять жах на жителів країни і іноземців.

Сьогодні Папуа-Нова Гвінея вважається однією із найкриміногенніших країн, а Порт-Морсбі в рейтингу безпечних столиць світу займає останнє, 197-е місце.

Багато років вчені намагаються пояснити феномен росту молодіжної злочинності, в тому числі в Папуа-Нова Гвінея.

У доповіді Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ) говориться, що молодіжні банди формуються там, де розвалився соціальний устрій, який існував, і відсутні альтернативні форми культурної поведінки. Серед інших соціально-економічних факторів, які штовхають молодих людей в банди, експерти ВОЗ називають: відсутність можливостей для соціальної або економічної мобільності в суспільстві, де агресивно проповідується споживацький стиль життя; зниження ефективності роботи правоохоронних органів, припинення навчання в школі, а також низька оплата некваліфікованої праці.

Все це характерно і для ситуації в Папуа-Нова Гвінея, яку автори доповіді не обійшли увагою.

При рості безробіття і жорсткому обмеженні соціального забезпечення молоді люди в ПНГ опинились позбавленими законних способів заробітку, а також необхідної соціальної допомоги в період між закінченням школи і початком роботи. В цих умовах, не відчуваючи ніякої підтримки з боку влади, частина молоді зробила вибір на користь злочинності і насилля.

Дійсно, соціально-економічна ситуація в ПНГ виглядає жахливою. Доходи від експлуатації мінеральних ресурсів і лісів не привели до покращання соціального становища населення. Кількість безробітних в країні досягає 1,5 млн. чоловік і збільшується щорічно на 75 тис. Безробіття серед молоді складає більше 90%. Більшості жителям країни недоступні електрострум, водопровід та інші блага цивілізації. Медичне обслуговування на вкрай низькому рівні, 80% населення країни знаходиться на межі бідності без будь-яких перспектив на майбутнє. За рівнем корупції країна – на одному з перших місць в світі.

Рескол-банди набагато перевищують сили правоохоронців і в контролюючих ними районах встановлюють свій “закон і порядок”. Багато зарубіжних оглядачів зазначають, що рескол-банди користуються симпатією і підтримкою з боку значної частини населення, яке бачить в них “борців за справедливість” проти корумпованих чиновників і жорстокої поліції, проти “купки багатіїв”, що розбагатіли на народному добрі.

Незважаючи на загальні причинно-наслідкові зв'язки росту молодіжної злочинності, ресколізм в Папуа-Новій Гвінеї має свої специфічні особливості. Вони обумовлені соціальними і ментальними тенденціями розвитку меланезійського суспільства.

Папуаські племена, які знаходились на стадії первинно-общинного устрою, містили в собі яскраво виражені ознаки “примітивного комунізму”. Ці ознаки не зникли і в даний час. Приймавши багато благ цивілізації, папуаси за своїм мисленням залишились на колишньому рівні. Незважаючи

на свою зовнішню цивілізованість, вони продовжують жити общинним укладом.

Руйнування селянської общини і насадження капіталістичних принципів дійсно стали головними причинами масового переміщення в міста, де люди, опинившись нікому не потрібними, намагались організувати своє життя згідно з їх традиційними уявленнями. Рескол-угруповання, по суті, є примітивним перенесенням общинного сільського життя в міські умови. При цьому перейняти спосіб життя європейської цивілізації виявилось для багатьох з них складною справою. Всі західні уявлення, потрапляючи у свідомість папуасів, приймали іноді найнесподіваніші форми. В результаті виникали абсолютно фантастичні й унікальні явища, як, наприклад, культ карго.

Культ карго, який виник під впливом християнства, стверджує, що папуаси, які потрапили в рай, де у них абсолютно все є, піклуються про папуасів живих, посилаючи їм подарунки з того світу, а злі духи “білі” перехоплюють чужі вантажі і забирають все собі.

Ситуація доходила до абсурду. По країні прокотилась хвиля громадської непокори. В очікуванні, коли білі віддадуть їхні вантажі, папуаси кидали роботу на плантаціях, на багаточисленних заводах і фабриках. В результаті цілі поселення і навіть міста ледь не вмирали від голоду. Коли ж ООН та інші міжнародні організації, занепокоєні таким положенням, направляли в Папуа-Нову Гвінею гуманітарну допомогу, то папуаси, отримавши її, ще більше переконувались в правильності своїх дій. Так цей культ захоплював все нових і нових прихильників.

Подібні культури породжували в новогвінейському суспільстві утриманство і вседозволеність. Дрібні крадіжки, хабарництво, здирництво не вважались чимось забороненим в масовій свідомості населення.

Під впливом цих культів перебувають і рескол-угруповання. Експропріація чужої власності для них – не більше ніж справедливий розподіл.

Інша особливість – схильність до убивств і зґвалтувань. Вона також частково пов'язана з традиціями племінного виховання. Насилля над жінками стало частиною традиційної культури рескол-банд. За даними австралійського радіо, в ПНГ одна третина всіх жінок піддавалась сексуальному насиллю.

Не дивно, що в ПНГ існують великі проблеми з венеричними захворюваннями і СНІДом.

В останні роки рескол-банди активно залучались в діяльність міжнародної організованої злочинності. Слабкість правоохоронних органів і висока корупція мінімізують ризики злочинної діяльності і компенсують міжнародним злочинним синдикатам їх витрати. Їх діяльність зводиться до незаконного обороту наркотиків, відмиванню грошей, торгівлі людьми і зброєю, нелегальної міграції. Папуа-Нова Гвінея розглядається в першу чергу як важливий перевалочний пункт наркотиків з Південно-Східної Азії в США, Канаду, Австралію і Нову Зеландію. Рескол-банди не тільки допомагають транспортувати наркотики, а й самі стали їх вживати.

Ресколізм із міст отримав поширення і в сільській місцевості. Рескол-банди нападають на вантажний транспорт, на склади ферм і підприємств, займаються крадіжкою автомобілів і рекетом. При цьому нападники нерідко діляться здобиччю зі своєю общиною, тому боротьба з ними, особливо у важкодоступних районах, очікуваних результатів не дає.

У боротьбі з ресколізмом влада ПНГ використовує різноманітні форми і методи. В країні діє спеціальний департамент у справах молоді, розробляються і втілюються різні програми по навчанню, перепідготовці і працевлаштуванню молоді. Влада організовує громадські роботи для молодих людей, на зразок прибирання вулиць чи підстригання газонів. Але всіх цих заходів явно недостатньо, щоб відволікти молодь від вуличної злочинності.

У боротьбу з ресколізмом активно підключились і церковні общини. Проповідники різних конфесій намагаються донести до свідомості папуасів

принципи добра і зла. Але і тут справи йдуть не досить успішно. Деякі релігійні діячі навіть заговорили про кризу християнства в ПНГ.

Влада країни приймає заходи по розширенню прав правоохоронних органів, посиленню покарань. Важливою складовою боротьби проти рескол-банд є попереджувальні заходи. Поліція регулярно проводить рейди і облави в районах, які контролюють рескол-банди. Але при цьому поліція сама застосовує жорстокість і насилля, порушує законодавство.

Корупція в поліцейських органах стала головною темою засобів масової інформації ПНГ та інших країн. В пресі постійно повідомляється про зв'язки поліції з рескол-бандами. В 2005 р. була заарештована велика група високопоставлених поліцейських чиновників, яким пред'явили звинувачення в торгівлі людьми, відмиванні грошей, організації проституції і незаконних азартних ігор, шахрайстві і крадіжках.

Що говорити про поліцію, якщо навіть колишнього прем'єр-міністра країни Б.Скейта звинувачували в тому, що він є "хресним батьком" рескол-банд, контролює їх діяльність і фінанси.

Останнім часом в зарубіжній пресі, особливо австралійській, все частіше з'являються повідомлення про зростання впливу на рескол-банди китайської організованої злочинності, оскільки в ПНГ відзначається притік етнічних китайців. Тільки в період з 2003 по 2005 рр. в ПНГ прибуло більше 10 тис. осіб із Південного Китаю. Стверджується, що більша частина іммігрантів так чи інакше пов'язана з "Тріадою" і займається в країні виключно недозволеною діяльністю: торгівлею наркотиками, людьми, переправою нелегальних іммігрантів, незаконним гральним бізнесом і проституцією.

Стурбованість австралійців "китайською загрозою" зрозуміла. Австралія, як колишня метрополія і нинішній головний спонсор, несе особливу відповідальність за ситуацію в Папуа-Новій Гвінеї. Але ще на початку 90-х рр. XX ст. австралійська поліція розписалась в повному безсиллі у боротьбі з ресколізмом.

В 2004 р. австралійський уряд все ж таки вирішився направити в ПНГ 230 поліцейських і виділити 1 млрд. дол. на п'ятирічну програму співпраці. Однак віддачі від цих заходів поки не видно.

Завдання і запитання для самоперевірки

1. Які основні доходи і видатки Папуа-Нової Гвінеї?
2. Чому на відміну від інших країн в Папуа-Новій Гвінеї слабо розвивається туризм?
3. Які фінансово-економічні причини призвели до появи рескол-банд в країні?
4. Які фінансово-економічні заходи приймає уряд Папуа-Нової Гвінеї, щоб зменшити бандитизм в країні? Які їх наслідки?
5. В чому полягає фінансово-економічна допомога міжнародних організацій Папуа-Новій Гвінеї? Які її позитивні і негативні ефекти?
6. Яку роль відіграє Австралія у фінансово-економічному розвитку Папуа-Нової Гвінеї? Яка її ефективність?

РОЗДІЛ 4. ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ ІНШИХ НЕЗАЛЕЖНИХ КРАЇН ОКЕАНІЇ

4.1. Фінансова система Вануату

Фінансова система країни (209 тис. населення) базується на доходах від туризму, міжнародній допомозі, офшорній діяльності.

Столицею країни є місто Порт-Вілла (35 тис. жителів в 2002 р.). Галузева структура економіки в 2002 р. була наступною: 24% від ВВП давало сільське господарство, лісове господарство і рибальство; 13% – промисловість і будівництво; 63% – сфера обслуговування. ВВП країни в 2006 р. склав 276,3 млн. дол. США, а на одну особу – 2,9 тис. дол. США.

В 2006 р. доходи бюджету країни склали 78,7 дол. США, а видатки – 72,2 млн. дол. США.

В 2009 р. доход країни від туризму склав 37,5% ВВП (або 212,8 млн. дол. США).

Вануату має власну валюту (вату), орієнтовану на курс австралійського долара. В країні відсутня своя армія, на утримання якої немає відповідних коштів. Послуги в охороні кордонів Вануату запропонував Китай.

Меланезійська держава Вануату на початку 2000-х рр. рахувалася в міжнародному списку країн, які займаються відмиванням грошей. Ця держава також проводила багатомільйонні махінації з продажем своїх паспортів: місцеве громадянство дозволяло безвізовий в'їзд в Євросоюз, а також звільняло від подорожніх і корпоративних податків, мит на статки, податків на доходи від приросту капіталу та ін. Ціна такого паспорта досягала 1 млн. євро. Подібними послугами користувалися всі “поважаючі себе” мафії планети, в т.ч. російська.

3 лютого 2003 р. уряд України відніс Вануату до офшорних зон. Після терактів в США 11 вересня 2001 р. уряди США і Австралії прийняли відповідні заходи проти офшорного бізнесу на Вануату. Були арештовані підозрілі рахунки офшорних банків та налагоджена перевірка віз та

паспортів, які видавалися у Вануату. В квітні 2009 р. ОЄСР включив Вануату в так званий “сірий список” країн, які погодилися на співробітництво з ОЄСР з податків, але так і не прийняли на вказану дату відповідні міжнародні зобов’язання.

Вануату – член Меланезійської Передової Групи, члени якої виступають за збереження культурних традицій жителів Меланезії та за отримання незалежності французької Нової Каледонії.

4.2. Фінансова система Кірибаті

Кірибаті – держава в Океанії, яка нараховує 105 тис. жителів. Столицею країни є місто Баїрікі (29 тис. осіб в 2000 р.).

Грошовою одиницею Кірибаті є австралійський долар. ВВП країни в 2000 р. складав 200 млн. дол. США (на одну особу – 2, 7 тис. дол. США).

Основні доходи країна отримує від туризму, а також від міжнародних організацій та окремих країн. Так, в 1997 р. країну відвідало 800 тис. туристів. Надходження до бюджету країни в 2006 р. склали 55,5 млн. дол. США, а витрати – 59,7 млн. дол. США.

Світова фінансова криза 2008-2009 років негативно позначилась на фінансовій системі цієї мікродержави, оскільки різко скоротилася кількість туристів.

З метою допомоги населенню цієї найбільш бідної країни Океанії в 2009 р. США направила до Кірибаті корабель з гуманітарною допомогою і фахівцями з медицини, ветеринарії, з технічних наук.

Найбільшою соціально-економічною проблемою для Кірибаті є поглинання цієї мікродержави океаном. У країні океан вже забрав два острови і щороку віднімає по кілька квадратних кілометрів узбережжя. Через 50 років, за оцінками експертів, Кірибаті зникне під хвилями океану, оскільки основний острів всього на 2-3 метри вище рівня океану. Тому багато жителів мігрують до Австралії, Нової Зеландії, інших країн, які це дозволили.

З попередньою проблемою пов'язана й наступна фінансово-економічна проблема, оскільки в останні роки постійні шторми майже позбавили жителів Кірибаті запасів питної води. Завозити цю воду на кораблі є дуже недешевою справою.

Все більшу допомогу Кірибаті пропонує Японія. Але взамін за це Японія хоче від Кірибаті визнання її постійним членом Ради Безпеки ООН.

Проти цього виступає Китай, який також взамін невизнання Тайваню незалежною державою та членом ООН пропонує Кірибаті свою допомогу. У свою чергу, Тайвань пропонує Кірибаті свою фінансово-економічну допомогу, щоб його визнали незалежною державою. Але гору в цій суперечці за Кірибаті взяв Китай.

Особливістю фінансово-економічної допомоги КНР Кірибаті є те, що Китай вимагає, щоб його інвестиційні проекти реалізували тільки фахівці з КНР. А це посилює етнічне протистояння на Кірибаті. Тим не менше етнічні китайці приходили до влади в Кірибаті в 2003 і 2007 роках.

4.3. Фінансова система Маршаллових Островів

Маршаллові Острови – незалежна країна (з 1991 р.) в Океанії, член ООН. Вона перебуває в добровільній асоціації з США.

Населення цієї держави складає біля 80 тис. осіб. Столицею країни є місто Далан-Уліга-Даріт (28 тис. осіб). Країна поділяється на 25 дистриктів, які мають свої бюджети. Доходи бюджету країни в 2006 р. склали 42,3 млн. дол. США, а витрати – 40,0 млн. дол. США.

ВВП країни в 2006 р. склав 277 млн. дол., а на одну особу – 2,3 тис. дол. США.

Основними доходами Маршаллових Островів є фінансова допомога з боку США (грошовою одиницею країни є долар США), інших країн та ООН, доходи від туризму, доходи від офшорної діяльності, від видобутку деяких корисних копалин (фосфатів), від рибальства і сільського господарства.

Значна допомога від США пов'язана з тим, що у свій час США на атолах Бікіні та Еніветок провели ядерні випробування.

З приходом до влади у США Б.Обами суттєво посилюється контроль за фінансовою допомогою Маршалловим Островам з боку США, оскільки попередня допомога не завжди використовувалася за призначенням.

Негативно позначилася на фінансовому стані цієї країни світова фінансова криза 2008-2009 років, оскільки скоротився приток туристів з розвинутих країн.

Після теракту 11 вересня 2001 р. в США офшорна діяльність на Маршаллових Островах була поставлена під жорсткий контроль США. Були арештовані підозрілі рахунки офшорних банків на Маршаллових Островах.

Україна, згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. №77-р, віднесла Маршаллові Острови до офшорних зон.

В 2009 р. ОЄСР внесла Маршаллови Острови до “сірого списку” країн, які хоча й погодилися на співпрацю з цією організацією в питаннях боротьби з ухиленням від податків, але так і не змінили своє законодавство і не взяли на себе міжнародні зобов'язання. 10 червня 2009 р. були опубліковані нові списки, але Маршаллові Острови поки залишаються у “сірому списку”.

Враховуючи наслідки світової кризи 2008-2009 років та бідність багатьох жителів Маршаллових Островів в рамках програми “Тихоокеанське партнерство-2009” американський корабель в 2009 р. заходив в порти цієї країни, куди були доставлені товари першої необхідності. Населенню була також надана допомога з боку лікарів, ветеринарів, інших фахівців.

4.4. Фінансова система Науру

Фінансова система країни базується на доходах від туризму, офшорної діяльності, на допомозі ООН, Австралії, міжнародних організацій, а в останні десятиліття – Тайваню і КНР. Донедавна основні доходи цієї країни давав видобуток та експорт фосфатів в Австралію та Нову Зеландію. Але ці ресурси вичерпалися.

Офіційною валютою Науру є австралійський долар. В 2006 р. надходження до бюджету країни склали 13,5 млн. дол. США.

Мікродержава Науру розташована на острові площею близько 20 кв. км, кількість жителів цієї мікродержави складає 13 тис. осіб. Офіційної столиці Науру не має.

ВВП країни в 2006 р. склало 60 млн. дол. США, а на одну особу – 5 тис. дол. США.

В 1999 р. ця мікродержава стала 187 членом ООН, що дозволило їй отримувати значну допомогу від організацій, підпорядкованих ООН. Разом з тим, ця країна неодноразово продавала свій голос в ООН на користь окремих країн, насамперед КНР.

За деякими фактами, наведеними у провідних ЗМІ світу, за визнання незалежності Абхазії та Південної Осетії Науру отримала від Російської Федерації біля 30 млн. дол. США.

Науру – офшорна зона, що забезпечує цій країні значні доходи. Згідно з розпорядженням уряду України від 24.02.2003 р. Науру входить у перелік офшорних зон.

Певні доходи країні до кризи 2008-2009 років приносив туризм, але криза в розвинутих країнах зменшила потік туристів до Науру.

Значною проблемою для Науру є підвищення рівня світового океану, оскільки країна знаходиться всього на кілька метрів вище його рівня. За експертними оцінками, океан може змити Науру через 50 років. Тому уряд Науру звернувся по допомогу до Австралії та Нової Зеландії. Частина жителів Науру отримала дозвіл на переселення в ці країни.

Після терактів в США 11 вересня 2001 р. Австралія і США прийняли ряд заходів щодо підозрілих банків в Науру. Були арештовані сумнівні рахунки офшорних банків у Науру, посилювався контроль за візами і паспортами, які видавались в цій країні. Насамперед, це стосувалося іноземців, які фактично купляли паспорти цієї країни за великі кошти. Як правило, ці іноземці мали проблеми із законом у своїх країнах.

Науру і в квітні 2009 р., і в липні 2009 р. увійшла у “сірий список” країн, які погодилися на співробітництво з ОЄСР в боротьбі з приховуванням податків, але поки не змінили відповідним чином своє законодавство.

4.5. Фінансова система Палау

Фінансова система країни тісно пов’язана з США, її валютою. Палау – молода незалежна держава (з 1994 р.) в Океанії, яка знаходиться у “вільній асоціації” зі США. Населення країни складає 20,6 тис. осіб, столицею є місто Корор (13 тис. жителів в 2000 р.).

Грошовою одиницею цієї країни є долар США. ВВП країни у 2005 р. склав 125 млн. дол. США, а на одну особу – 7,6 тис.

Палау отримує значну фінансову допомогу від США, але за це вона зобов’язана не брати участі в політичних акціях, що не відповідають інтересам США.

Значні кошти Палау отримує також від оренди своєї території військовими базами США. Палау надала США право на присутність на її території військових баз терміном на 50 років. На цих базах зайнято багато жителів країни, що забезпечує їм непогані заробітки.

Частина населення виживає за рахунок землеробства і рибальства, а також за рахунок грошових переказів мігрантів.

До світової кризи 2008-2009 років певні доходи і країні, і домогосподарствам давав туризм.

Надходження до бюджету країни склали в 2006 р. 72,1 млн. дол. США, а витрати – 72,4 млн. дол. США.

З приходом до влади в США Б.Обами фінансова допомога Палау була зменшена і поставлена під жорсткий контроль, оскільки у попередній період частина цієї допомоги використовувалася не за цільовим призначенням. Були звільнені деякі чиновники, які наживалися на цій допомозі.

Разом з тим, США постійно підкреслює важливість співробітництва з Палау у всіх сферах.

4.6. Фінансова система Самоа

Фінансова система Незалежної Держави Самоа базується на власній валюті (тала), орієнтованій на курс австралійського долара. Населення країни складає 177 тис. осіб. Столицею країни є місто Апіа (38 тис. жителів). Країна поділена на 14 дистриктів.

Основні доходи країна отримує від туризму, офшорної діяльності, допомоги міжнародних організацій та окремих країн. ВВП країни в 2003 р. склав 1 млрд. дол. США, а на одну особу – 2,1 тис. дол. США. В 2006 р. доходи в бюджет країни склали 171,3 млн. дол. США, а видатки – 178,1 млн. дол. США.

Глобальна економічна криза 2008-2009 років не обійшла Самоа, оскільки значно скоротився приток туристів в країну. Це негативно позначилося на доходах бюджету країни.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. №77-р, Самоа віднесено до офшорних зон.

Після теракту 11 вересня 2001 р. в США уряди Австралії та США прийняли жорсткі заходи щодо офшорних структур на Самоа. Були арештовані підозрілі рахунки офшорних банків на Самоа, посилений контроль за візами і паспортами, які видавались цією острівною державою. Це негативно позначилося на доходах багатьох жителів країни.

Вихід з цієї ситуації багато жителів Самоа знайшли в еміграції. В середині 2000-х років потоки туристів з Австралії, Нової Зеландії, Європейського Союзу та Азії досягли свого піку і у жителів Самоа з'явилися певні кошти. В результаті значна частина жителів Самоа переїхала на постійне місце проживання до США, Нової Зеландії та Австралії. Вважається, що в США виїхало більше самоанців, ніж залишилося на рідних островах.

В 2009 р., враховуючи бідність значної частини населення країни, в порти Самоа заходив американський корабель, який надав гуманітарну

допомогу, а також жителям Самоа були надані послуги лікарів, ветеринарів, інших фахівців.

Самоа в 2009 р. (і в квітні, і в липні) ОЄСР була віднесена до держав, які хоча й погодились на співробітництво з країнами ОЄСР у боротьбі з відмиванням “брудних грошей” та несплатою податків, але так і не змінила своє законодавство відповідним чином. Тому вона залишалася у так званому “сірому списку” ОЄСР.

4.7. Фінансова система Соломонових Островів

4.7.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи

Соломонові Острови – незалежна держава в Океанії, яка включає біля 80 островів і 552 тис. населення. Столиця – Гоніара (44 тис. осіб).

Соломонові Острови – відносно невелика острівна держава в південній частині Тихого океану. З кінця ХІХ ст. Острови входили до складу Британської Імперії і в 1978 р. отримали незалежність. Член Співдружності. Значну частину населення країни складають меланезійці – 94,5% (серед яких 2/3 належать до етнічної групи ісатабу і 1/3 – до групи малаїтян).

На сьогоднішній день Соломонові Острови вважаються однією з найбідніших держав світу. 85% жителів зайнято в сільському господарстві, риболовлі та на лісозаготівлях. Майже всі товари споживання і продукти харчування імпортуються. Острови багаті корисними копалинами (свинець, цинк, нікель і золото), однак їх розробка не ведеться. Незважаючи на ідеальні умови для туризму, за рахунок якого живе більшість інших держав Південно-Тихоокеанського регіону, цей сектор на Соломонових Островах майже не розвинутий. Країна в значній мірі залежить від зовнішньої допомоги Австралії (28 млн. дол. США щорічно), Нової Зеландії, Японії і Євросоюзу в особі Великобританії.

В країні є власна валюта (долар Соломонових Островів), прив'язана до курсу австралійського долара. Якщо австралійський долар продовжить зростати, як це розпочалося в кінці 2009 р., а курс американського долара збереже тенденцію до зниження, то може реалізуватися план австралійського уряду по переходу океанійських економік (в тому числі Соломонових Островів) на австралійський долар (за аналогією з переходом країн Європи на євро).

Основні доходи Соломонові Острови отримують від експорту ряду товарів, туризму, допомоги міжнародних організацій, окремих країн (Австралії, Японії, в останні роки – від КНР). Так, Китай запропонував свої послуги з охорони морських кордонів Соломонових Островів, які значно дешевше, ніж аналогічні послуги, які надають інші країни. Але корінних жителів Соломонових Островів розширення економічної допомоги з боку КНР лякає, оскільки через неї збільшується кількість вихідців з Китаю в країні, вони захоплюють все більше влади. А 2006 р. етнічні китайці прийшли до влади на Соломонових Островах.

В цілому, етнічні конфлікти на Соломонових Островах негативно впливають на фінанси держави і домогосподарств, оскільки відлякують від країни інвесторів та іноземних туристів.

ВВП країни у 2005 р. склав 800 млн. дол. США, а на одну особу – тільки 600 дол. США.

Доходи бюджету країни в 2006 р. склали 49,7 млн. дол. США, а видатки – 75,1 млн. дол.

Світова фінансова криза 2008-2009 років негативно позначилась на бюджеті країни, насамперед на доходах від туризму, які донедавна отримували Соломонові Острови.

Враховуючи, що Соломонові Острови відносяться до найбідніших країн Океанії, в 2009 р. уряд США направив до країни корабель з гуманітарною допомогою і фахівцями з медицини, ветеринарії, інших галузей, щоб надати відповідну допомогу місцевому населенню.

Японія також готова надати значну фінансову допомогу цій державі, але при певних умовах. Однією з таких умов є визнання Соломоновими островами Японії в якості постійного члена Ради Безпеки ООН.

З цим не згоден Китай, який також надає допомогу Соломоновим островам на певних умовах. Одна з них – невизнання Тайваню незалежною державою. Крім того, КНР вимагає, щоб китайські інвестиції були освоєні китайськими робітниками і інженерами.

Протилежну до КНР позицію при наданні допомоги Соломоновим островам донедавна займав Тайвань, але він програв цю економічну боротьбу Китаю.

Складною соціально-економічною проблемою для Соломонових островів, яка негативно впливає на фінансову систему країни, є протистояння між окремими групами населення, в тому числі між місцевими жителями та завезеними на острови під час Другої світової війни. Коли США відвоювали у Японії острів Гуадалканал, вони привезли сюди тисячі людей із сусіднього острова Малаїта. Облаштувавшись на новому місці, малаїтянці почали домінувати у житті Гуадалканалу, контролюючи комерцію і скуповуючи землю. Це призвело до невдоволення місцевого населення, що спричинило вибух насилля в 1999 р. Це змусило біля 10 000 малаїтянців покинути столицю Гоніару. Але вже в червні 2000 р. ті малаїтянці, що залишилися, взяли прем'єр-міністра країни у заручники, щоб домогтися захисту своїх економічних і політичних прав. Це їм вдалося.

Соломонові острови входять в Меланезійську Передову Групу, члени якої виступають за визнання незалежності французької Нової Каледонії та за збереження культурних традицій жителів Меланезії.

На одному із Соломонових островів – Бугенвіллі, що під тиском Австралії відійшов до Папуа-Нової Гвінеї, періодично виникають сутички між владою ПНГ і сепаратистами, які вимагають приєднання їх острова до Соломонових островів, оскільки він раніше був у складі цієї юрисдикції.

4.7.2. Вплив етнічних конфліктів на фінансову систему Соломонових Островів

З 1998 по 2003 рр., аж до часу прибуття в країну Місії регіональної допомоги Соломоновим Островам – RAMSI (RAMSI, Regional Assistance Mission to the Solomon Islands), сформованою в основному із австралійського військового контингенту, на Островах продовжувався збройний конфлікт між малаїтянами і ісатабу, який призвів до повного руйнування державності і катастрофічного упадку економіки. Правда, зараз у звітах RAMSI вказується, що закон, порядок і економіка Островів поступово відновлюються.

Каменем конфлікту послужило земельне питання і боротьба за розподіл ресурсів. Головною причиною суперництва двох общин стало володіння земельними ділянками під вирубку лісу, основи експорту Соломонових Островів. Ісатабу сприймають землі на Гуадалканалі як свою особисту і невід’ємну власність, але, у відповідності з конституцією Соломонових Островів, рівним правом на землю володіють всі жителі країни. Опіраючись на конституційні положення, малаїтяни стали поступово витіснити ісатабу із найближчих околиць Гоніари, застосовуючи для цього, м’яко кажучи, не завжди мирні методи.

В 1988 р. малаїтяни на расистському ґрунті убили чотирьох ісатабу, що змусило корінних жителів Гоніари виступити з демонстрацією протесту і звернутися до уряду країни з рядом вимог, основною з яких було введення федеральної форми державного правління.

У відповідь на демонстрацію ісатабу малаїтяни влаштували стихійний мітинг, вимагаючи від уряду компенсації за моральні збитки, зазнані ними в результаті гонінь за етнічною ознакою з боку ісатабу. У відповідності з конституцією Островів, уряд сплатив цю компенсацію. На вимогу ісатабу про введення федеративного правління прем’єр-міністр країни ніяк не відреагував, що коштувало йому втрати посади на наступних виборах.

До середини 1990-х років малаїтянам вдалось отримати контроль над багатьма сферами бізнесу і зайняти провідні пости в державному управлінні.

В 1997 р. малаїтянин Бартоломью Улафа'алу був обраний прем'єр-міністром Соломонових Островів. В наступний рік малаїтянами було обезглавлено кілька ісатабу, за припущенням, виключно на ґрунті расової неприязні. У відповідь ісатабу сформували озброєне угруповання "Рух за звільнення ісатабу", яке незабаром було перейменоване на "Революційну армію ісатабу" (РАІ). Не розгубившись, малаїтяни відповіли тим же, створивши збройний загін під назвою "Малаїтські орли" (МО). Більшу частину зброї придбали в сусідній Папуа-Новій Гвінеї.

Між угрупованнями РАІ і МО почались перестрілки, які ставали все частішими, і незабаром ситуація стала нагадувати громадянську війну. В результаті конфлікту, який тривав півтора року, 20 тис. малаїтянам довелося залишити Гуадалканал і повернутися назад на острів Малаїта. В 1999 р. уряд Соломонових Островів вперше звернувся до інших країн Південно-Тихоокеанського регіону з проханням про допомогу в урегулюванні конфлікту.

У відповідь Співдружність призначила свого спеціального посла на Соломонових Островах. Ним став Сітівені Рамбука – колишній прем'єр-міністр Фіджі, який в 1987 р. прийшов до влади в результаті державного перевороту.

В червні 1999 р. спеціальний посол Співдружності на Соломонових Островах С.Рамбука запропонував конфліктуючим сторонам план мирного врегулювання, який, однак, їх не влаштовував. Тоді в квітні 2000 р. С.Рамбука, намагаючись виробити компромісне рішення, провів серію переговорів з лідерами воюючих сторін, а також вирішив організувати зустріч представників уряду Соломонових Островів, прем'єрів провінцій Гуадалканал, Малаїта і лідерів МО і РАІ.

В той час МО і РАІ були фактично оголошені урядом Соломонових Островів незаконними збройними формуваннями. По цій причині лідери обох угруповань побоювались арешту у випадку своєї появи на спільній зустрічі, і переговори відкладались знову і знову.

Нарешті, 4 травня 2000 р. така зустріч була організована. Вона відбулась на “нейтральній місцевості” Буала на острові Гуадалканал. Але на переговори з’явилися лише прем’єр Гаудалканала і міністр закордонних справ Соломонових Островів. Прем’єр провінції Малаїта бойкотував зустріч, пославшись на те, що лідерів МО нібито не запросили за стіл переговорів. Врешті-решт, 15 травня генерал-губернатор Соломонових Островів повідомив про тимчасове призупинення дії свого наказу, за яким МО і РАІ були оголошені поза законом. Лідери РАІ висловили задоволення таким рішенням, реакція ж МО залишалась невідомою. У будь-якому випадку, продовження переговорів давало надію на припинення вогню між воюючими сторонами. Але всього через 4 дні, 19 травня, на Фіджі стався державний переворот. Це сплутало подальші плани С.Рамбуки.

Звістка про антиурядовий переворот на Фіджі і задоволення частини вимог його організаторів підштовхнуло лідера МО малаїтянина Ендрю Норі до подібного за сценарієм скинення уряду на Соломонових Островах. 5 червня того ж року Е.Норі взяв у заручники прем’єр-міністра Островів Бартолом’ю Улафа’алу, мотивуючи свій вчинок тим, що уряд не був здатний відновити порядок.

Лідери МО спільно з урядом підготували заяву, в якій говорилось про висловлення прем’єр-міністру вотуму недовіри.

Ці події в черговий раз схвилювали всі держави Південно-Тихоокеанського регіону, викликавши негайну реакцію західних країн – торгових партнерів і донорів Соломонових Островів. У зв’язку з незаконним захопленням влади в цій країні повстанцями представники країн Співдружності на своєму засіданні в Лондоні прийняли рішення призупинити членство Соломонових Островів в Британській Співдружності до відновлення в них демократичних режимів. Нова Зеландія, Австралія і США в липні 2000 р. застосували дипломатичні, економічні і торгові санкції проти Соломонових Островів. Європейський Союз заявив, що зробить те ж саме, якщо в цій країні не буде відновлена демократія.

За два роки конфлікту втрати країни перевищили 60 млн. дол., що для маленької острівної держави означало повний економічний крах.

Після винесення вотуму недовіри прем'єр-міністру Б.Улафа'алу 30 червня 2000 р. відбулися вибори нового прем'єр-міністра, яким став Манассех Согаваре, лідер Прогресивної народної партії.

У жовтні того ж року до вирішення конфлікту підключилась Австралія, – вона профінансувала мирні переговори між конфліктуючими лідерами Соломонових Островів. В ході переговорів була підписана Таунсвільська мирна угода, згідно з якою воюючі сторони обіцяли відновити мир і стабільність на Соломонових Островах.

Однак жоден житель Островів не розстався зі зброєю ні через місяць після підписання угоди, ні через більш тривалий час – цю задачу вдалось вирішити набагато пізніше.

У лютому 2001 р. Австралії знову довелось надати свій воєнний корабель для переговорів конфліктуючих сторін. На його борту було підписано Марауську мирну угоду між МО, урядом провінції Гуадалканал і урядом Соломонових Островів. Ця угода сприяла подоланню розбіжностей між ісатабу і малаїтянами, які проживали в місцевості Марау на східній частині острова Гуадалканал. Марауська угода, крім всього, передбачала задачу зброї і повернення воюючим сторонам власності, причому в максимально короткі строки.

Австралії довелось заплатити чималу ціну для формального збереження демократії на Соломонових Островах. Однак лєвова частка коштів, наданих цією країною уряду Соломонових Островів на відновлення зруйнованої економіки, з блискавичною швидкістю “розчинялась” у верхніх ешелонах влади, іноді взагалі не доходючи до цілі.

Керівництво Островів попередили, що країни-донори продовжать програми економічної допомоги тільки після того, як отримають вичерпну інформацію про те, куди пішли раніше виділені ними кошти.

В липні 2001 р. Австралія в черговий раз виділила кошти на фінансування виборів на Соломонових Островах, які, у відповідності з місцевою конституцією, намічались на кінець 2001 р. Згоду взяти участь у фінансуванні виборів висловили також Нова Зеландія і Європейський Союз.

Перемогу на всезагальних виборах, які відбулися на Соломонових Островах в грудні 2001 р., отримав А.Кемакеза.

Намагаючись довести світовій спільноті, що він дійсно бажає відновити спокій в своїй країні, прем'єр-міністр А.Кемакеза заснував Національну Мирну Раду Соломонових Островів (Solomons National Peace Council).

Мирна Рада повинна була продовжити ряд програм, розпочатих Міжнародною Радою по нагляду за мирним процесом, – таких як вилучення зброї у населення, а також розгляд і врегулювання окремих випадків етнічних розбіжностей. За одностайною думкою міністрів закордонних справ Австралії і Нової Зеландії, Національна Мирна Рада могла б відігравати ключову роль в мирному процесі і наступному нацбудівництві на Соломонових Островах. Але всього через рік А.Кемакезі в черговий раз довелось звернутися до іноземних держав за допомогою в урегулюванні кризи. І починаючи з 23 липня 2003 р., національним будівництвом на Соломонових Островах зайнялась Місія регіональної допомоги Соломоновим Островам – РАМСІ, яку фінансує Австралія.

До складу РАМСІ – її чисельність складала близько 2 тис. чоловік – увійшли військові, поліцейські і цивільні особи Австралії (80%), Нової Зеландії (15%), а також Фіджі, Кірибаті, Самоа, Тонга і Вануату (5%).

Незабаром після початку роботи РАМСІ уряд і економіка Соломонових Островів опинились під прямим контролем Канберри, яка мотивувала свої дії “необхідністю забезпечення безпеки Австралії від загрози міжнародного тероризму і відмивання грошей”.

За два роки своєї присутності на Островах РАМСІ вдалось вилучити зброю у населення і відновити діяльність місцевих інститутів державності.

РАМСІ також справилась з досить складним завданням по придушенню збройних виступів повстанців-ісатабу в провінції Уезер Кост, лідер яких – Гарольд Кеке у свій час відмовився підписати мирну Таунсвілльську угоду і продовжував бої за незалежність Гаудалканалу.

Періодичні спалахи протесту жителів Соломонових Островів проти присутності в їх країні сил РАМСІ в Австралії розцінюються як “...нерозуміння гуманної цілі Австралії допомогти Соломоновим Островам повернути мир і стабільність”.

В даний час до складу РАМСІ входять поліцейські із 15 острівних держав Океанії. Слід визнати, що, незважаючи на загальне негативне ставлення до політики Австралії з боку океанійських аналітиків, присутність РАМСІ на Соломонових Островах все ж нерідко виправдовує себе. Наприклад, після того, як в квітні 2006 р. на Соломонових Островах відбулися вибори і новим прем'єр-міністром став Снайдер Ріні, в Гоніарі почались заворушення. Місцеві жителі розгромили китайський квартал, оскільки, за чутками, Снайдер Ріні мав “неофіційні” зв'язки з багатою китайською общиною. Приблизно 2 тис. китайців залишили Соломонові Острови. Силами РАМСІ порядок був швидко відновлений.

Уряд Островів неодноразово висловлював вдячність уряду Австралії за допомогу і підтримку у важких ситуаціях і в умиротворенні ворогуючих угруповань, що говорить про те, що позитивних моментів в цій політиці все ж більше.

4.8. Фінансова система Тонга

Фінансова система Королівства Тонга (115 тис. жителів) базується на доходах від офшорної діяльності, туризму, на міжнародній допомозі. Так, в 2009 р. частка туризму у ВВП країни склала 12,1% (або 39,1 млн. дол. США). Країна має власну грошову одиницю (паангу), яка орієнтується на австралійський долар. В країні відсутня своя армія, оскільки бракує коштів на її утримання. Столицею країни є місто Нукуалада (40 тис. осіб).

Тонга до початку ХХ ст. рахувалась у списку країн, які займаються відмиванням грошей. Країна також продавала свої паспорти іноземним громадянам за великі кошти, оскільки громадянство Тонга давало можливість безвізового в'їзду до Євросоюзу, а також звільняло від прибуткових і корпоративних податків, мита на багатство, податків на доходи від приросту капіталів. Інколи ціна таких паспортів досягала 1 млн. євро, але представники мафіозних груп з різних країн їх купували.

Після терактів 11 вересня 2001 р. в США розвинуті країни (насамперед США і Австралія) прийняли заходи по посиленню контролю за офшорною діяльністю на Тонга. Були арештовані підозрілі рахунки офшорних банків, а також був посилений контроль за візами та паспортами, які видавалися цією країною.

Дуже складною фінансовою проблемою для Тонга є охорона власних кордонів. Китай запропонував свої послуги в цьому плані Тонга, але проти виступають Австралія, Нова Зеландія, США, хоча послуги КНР значно дешевші, ніж інших країн.

ВВП країни в 2006 р. склав 178 млн. дол. США, а на одну особу – 2,2 тис. дол. США. Надходження до бюджету країни склали в 2006 р. 57 млн. дол. США, а витрати – 83,9 млн. дол. США.

В останні роки зростає допомога КНР цій країні, але на певних умовах. Однією з них є невизнання Тайваню незалежною державою. Крім того, китайські інвестиції в Тонга пропонується освоювати китайським спеціалістам. Оскільки останнє веде до зростання китайської діаспори, корінні жителі Тонга виступають проти цього.

ОЄСР в 2010 р. закликала своїх членів збільшити допомогу країнам Океанії, в т.ч. Тонга, на 30%. Японія цю ідею підтримала, але взамін попросила Тонга підтримати її кандидатуру на місце постійного члена Ради Безпеки ООН. З цим категорично не згоден Китай, який починає відігравати все більшу роль в Океанії.

4.9. Фінансова система Тувалу

Фінансова система країни базується на австралійському доларі, який є офіційною валютою Тувалу. Столицею країни є Ваяку (4 тис. осіб).

Значні доходи країна отримує від туризму, видачі ліцензій на вилов риби, допомоги ООН, міжнародних організацій, окремих країн. В 2002 р. Тувалу здійснило незвичайну, але законну угоду, продавши американцям свій інтернет-домен tv за значну для країни суму – 45 млн. дол.

Тувалу має сукупну територію понад 10 кв. миль, населення біля 12 тис. осіб і ВВП на одну особу понад 1600 дол. США, джерелом якого є рибальство, продаж копри і туризм. Але найбільше підтримує Тувалу міжнародний довірчий фонд, заснований Австралією, Новою Зеландією, Великою Британією, Японією та Кореєю. Щорічні гранти з цього фонду, як і грошові перекази мігрантів з Нової Зеландії та інших країн, дають змогу Тувалу існувати.

ВВП країни у 2006 р. склав 14,9 млн. дол. США. Надходження до бюджету країни в 2006 р. склали 22,8 млн. дол. США, а витрати – 14,2 млн. дол. США.

У зв'язку із світовим потеплінням через 50 років світовий океан може затопити Тувалу, тому жителі цієї мікродержави звернулися за допомогою до Австралії та Нової Зеландії.

Щоб вирішити цю серйозну екологічну проблему, уряд Тувалу звернувся до урядів Австралії і Нової Зеландії з проханням дозволити переселення до них всіх місцевих жителів, чисельністю приблизно 12 тис. чоловік. Нова Зеландія дала згоду прийняти третину жителів, Австралія та інші країни Океанії також заявили про свою готовність допомогти Тувалу. В 2008-2009 рр. почалось переселення на сусіднє Ніуе, який належить Новій Зеландії. Отримавши там новозеландське громадянство, жителі “потопаючого” Тувалу можуть без віз та інших перешкод відправлятися на роботу чи на постійне місце проживання в Нову Зеландію чи Австралію.

Проблемою для країни є охорона своїх кордонів, на що не вистачає коштів. Поки це здійснюється за допомогою Австралії за певну плату. Разом з тим, КНР пропонує свої послуги в цій сфері значно дешевше.

В цілому КНР готовий надавати все більшу допомогу Тувалу, але на певних умовах. Серед цих умов можна виділити наступні:

- 1) невизнання Тайваню незалежною державою;
- 2) освоєння китайських інвестицій в Тувалу повинні здійснювати китайські фахівці.

На певних умовах в 2010 р. і наступних роках може значно збільшити свою допомогу Тувалу (на 30% як мінімум) Японія. Але ця країна вимагає від Тувалу підтримання кандидатури Японії як постійного члена Ради Безпеки ООН. Проти цього активно виступає КНР, чинячи економічний тиск на Тувалу.

4.10. Фінансова система Фіджі

4.10.1. Загальні основи побудови та функціонування фінансової системи країни

Основою фінансової системи Фіджі, яка ділиться на 4 округи, є доходи від туризму, міжнародна допомога, продаж квот на вилов риби біля своїх берегів. Частка туризму у ВВП країни в 2009 р. склала 25,6% (або 911,9 млн. дол. США). ВВП країни 2006 р. склав 0,5 млрд. дол. США, а на одну особу – 6,1 тис. дол. США.

Світова фінансова криза негативно позначилась на фінансовій системі країни і фінансах домогосподарств, оскільки кількість туристів з розвинутих країн зменшилася. Крім того, Фіджі відносяться до шести найстрашніших островів світу для туристів.

Фіджі має власну валюту (фіджійський долар), орієнтовану на курс австралійського долара і, відповідно, тісні зв'язки з Австралією, звідки

приїжджає багато туристів. Доходи бюджету країни в 2006 р. склали 720 млн. дол. США, а витрати – 728 млн. дол. США.

Негативно впливають на фінансову систему країни етнополітичні конфлікти, які шкодять насамперед розвитку туризму.

На двох більших і 100 менших островах проживає понад 906 тис. фіджійців, з яких 51% є меланезійцями і 44% південноазійцями. Останні були привезені з Індії в часи британської колоніальної окупації для роботи на цукрових плантаціях. Коли у 1970 р. Фіджі здобула незалежність, тубільці отримали право на більшу частину землі, а індійці зосередилися в містах (переважно у столиці Суві, населення якої становить 107 тис.) і почали домінувати в комерційному житті. З часом це призвело до путчу фіджійських військових. Після нього було проведено ревізію конституції, яка забезпечила більшість місць у парламенті етнічним фіджійцям. Однак місцева більшість розкололася і коаліційний уряд лише на деякий час забезпечував функціонування країни. У травні 1999 р. знову відбулися заворушення, оскільки вперше прем'єр-міністром став індієць, а не корінний фіджієць. Хоча лідери путчу були виселені або заарештовані, вони все ж створили умови, що забезпечили етнічним фіджійцям контроль над державою

В 2008 р. Китай запропонував свою допомогу цій країні не тільки у матеріальному вигляді, а й в охороні кордонів Фіджі. На Фіджі майже відсутні збройні сили, а її кордони, за певну плату, охороняють військові Австралії. Китай запропонував свої послуги з охорони кордонів значно дешевше, ніж Австралія. Крім того, КНР будує на Фіджі школи, лікарні, готує фахівців для країни, надаючи їм гранти.

Особливістю допомоги КНР Фіджі є те, що Китай при цьому ставить умову не визнавати Тайвань як окрему державу. Крім того, обов'язковою умовою надання допомоги з боку КНР є залучення до здійснення проектів спеціалістів та робітників з Китаю. Результатом таких дій КНР є зростання етнічної напруженості на Фіджі, оскільки етнічні фіджійці бояться посилення

ролі китайської діаспори в житті Фіджі. А вона з кожним роком стає все чисельніше й багатше.

Проти розширення фінансово-економічного співробітництва Фіджі з Китаєм виступають США, Австралія, Нова Зеландія та ряд інших країн, які бояться посилення ролі КНР в Океанії.

4.10.2. Вплив політичних та етнічних конфліктів на фінансову систему країни

Гострі соціальні протиріччя на ґрунті етнічного конфлікту два рази за період існування незалежного Фіджі приводили країну до глибоких політичних потрясінь: перший державний переворот відбувся в 1987 році, другий – в 2000 році. В обох випадках Фіджі виключались зі складу Співдружності на тій підставі, що лідери, які прийшли до влади, не намагались дотримуватись оголошених в конституції 2001 року демократичних принципів.

Причини політичних криз на Фіджі криються в складному етнічному складі цієї країни. Після того, як острови були анексовані Англією в 1874 році, близько 70 тисяч індійців у зв'язку з нестачею робочої сили були завезені англійцями на Фіджі для виконання сільськогосподарських робіт. Чисельність же місцевого населення складала приблизно 60 тис. чоловік. Цей факт суттєво вплинув на наступний розвиток Фіджі.

Кількісна перевага прибувших над корінним населенням, а також зростаючий економічний добробут фіджі-індійців поклали початок гострим етнічним конфліктам, які не припиняються до цього часу.

Незважаючи на тісне спілкування обох етнічних груп у багатьох життєвих сферах, на Фіджі майже немає змішаних шлюбів. Основна частина фіджі-індійців проживає в Західній провінції; у Східній провінції лежать споконвічні землі “великих фіджійських вождів”. Там же, у Східній провінції, засідає Велика рада вождів (ВРВ).

В 1987 р. в обстановці загострення міжетнічних розбіжностей перемогу на загальних виборах отримав Тімоті Мбавадра, лідер Лейбористської партії. Він сформував уряд, в якому переважали фіджі-індійці.

Корінні фіджійці були незадоволені тим, що головний пост країни зайняв виходець із Західної провінції. Цей факт й послужив причиною перевороту, який в травні 1987 року організували військові на чолі з підполковником Сітівені Рамбукою. Переворот пройшов спокійно і жертв не було. В жовтні 1987 р. С.Рамбука оголосив про вихід із Співдружності і оголосив Фіджі незалежною республікою.

У відповідь на це Великобританія, США, Австралія і Нова Зеландія призупинили надання фінансової допомоги Фіджі. Інвестиції іноземних держав у фіджійську економіку були повністю припинені.

Велика рада вождів, в чій обов'язки входило затвердження кандидатур прем'єр-міністра країни, підтримала переворот. До того ж, для ВРВ криза була на часі. Проведені пізніше скандальні перевірки Національного Банку Фіджі (НБФ) виявили нестачу в 40 млн. дол. США. У розслідуванні по справі фігурувало так багато імен вождів, що ВРВ отримала в народ назву "Велика Рада Ворів", а НБФ став розшифровуватися як "Немає Більше Фінансів".

Політична обстановка, яка склалась на Фіджі, призвела до того, що у наступні два роки – 1988 і 1989 – країну залишило кілька тисяч індійців, в тому числі більшість юристів, лікарів і вчителів.

В 1990 р. прем'єр-міністр Фіджі С.Рамбука досягнув своєї мети, добившись прийняття конституції, яка мала антиіндійську спрямованість. Тепер у відповідності з конституцією провідні пости в державному управлінні могли займати тільки корінні фіджійці, а голосування повинно проводитися виключно всередині кожної етнічної групи.

У відповідь Австралія, Нова Зеландія, Великобританія і США ввели торгові і дипломатичні санкції проти Фіджі. Вийшовши із Співдружності в 1987 р., Фіджі втратила не тільки багато привілеїв, а й довіру з боку провідних країн світу. Як наслідок цього, в середині 1990-х років на Фіджі

почався економічний спад. У передчутті кризи, яка насувалася, С.Рамбука вирішив знову залучити в країну іноземний капітал, вживши ряд заходів, спрямованих на демократизацію режиму і повернення довіри з боку основних світових держав. В 1997 р. С.Рамбука визнав положення конституції 1990 року дискримінаційними. У тому ж 1997 році була прийнята нова конституція, яка затверджувала права для всіх громадян Фіджі і вводила систему всезагальних, а не внутрішньообщинних виборів.

В тому ж році Фіджі знову був прийнятий до складу Співдружності. Економіка країни отримала новий імпульс для розвитку завдяки фінансовій допомозі і зарубіжним інвестиціям.

Через два роки на Фіджі відбулися всезагальні вибори – перші за 10 років. Однак їх результати виявились шокуючими для тих, хто ініціював прийняття нової конституції: вперше після перевороту 1987 року прем'єр-міністром країни знову став фіджі-індієць – Мазендра Чаундрі, лідер Лейбористської партії.

Однак зусилля Чаундрі по створенню нормальної атмосфери в фіджійській общині не врятували створений ним багатонаціональний коаліційний народний уряд від державного перевороту, який стався через рік після виборів.

19 травня 2000 року два десятки озброєних людей в масках увірвались в приміщення парламенту і взяли в заручники весь склад кабінету міністрів.

Організатором перевороту був Джордж Спейт – англо-фіджієць, який отримав освіту в Австралії і США. Він займав посаду керівника однієї з найбільших місцевих компаній. Однак кар'єра Спейта зазнала поразки після того, як прем'єр-міністр Чаундрі зняв його з займаної посади, пред'явивши звинувачення у розкраданнях і хабарництві. Спейту загрожував судовий розгляд. Це стало причиною перевороту.

Націоналістичні гасла завжди приваблювали, і фіджійці-обивателі прониклись до них довірою. Вони висловили солідарність з діями Спейта, почавши громити індійські квартали в столиці Суві, підпалювати будинки

Фіджі-індійців і влаштовувати антиіндійські демарші в перші ж дні після початку перевороту.

Уряд Нової Зеландії заявив, що розірве дипломатичні стосунки з Фіджі, якщо ВРВ не зупинить заколотників. Офіційні особи у Вашингтоні, Делі, Куала-Лумпурі і Токіо виступили з засудженням перевороту на Фіджі. Європейський Союз відклав підписання міжнародних торгово-економічних угод, яке повинно було відбутися в Суві. Індія не тільки засудила переворот, а й зажадала повернення старого уряду. Генсек ООН Кофі Аннан заявив, що світова спільнота ніколи не визнає військовий переворот на Фіджі.

Події на Фіджі в черговий раз сколихнули Океанію, ехом відізвавшись на Соломонових Островах, де 5 червня 2000 р. також стався державний переворот на етнонаціональній основі.

На Фіджі був сформований новий уряд, який складався повністю із представників корінного населення на чолі з банкіром Лайсенією Нгарасе, відомим своїми антиіндійськими поглядами.

Повністю оновлений склад уряду не викликав довіри у міжнародній спільноті. Незважаючи на те, що в уряд Фіджі не увійшли прихильники Спейта, В.Р.В і уряд поставились до останнього з розумінням, якщо не сказати, з симпатією. Тому Австралія і Нова Зеландія заявили, що не скасують оголошені ними санкції до тих пір, поки демократія на Фіджі не буде відновлена.

Це змусило фіджійський уряд і військових заарештувати Спейта, який був амністований ними після звільнення заручників. Більше 300 прихильників Спейта були також заарештовані. Але їм не було пред'явлено звинувачень в організації державного перевороту, за що згідно з конституцією 1997 року (хоча яка вже не діяла) передбачалась смертна кара.

Однак міжнародні санкції не були зняті і в цьому випадку.

Нарешті, В.Р.В. і військові звинуватили Спейта і його прихильників в “державній зраді” і “приховуванні державного перевороту, який готувався, і в якому вони збирались взяти участь”.

Шлях Фіджі до повернення міжнародної довіри дійсно виявився довгим. Санкції були зняті тільки в жовтні 2001 року, через місяць після всезагальних виборів, за ходом яких стежили спостерігачі ООН і Співдружності. Завдяки зусиллям найкращих адвокатів Великобританії 19 лютого 2001 року Верховний суд Фіджі оголосив конституцію 1997 року знову діючою.

В результаті всезагальних виборів, проведених у вересні 2001 року з метою “відновлення демократії”, Лайсенія Нгарасе залишився прем’єр-міністром країни.

Провідний торговий і економічний партнер Фіджі – Австралія заявила, що не має права судити про внутрішньодержавні справи Фіджі, і зняла санкції у жовтні 2001 р. Незабаром за нею зняла санкції й Нова Зеландія.

В грудні 2001 р. Спейт був виключений з парламенту за неявки на сесії. Вслід за цим Фіджі знову прийняли до складу Співдружності.

19 лютого 2002 р. відбувся суд над Джорджем Спейтом. Його засудили до смертної кари за спробу здійснення державного перевороту в травні 2000 року. Однак смертна кара була замінена довічним ув’язненням.

Здається, що принципи демократії перемогли на Фіджі. Але що таке демократія в уявленні власне фіджійців? Чи можна говорити про демократію в державі, де етнічні переваги, не відображені в жодному законодавчому акті, насправді є керівними мотивами політики і громадської моралі.

Чи здатне суспільство, розділене багатьма умовностями і протиріччями, підтримувати демократичну форму державного устрою? Від вирішення цих питань в інтересах всіх етносів Фіджі залежить поступальний розвиток цієї маленької океанської країни.

4.11. Фінансова система Федеративних Штатів Мікронезії

Федеративні Штати Мікронезії – молода незалежна держава в Океанії, яка входить в Асоціацію з США. Населення країни – 108 тис. осіб. Столицею є місто Палікір (6 тис. осіб в 1998 р.).

Грошовою одиницею країни є долар США. Значні доходи країні приносить фінансова допомога США, доходи від туризму, від видобутку деяких корисних копалин, міжнародна фінансова допомога. В 2008-2009 рр. доходи від туризму значно знизилися через світову кризу. Жителі країни сподівалися на зростання фінансової допомоги від США, коли до влади прийшов Б.Обама. Але розмір допомоги було скорочено, оскільки досить часто вона використовувалася не за цільовим призначенням. Б.Обама встановив жорсткий контроль за використанням коштів, які йдуть у Федеративні Штати Мікронезії. За розтрату коштів в 2008-2009 рр. з своїх посад було звільнено кілька високопосадовців цієї маленької країни.

ВВП країни в 2006 р. склав 277 млн. дол. США, а на одну особу – 2,3 тис. дол. США. Надходження до бюджету країни в 2008 р. склали 127,3 млн. дол. США, а витрати – 144,2 млн. дол. США.

Проблемою є й те, що американський долар все більше поступається в Федеративних Штатах Мікронезії австралійському долару. Австралія хоче, щоб з 2010 р. її валюта стала домінуючою в Федеративних Штатах Мікронезії. Що б у жителів Федеративних Штатів Мікронезії не виникло відчуття, що США їх недооцінює, керівництво США використовує активні піар-заходи, постійно заявляючи про єдність ролі американців і океанійців, про те, що США – тихоокеанська держава, про роль жителів Мікронезії в розвитку США.

Все більшу допомогу Федеративним Штатам Мікронезії пропонує Японія, яка взамін цього хоче від країни підтримки в ООН її пропозиції про включення Японії до складу постійних членів ООН.

Проти планів Японії активно виступає Пекін, який стає все впливовішим гравцем в Океанії.

Завдання і запитання для самоперевірки

1. В чому донедавна полягала офшорна діяльність на Вануату?

2. Яка проблема може чекати Кірибаті через 50 років? Що для її вирішення робиться світовою спільнотою?
3. Які основні доходи і видатки Маршаллових Островів?
4. Як у фінансовому плані використовує своє членство в ООН мікродержава Науру?
5. Як впливає на доходи країни і домогосподарств в Палау присутність в цій країні військових баз США?
6. Чому в доходах багатьох жителів Самоа є значна частка від переказів із-за кордону?
7. Яка грошова одиниця може незабаром стати провідною на Соломонових Островах?
8. Як впливає на фінансову ситуацію в Тонга її статус офшорної зони?
9. Яким чином забезпечує свою фінансову спроможність мікродержава Тувалу?
10. Які основні доходи і видатки Фіджі? Як на фінансову систему цієї країни впливають етнополітичні конфлікти?
11. Які проблеми з використанням американської допомоги виникли у Федеративних Штатах Мікронезії в останні роки і як вони були вирішені Б.Обамою?

РОЗДІЛ 5. ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ ЗАЛЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ ОКЕАНІЇ

5.1. Фінансова система Нової Каледонії

Нова Каледонія – залежна від Франції територія в Океанії. Столицею Нової Каледонії є місто Нумеа (200 тис. жителів). Офіційною валютою цієї залежної території є тихоокеанський франк, прив'язаний до курсу євро.

Основними джерелами доходів цієї залежної території є видобуток та експорт нікелю, допомога від Франції та міжнародних організацій, доходи від туризму. В останні роки збільшується допомога Новій Каледонії від Китаю. В результаті зростає роль китайців в житті країни, її економіці. Франція змушена збільшувати допомогу цій заморській території, щоб запобігти її відокремленню від Франції. 45% населення з 250 тис. осіб є меланезійцями, 37% мають французьке походження переважно через мешканців виправної колонії, яку Франція заснувала тут у XIX ст. Видобуток нікелю приваблює нових французьких поселенців, унаслідок чого зростають етнічні протиріччя. Більшість французького населення проживає в столиці Нумеа або поблизу. Шахтарі, переважно меланезійці, мешкають у будинках готельного типу; решта місцевої людності працює на фермах у центрі та на півночі острова. Кращі умови життя більшості французьких поселенців слугують подразником в етнічному конфлікті між ними і корінними жителями острова.

Нова Каледонія – це досить великий острів в Меланезії, майже повністю складається із нікелю, права на розробку якого до 2003 р., у більшій частині, належали французькому уряду. Запаси нікелю в Новій Каледонії величезні: вони є четвертими за розмірами в світі після Росії (найперше Норильськ), Канади і Австралії.

Австралією також проробляються проекти з видобутку нікелю в Новій Каледонії, що не вигідно для Франції.

В 2009 р. Австралія через кризу майже повністю згорнула програму з надання місць праці вихідцям з Океанії, щоб припинити нелегальну міграцію з бідних країн Океанії. Це загостило відносини Австралії з країнами Південно-Східної Азії. Цим скористалася Франція, щоб посилити свої політичні й економічні позиції в Океанії, хоча економічна ситуація у самій Франції була не найкращою.

У Франції в 2008 р. ВВП знизився приблизно на 1,5%, в 2009 р. – на 2,5%, а в 2010 р. ОЕСР прогнозувало його зниження ще на 3,3%.

Париж в особі Ніколя Саркозі пішов випробуванним шляхом, роблячи наголос не стільки на збільшенні фінансових вливань в океанійські економіки, скільки на ідеологічну пропаганду. На противагу лозунгу “білої Австралії”, Франція запропонувала ідею культурного єднання і братерства між французьким народом і народами Океанії. Саркозі проголосив “нову еру” у взаємовідносинах Франції з її південнотихоокеанськими “заморськими країнами”, в тому числі з Новою Каледонією.

Французький президент з помпезністю прийняв у своєму палаці на Єлісейських Полях делегацію представників Нової Каледонії, яка прибула з традиційними почестями для підтвердження референдуму з питання про незалежність, обіцяну в 2020 р. Сталося це після проведення Саркозі в Новій Каледонії Третього самміту глав океанійських держав в 2008 р.

Саркозі був не першим французьким президентом, удостоєним традиційних почестей з боку новокалейдонійських туземців: в 2003 р. їх вперше отримав колишній глава Франції Жак Ширак, який відвідав Нову Каледонію перед проведенням Першого саміту глав океанійських країн в другому французькому володінні – Французькій Полінезії, де розташований недіючий з 1996 р. французький ядерний полігон.

Цікавий приклад використання екологічних проблем в своїх цілях представляє Нова Каледонія. В 2006-2007 рр. Рада великих вождів Нової Каледонії звернулася в різні міжнародні екологічні інстанції з вимогою оголосити заповідними ряд територій на тій підставі, що французи

видобувають нікель кар'єрним способом, який призводить до ерозії родючих земель. Рада великих вождів намагалась отримати у своє розпорядження нікелеві поклади на територіях, які вони пропонували оголосити заповідними. Французи виявились хитрішими: вони передали їм тільки ті ділянки, де немає покладів цього металу.

Нормальним стосункам між Францією і Новою Каледонією сприяє високий рівень цін на “зелене золото” (нікель), продаж якого щорічно приносить майже 10% коштів в бюджет цієї французької території. Допомога з боку Франції в 2009 р. обмежились субсидіями у звичному розмірі, які не перевищували 15% ВВП Нової Каледонії, а додаткове фінансування було виділене на проведення Третього саміту глав країн Океанії в її столиці Нумеї.

Позиція Франції поки міцна в Новій Каледонії, якій був обіцяний референдум з питання незалежності не пізніше 2023 року: до цього часу запаси нікелю, можливо, будуть вже повністю виснажені. Тим не менш, очікування референдуму дозволяє зберігати баланс у взаємовідносинах між Парижем і головними прихильниками незалежності – корінними новокаледонійцями. За незалежність Нової Каледонії виступають країни – члени Меланезійської Передової Групи (Папуа-Нова Гвінея, Соломонові Острови, Вануату).

5.2. Фінансова система Французької Полінезії

Французька Полінезія – залежна від Франції територія в Океанії. У свій час Франція проводила тут ядерні випробування, що призвело до значного погіршення екології Французької Полінезії.

Офіційною валютою цієї залежної території є тихоокеанський франк, прив'язаний до курсу євро.

Значні доходи країна до кризи 2008-2009 років отримувала від туризму. Тепер, в значній мірі, вона утримується за рахунок допомоги Франції, міжнародних організацій, ООН. Франція змушена збільшувати допомогу цій заморській території, оскільки її жителі все активніше виступають за

незалежність Французької Полінезії від Франції. Крім того, Франція змушена компенсувати шкоду, яку завдали цій заморській території ядерні випробування Франції.

У Французькій Полінезії екологічна проблема виникла у зв'язку з тим, що в 1962-1996 рр. Париж провів на її атоллах близько 200 ядерних випробувань. І після припинення випробувань Франція змушена виплачувати компенсації за завдану екологічну шкоду. В 2009 р. Париж витратив приблизно 80 млн. дол. на очищення ряду атолів від радіоактивного забруднення, як цього вимагали корінні жителі. Інакше жителі Французької Полінезії хотіли відділитися від Франції.

Але ніякі хитрощі океанійців не змогли суттєво підвищити рівень життя на островах і послабити залежність від фінансових донорів, насамперед від допомоги Франції.

В 2008-2009 рр. ця проблема особливо загострилась у зв'язку зі світовою фінансово-економічною кризою та кризою у Франції.

Французька Полінезія активно добивається незалежності з 1970-х рр. В кінці 1990-х на початок 2000-х років Париж успішно “гасив” ці вимоги фінансовими вливаннями в розвиток інфраструктури цього регіону, а також в сферу народної освіти і охорони культурної спадщини корінних народів. Одночасно з боку французів регулярно звучали вибачення за нехтування історичними і культурними традиціями аборигенів, які мали місце в минулому.

Але в 2008 р., коли можливості звичної дипломатії “чекової книжки” суттєво скоротились у зв'язку з погіршенням економічної ситуації у Франції, Париж пішов на поступки, розширивши автономію Французькій Полінезії в обмін на її відмову від подальших вимог про надання незалежності.

У Французькій Полінезії обов'язки Верховного комісара, який призначається Парижем, були передані у ведення президента цієї “заморської країни”.

На жаль, як це часто буває, розгорілась боротьба за владу, і у Французькій Полінезії почалась політична нестабільність. Три кандидати на посаду президента, кожний з яких вже побував на цій посаді, не можуть поділити бразди правління. Гастон Флосс, який займав цю посаду майже 20 років, міг похвалитися особистими зв'язками з Шираком, який доводився хресним батьком одному з його синів. Флосс символізував стабільність, але разом з тим застій і занепад. Йому протистояв Оскар Темару, беззмінний борець за незалежність з 30-річним стажем. Однак, ставши президентом, Темару втратив “народну любов” співгромадян, замінивши підвищенням податків припинення надходжень від Франції, які склали майже 20% ВВП території. Не дивно, що його місце незабаром зайняв представник китайського капіталу – Гастон Тонг Санг, який отримав від Саркозі на знак підтримки своєї кандидатури 22 млн. дол. на розвиток Французької Полінезії. Так ці три особи й змінювали одна одну. В 2008 р. президентом став Флосс, а в лютому 2009 р. до влади знову прийшов Гастон Тонг Санг.

Нестабільність у владних структурах викликала кризу в суспільстві. Зменшення фінансових надходжень від Франції і зниження потоку туристів поставили Французьку Полінезію у складне становище. Тим не менше, позиції Парижа в цій “заморській країні”, як і раніше, міцні, оскільки жоден із президентів ще не придумав, з якого альтернативного джерела можна отримати суму, достатню для компенсації щорічних французьких субсидій.

Разом з тим, все більшу допомогу Французькій Полінезії готовий надавати Китай. Але він надає цю допомогу на певних умовах. Однією з них є те, що китайські фахівці повинні реалізувати китайські інвестиції. В результаті в Французькій Полінезії збільшується кількість вихідців з Китаю. А в 2007-2008 та в 2009 роках етнічні китайці приходили до влади у Французькій Полінезії. Це не подобається корінним жителям Французької Полінезії, провокує етнічні конфлікти.

5.3. Фінансова система Уолліса та Футуна

Уолліс та Футуна – залежна від Франції територія в Океанії. Офіційною валютою цієї залежної території є тихоокеанський франк, прив'язаний до курсу євро.

У найбільшій частині володінні Франції – Уоллісі та Футуні – проживає всього 15 тис. жителів, які ніколи не висловлювали бажання позбавитися залежності від Франції ні до кризи 2008-2009 рр., ні тим більш в цей важкий час. Париж субсидує 99% ВВП цього заморського володіння.

Доходи господарств даної юрисдикції, крім допомоги від Франції, включають також доходи від туризму. Негативно вплинула на ці доходи світова фінансова криза 2008-2009 років.

Певна частина жителів цієї юрисдикції живе за рахунок рибальства і землеробства, а також за рахунок грошових переказів трудових мігрантів.

5.4. Фінансова система Ніуе

Ніуе – залежна від Нової Зеландії територія в Океанії, основні доходи якої формуються за рахунок офшорної діяльності, доходів від сільського господарства і туризму, допомоги ООН і окремих країн.

Ніуе – острівна територія, що відома також під назвою “Полінезійська скеля”. На цій “Скелі” площею 260 кв. км, яка загубилася в Тихому океані за 2400 км на північний схід від Нової Зеландії, мешкають близько 1700 острів'ян, головним чином полінезійського походження. До 1974 року Ніуе було просто територією Нової Зеландії, але потім підвищило свій статус, отримавши внутрішнє самоврядування у рамках “вільної асоціації” з Новою Зеландією. Як валюту на острові використовують новозеландський долар. Країна вирощує й продає кокоси, банани, копру. Росіяни вже почали “розробляти” цю країну. Вони з'ясували, що, набувши громадянство Ніуе (як правило, елементарно купивши), потім безперешкодно можна “перескочити” в громадянство Нової Зеландії. Також усього за одне євро можна придбати майданчик у місцевому інтернет-домені “.nu”. До речі, для мешканців Ніуе

інтернет є повністю безкоштовним, а всім школярам тут видали безплатно ноутбуки.

Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. №77-р Ніує віднесено до офшорних зон. Ніує в 2009 р. внесено в “сірий список” ОЄСР, як юрисдикцію, яка хоч і погодилась на співробітництво з цією організацією у боротьбі з приховуванням податків від оподаткування, але поки не внесла відповідні зміни у свої нормативні акти. А це, в свою чергу, в майбутньому може призвести до значних фінансових санкцій до Ніує з боку розвинутих країн.

5.5. Фінансова система Островів Кука

Острови Кука – залежна від Нової Зеландії юрисдикція в Океанії. Її населення складає 19 тис. осіб. Адміністративним центром є місто Аваруа (12 тис. осіб на 2002 р.).

Грошовою одиницею цієї залежної території є новозеландський долар. ВВП цієї юрисдикції складає біля 50 млн. дол. США.

Основні доходи ця юрисдикція отримує від офшорної діяльності, від туризму, допомоги міжнародних організацій, окремих країн, насамперед Нової Зеландії. До кризи 2008-2009 років Острови Кука щорічно відвідувало 50 тис. іноземних туристів. В останні роки все більшу допомогу цій залежній території пропонує Китай, але при цьому ставить певні умови. Одна з них – це використання китайських інженерів і робітників при реалізації китайських інвестиційних проектів.

Крім того, КНР запропонував свою військову допомогу в охороні морських кордонів Островів Кука, яка значно дешевша, ніж послуги Нової Зеландії чи Австралії.

Проте посилення фінансово-економічної допомоги Китаю Островам Кука виступає не тільки Нова Зеландія, а й Австралія, США, Японія, які бояться посилення ролі Китаю в Океанії.

В квітні 2009 р. Острови Кука були внесені до “сірого списку” країн та залежних територій, які недостатньо співпрацюють з ОЄСР в боротьбі з ухиленням від оподаткування. В липні 2009 р. Острови Кука знову були залишені в цьому списку. Це означає, якщо юрисдикція не внесе відповідні зміни у свої нормативні акти з оподаткування, її можуть чекати міжнародні фінансові санкції.

При використанні додаткового довірчого власника – резидента острова Кука, забезпечується дуже високий ступінь захисту активів новозеландського іноземного траст. Останній створюється нерезидентом Нової Зеландії. Новозеландський іноземний траст не обкладається податками за винятком податку на доходи. Отриманих з джерел в середині Нової Зеландії.

Для договорів про усунення подвійного оподаткування новозеландський іноземний траст, довірчий власник якого є резидентом Нової Зеландії, вважається резидентом цієї країни. Тому такий траст має право скористатися перевагами цих договорів. Нова Зеландія має договори про усунення подвійного оподаткування з такими країнами, як: Австралія, Канада, США, Японія, Сінгапур, Великобританія, Італія, Франція.

В цілому. Іноземний новозеландський траст може використовуватися як податково-ефективний механізм захисту активів. При використанні додаткового довірчого власника – резидента островів Кука.

Складна екологічна ситуація на островах Кука (їх може в майбутньому поглинути океан) дозволяє “тиснути” цій юрисдикції на розвинуті країни з метою збільшення допомоги. І розвинуті країни змушені збільшувати свою допомогу, в тому числі Нова Зеландія, Австралія, США.

5.6. Фінансова система Островів Токелау

Острови Токелау – залежна від Нової Зеландії юрисдикція в Океанії. Їх населення складає 2000 осіб.

ВВП на душу населення складає біля 1500 дол. США. Основні доходи жителі Островів Токелау отримують від зайняття сільським господарством,

рибальством, надання туристичних послуг. Певні доходи ця юрисдикція отримує від надання ліцензій на вилов риби у своїй виключній економічній зоні. В цій зоні активно працюють компанії з Японії, які ловлять тунця. Ця риба є основним морепродуктом у харчуванні японців, інших, інших приморських азіатських країн. Необмежений вилов тунця вже зменшив його запаси у Світовому океані та біля берегів Токелау. Це може призвести до фінансової кризи на даній території у близькому майбутньому.

Світова фінансово-економічна криза 2008-2009 років негативно позначилась на доходах населення юрисдикції, насамперед із-за скорочення притоку туристів на острови.

5.7. Фінансова система Гуаму

Гуам – залежна від США територія в Океанії. В якості грошової одиниці використовується долар США. Основні доходи ця залежна територія отримує від туризму, від розміщення на острові Гуам американської військової бази, від допомоги з боку США.

З приходом до влади в США Б.Обами фінансова допомога Гуаму була поставлена під жорсткий контроль. Серед американських залежних територій в Океанії у фінансовому питанні пощастило лише Гуаму, куди в 2012 р. планується перенести американську військово-морську базу з японського острова Окінава. З 10 млрд. дол., які планується витратити на здійснення цього проекту, 60% витрат зобов'язалась взяти на себе Японія. І щоб Токіо не відмовився від свого зобов'язання, Обамі довелось переконувати Сенат виділити необхідні кошти. А саме, в 2010 р. в бюджет Гуама повинна була надійти безпрецедентна сума – 934,5 млн. дол., які планується витратити на реструктуризацію інфраструктури острова.

Негативно на фінансовому становищі Гуаму позначилась світова фінансова криза 2008-2009 років, оскільки значно зменшилась кількість туристів, що раніше прибували з розвинутих країн. Вони забезпечували значні доходи домогосподарств жителів Гуаму.

В 2010 р. загальмувався процес переносу американської бази з Окінави на Гуам, що також негативно позначилося на доходах цієї юрисдикції.

5.8. Фінансова система Американського Самоа

Фінансова система цієї залежної від США юрисдикції в Океанії базується на фінансовій допомозі Сполучених Штатів Америки, доходах від туризму, рибальства і землеробства.

Грошовою одиницею в Американському Самоа є долар США, хоча в останні роки в Океанії зростає роль австралійського долара.

Умовою надання фінансової допомоги Американському Самоа з боку США є неучасть цієї юрисдикції у політичних акціях проти США.

Прихід до влади Б.Обами призвів до скорочення фінансової допомоги Американському Самоа, оскільки у попередній період ця допомога не завжди використовувалась ефективно. З своїх посад були звільнені деякі керівники, які опікувалися наданням цієї допомоги.

Певна частина жителів Американського Самоа живе за рахунок грошових переказів рідних, які працюють за кордоном (в Австралії, США, країнах ЄС). За оцінками експертів, за кордоном проживає більше жителів Американського Самоа, ніж на цій території. Багато жителів Американського Самоа перебралося в США, Австралію, Нову Зеландію, в країни ЄС.

5.9. Фінансова система Північних Маріанських Островів

Північні Маріанські Острови – це спілка юрисдикцій в Океанії у політичному союзі зі США. Їх населення складає біля 60 тис. осіб. Адміністративним центром цих островів є Колан-Каноа (30 тис.).

Грошова одиниця цієї залежної від США території в Мікронезії є долар США. Річний прибуток маріанців дорівнює 420 млн. дол. США. Туризм приносить островам 50% ВВП.

Сполучені Штати Америки надають цій юрисдикції значну фінансову допомогу, але умовою її надання є неучасть Північних Маріанських Островів в політичних акціях, що не відповідають інтересам США.

З приходом до влади у США адміністрації Б.Обами фінансова допомога Північним Маріанським Островам була поставлена під жорсткий контроль, оскільки у попередній період вона не завжди використовувалась за призначенням.

Значні доходи Північним Маріанським Островам донедавна приносили туризм, але світова фінансова криза 2008-2009 років негативно вплинула на це джерело багатьох доходів домогосподарств. До цієї кризи Північні Маріанські Острови відвідувало 740 тис. туристів щорічно. В 2010 р. ця кількість була значно меншою.

Певні доходи окремим домогосподарствам приносить землеробство і рибальство, а також перекази грошей рідними, які працюють за кордоном (в США, в країнах ЄС, в Австралії, Новій Зеландії).

Завдання і запитання для самоперевірки

1. Як впливає розвиток нікелевої промисловості на фінансовий стан Нової Каледонії?
2. Чому Франція змушена надавати все більшу фінансову допомогу Французькій Полінезії?
3. Які основні доходи залежної від Франції території Уолліс і Футуна?
4. В чому полягає специфічність офшорної зони на Ніуе?
5. Які основні доходи Островів Кука?
6. За рахунок яких коштів живуть жителі Островів Токелау?
7. Як вплине перенесення американської військової бази з Окінави на доходи жителів Гауаму?
8. Які основні доходи Американського Самоа?
9. Як впливає США на фінансову систему Північних Маріанських Островів?

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Акцизи – непрямі податки на товари і послуги, включені в ціну окремих товарів (насамперед на алкогольні та тютюнові товари).

Анклав – частина території, оточена іншою політичною одиницею, частиною якої вона не є. Прикладом є розташування анклаву Окусі (Тімор-Лешті) на території Індонезії, що породжує певні соціально-економічні проблеми у відносинах цих країн.

Антиінфляційна політика – комплекс державних заходів, спрямованих на врегулювання обігу, зменшення грошової маси, припинення непомірного зростання цін, зниження дефіциту державного бюджету.

АНУ – Австралійський Національний Університет, який був створений в 1946 р. в Кенберрі спеціально для підготовки наукових працівників і організації досліджень вищого рівня.

Апартеїд – термін для позначення політики расового сепаратизму до 1994 р. у Південній Африці, що негативно позначився на доходах небілого населення.

БРА – Революційна армія Бугенвілля, сепаратистська організація, яка бореться за незалежність Бугенвілля та приєднання його до Соломонових Островів, що дестабілізує економіку Папуа-Нової Гвінеї.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – загальна ринкова вартість кінцевої продукції підприємств, галузей матеріального виробництва і сфери послуг, що перебувають на території країни.

Валовий національний продукт (ВНП) – загальна ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених за рік резидентами певної країни, незалежно від їх територіального розташування.

Вату – грошова одиниця Вануату.

Велика рада вождів Фіджі – місцевий адміністративний орган, який займається питаннями розвитку місцевих поселень. Зараз ВРВ затверджує кандидатури президента Фіджі, схвалює закони, що прийняті парламентом.

Виключна економічна зона (ВЕЗ) – океанічна зона, що простягається до 200 морських миль від берегової лінії, в межах якої прибережна держава може контролювати рибальство, розвідку корисних копалин та інші види діяльності з усіма іншими країнами. Країни і залежні території Океанії мають значні доходи від надання своїх ВЕЗ у використання КНР, Австралії, Нової Зеландії, іншим країнам.

Глобалізація – дедалі повніше втягування окремих країн, їхніх частин чи блоків в економічні, політичні, духовно-культурні та інформаційні процеси світових масштабів.

Держава всезагального добробуту – теорія, яка характеризується провідною роллю держави у забезпеченні соціальних гарантій населенню.

Державний борг – сума заборгованості держави за кредитними операціями.

Державний бюджет – кошторис щорічних доходів і видатків держави, затверджений законом.

Дефіцит бюджету – перевищення витрат бюджету держави над його доходами.

Долар Соломонових Островів – офіційна валюта Соломонових Островів.

Домініон – назва самоврядних частин у складі Британської імперії, які визнали своїм главою англійського короля (королеву).

Зона вільної торгівлі (ЗВТ) – режим вільної торгівлі з Китаєм, якого добивається Австралія.

Економічне зростання – збільшення обсягів суспільного виробництва, розширення можливостей економіки задовольняти зростаючі потреби споживачів.

Експорт – 1) вивезення за межі країни товарів, капіталу, цінних паперів тощо для реалізації їх на зовнішньому ринку; 2) кількість і вартість вивезених за кордон товарів.

Еміграція – виїзд громадян із рідної країни в іншу на постійне проживання з різних мотивів.

Імпорт – загальна кількість або вартість товарів, завезених в країну.

Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу всередині країни та за кордоном.

Кіна – грошова одиниця Республіки Папуа-Нової Гвінеї.

Колонія – країна або територія, що перебуває під владою іноземної держави.

Кредит – позичка в грошовій або товарній формах на умовах повернення та сплати відсотка за користування цією позичкою.

КСПО – Організація наукових і промислових досліджень Австралійської співдружності, яка на 70% фінансується державою. Її інститути, лабораторії та дослідні ділянки розташовані в 100 пунктах Австралії.

Культ карго в Папуа-Новій Гвінеї – це культ, який стверджує, що папуаси, які після смерті попали в рай, де у них повний достаток, присилають з того світу подарунки папуасам, а злі “білі” перехоплюють ці подарунки і забирають собі.

Легалізація (відмивання) доходів – це дії, спрямовані на приховування чи маскування незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, так само набуття, володіння або використання коштів або іншого майна, за умови усвідомлення особою, що вони були доходами.

Лібералізація економіки – процес зменшення державного регулювання господарської діяльності.

Меланезійська Передова Група – створена в 1988 р. Папуа–Новою Гвінеєю, Соломоновими Островами і Вануату організація, мета якої збереження культурних традицій та отримання незалежності французької Нової Каледонії.

Меланезія – субрегіон Океанії, який контролюється Австралією.

Метрополія – держава, що володіє колоніями.

Міграція – переміщення людей, пов’язані, як правило, зі зміною місця проживання.

Міжнародні фінанси – це відносини, які виникають між державою та національними суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності, між міжнародними організаціями та іншими державами у зв’язку з функціонуванням валютного ринку, кредитного ринку, ринку цінних паперів.

Мікронезія – субрегіон в Океанії, який контролюється США.

Мірінгінська хартія – угода між владою Папуа-Нової Гвінеї і бугенвіллськими лідерами про створення тимчасового уряду в 1994 р.

Нафтовий фонд Тімору-Лешті – фінансова структура, яка була створена в країні в 2005 р. з метою акумуляції доходів від видобутку нафти та газу та інвестування їх в розвиток економіки країни.

Незалежні директори в банках – в іноземних банках, зареєстрованих в Австралії і Новій Зеландії, повинні бути не менше двох незалежних директорів, які не повинні бути афілійовані з банком та його материнською структурою за кордоном. Їх найважливіша функція полягає у тому, щоб операції банку з материнською структурою здійснювалися з урахуванням інтересів місцевих вкладників.

Неформальний сектор – сектор економіки, в якому домінують неліцензовані продавці вітчизняних товарів і послуг.

ОЄСР – Організація економічного співробітництва і розвитку, яка включає 30 найбільш розвинутих країн світу.

Океанія – сукупність 15 острівних держав та 10 залежних територій, розташованих в південній частині Тихого океану. Незалежні держави Океанії отримали свою незалежність в 1960-1980-х роках. Залежні території до сьогодні залишаються у складі Франції, США, Нової Зеландії та Австралії.

Організація оборонної науки і техніки – науково-дослідна державна організація Австралії, яка розробляє нові види озброєнь.

Острови вулканічного походження – вулканічні острови Тихоокеанського світу, які досить високі, щоб затримувати достатню кількість вологи з тропічного повітря, що забезпечує продуктивне сільське господарство.

Острови рифового походження – низько розміщені коралові острови Тихоокеанського світу, які не можуть затримувати достатньо вологи з тропічного океанського повітря.

Офшорні зони – це позанаціональні фінансові центри, які здійснюють значні обсяги кредитування й фінансування у валютах інших країн. Оскільки офшорні зони мають пільговий податковий режим (звільнення від місцевих податків), їх також називають “податковими гаванями”.

Паанга – грошова одиниця королівства Тонга.

План національного будівництва і забезпечення зайнятості – план подолання світової фінансової кризи 2008-2009 рр., прийнятий в Австралії в лютому 2009 р. Його вартість – 42 млрд. австрал. доларів.

Полінезія – субрегіон в Океанії, який контролюється Францією.

Профіцит бюджету – перевищення доходів держави над її видатками.

РАМСІ – місія регіональної допомоги Соломоновим Островам, сформована в основному з австралійського військового контингенту.

Рескол-банди – молодіжні кримінальні угруповання (вік учасників 15-25 років), які контролюють значну частину міських і сільських районів в Папуа-Новій Гвінеї.

Релігійний рух “Джон Фрум” – він поширений в Папуа-Новій Гвінеї. Його суть зводиться до наївної віри жителів Меланезії в те, що “блага цивілізації” (консерви, цукерки тощо) ростуть десь на деревах, які ховають від них “білі” люди.

Світовий ринок – складова всесвітнього господарства, представлена системою обміну товарів і послуг між продавцями і покупцями.

Спеціальні економічні зони – територіальні комплекси з пільговим режимом для іноземних інвесторів.

Тала – грошова одиниця Незалежної Держави Самоа.

Тергетування інфляції – це основа грошово-кредитної політики, яка характеризується об’явленням офіційних кількісних цільових показників (або цільових діапазонів) темпів інфляції на один або кілька періодів часу, а також безпосереднім визнанням того, що низька і стабільна інфляція є основною довгостроковою ціллю грошово-кредитної політики.

Транснаціональна корпорація (ТНК) – об’єднання підприємств, що складається з головної компанії та закордонних філіалів.

ФАТФ – це міжурядовий орган, метою роботи якого є розвиток і впровадження на міжнародному рівні заходів і стандартів з боротьби з відмиванням грошей.

Фіджійський долар – офіційна валюта Фіджі.

Фінансова система – 1) комплекс взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають форми та методи організації, розподілу й перерозподілу створених у державі грошових фондів; 2) сукупність фінансових організацій країни.

Форум тихоокеанських островів (до 2000 р. – Південно-тихоокеанський форум) – організація країн Південно-Тихоокеанського регіону (ПТР). Повноправними членами Форуму виступають незалежні держави ПТР, включаючи Австралію та Нову Зеландію, а також залежні території ПТР, яким надано статус спостерігача. Головна функція форуму – централізований розподіл допомоги бідним країнам ПТР. Розмір щорічної економічної допомоги Австралії країнам – учасникам Форуму, складав донедавна 2,5 млрд. дол. США (0,3% ВВП країни). Нова Зеландія щорічно виділяє країнам-учасникам Форуму 0,3% свого ВВП. У Програмах допомоги приймали участь Індія, Індонезія, Південна Корея, Малайзія, Філіпіни, Канада.

ФРЕТІЛІН – Революційний фронт за незалежний Східний Тімор, політична організація в Тімор-Лешті, яка довго була при владі.

Холдингова компанія – суб'єкт господарювання, який володіє контрольними пакетами інших суб'єктів господарювання і управляє їхньою діяльністю та контролює її.

Ціна демпінгова – експортна ціна, нижча від витрат виробництва.

Цінний папір – товарний або грошовий документ, який засвідчує майнові права і дає право на отримання певного доходу.

Чистий національний продукт (ЧНП) – сумарний обсяг у грошовому обчисленні всіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні протягом певного часу (як правило, року) за вирахуванням амортизації основного капіталу.

Шкала податкових ставок прогресивна – шкала податкових ставок у відсотках, розміри яких зростають відповідно до зростання розмірів об'єкта оподаткування.

ЮНКТАД – Конференція ООН з торгівлі та розвитку. Основне завдання ЮНКТАД – сприяння розвитку міжнародної торгівлі.

ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Австралийский Союз. – М.: Просвещение, 1989. – 280 с.
2. Австралия и Океания: Справочные материалы / Сост. А.П. Кузнецов. – М.: Просвещение, 1990. – 320 с.
3. Архипов В.Я. Австралия: Экономика и иностранные инвестиции / В. Я Архипов // МЭ и МО. – 2008. – №5. – С. 82-89.
4. Архипов В.Я. Австралия под прессом кризиса, который отбросил страну на пять лет назад / В. Я Архипов // Азия и Африка сегодня. – 2008. – №7. – С. 20-24.
5. Архипов В.Я. Австралия – сырьевой придаток Китая? / В. Я Архипов // Азия и Африка сегодня. – 2010. – №2. – С. 15-16.
6. Архипов В.Я. Австралийский путь / В. Я Архипов // Азия и Африка сегодня. – 2006. – №7. – С. 20-24.
7. Архипов В.Я. Страна “на краю света” / В. Я Архипов // Азия и Африка сегодня. – 2007. – №10. – С. 43-47.
8. Архипов В.Я. СГ “Австрало-Китай” набирает обороты / В. Я Архипов // Азия и Африка сегодня. – 2007. – №6. – С. 7-10.
9. Архипов В.Я. Австралийский уголь / В. Я Архипов, Е. Мусатова // Азия и Африка сегодня. – 2007. – №10. – С. 47-49.
10. Балансы бюджетов стран мира, 2009 г. // Инвестгазета. – 2009. – 20-26.04. – С. 23.
11. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: навч. посіб. / В. В. Безуглий. – К.: ВЦ “Академія”, 2005. – 704 с.
12. Блій Г. Географія: світи, регіони, концепти: підручник./ Г. Блій, П. Муллер, О. Шаблій. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
13. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи/ Т. П. Вахненко // Фінанси України. – 2009. – №6. – С. 14-28.
14. Волошин І.І. Географія світового океану. / І. І. Волошин, В.Г Чирка. - К.: Знання, 1996. – 230 с.

15. Гончаренко С. Саммит стран АТЕС в Окленде / С. Гончаренко // Проблемы Дальнего Востока. – 2000. – №1. – С. 12-23.
16. Дахно І.І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. / І.І. Дахно. - К.: Мапа. 2004. – 606 с.
17. Дубович І.А. Країнознавчий словник-довідник / І. А. Дубович. – Л.: Ліга-прес, 2005. – 819 с.
18. Жигаев А.Ю. Денежно-кредитная политика в Новой Зеландки / А. Ю. Жигав // Деньги и кредит. – 2010. – №2. – С. 42-51.
19. Загородній А.Г. Фінансовий словник. / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко - [2-те вид.]. - Львів: “Центр Європа”. – 1997. – 576 с.
20. Заказникова Е. Надежды и разочарования/ Е. Заказникова // Азия и Африка сегодня. – 2001. - №1. – С. 18-23.
21. Землянухин В.И. Современные финансовые рынки. Опыт Австралии./ В. И. Землянухин. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 300 с.
22. Ермасова Н.Б. Государственные и муниципальные финансы. Теория и практика в России и зарубежных странах: учеб. пособие /Ермасова Н.Б. – М.: Высшее образование, 2008. – 516 с.
23. Экономическая, социальная и политическая география мира: регионы и страны / под ред. С.Б.Лаврова, Н.В.Коледина. – М., 2002. – 450 с.
24. Карлін М.І. Державні фінанси розвинутих країн: навч. посіб. / М. І. Карлін. – Львів: Новий світ – 2000, 2010. – 448 с.
25. Козак Ю.Г. Міжнародне оподаткування. / Ю. Г. Козак, С. А. Матвеев, В. М. Сліпа. – К.: ЦУЛ, 2003. – 550 с.
26. Козак Д.Г. Міжнародні фінанси у запитаннях та відповідях. / Д. Г. Козак, Д. Г. Лук’янченко, К. І. Ржепішевський та ін. – К.: ЦУЛ, 2003. – 294 с.
27. Конференция в Новой Зеландии по проблемам зарубежных китайцев // Проблемы Дальнего Востока. – 2010. – №1. – С. 165-168.
28. Мусатова Е. Австралия – мировая урановая держава / Е. Муратова // Азия и Африка сегодня. – 2007. – №10. – С. 51-53.

29. Колот А.М. Соціальна політика в умовах глобалізації та лібералізації економічних відносин: здобутки, втрати, тенденції / А. М. Колот // Демографія та соціальна економіка. – 2008. – №1. – С. 23-41.
30. Країни і народи: Азія. Африка. Америка. Австралія / авт. і упор. Л.О.Багрова. – К., 2002. – 230 с.
31. Литвак В. Экспортный рынок вин в мире / В. Литвак // Виноделие и виноградарство. – М.: Пищепромиздат. – 2007. – №6. – С. 5-6.
32. Масляк П.О. Країнознавство: підручник / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 292 с.
33. Масляк П.О. Економічна і соціальна географія світу. / П. О. Масляк, І.І. Дахно. – К.: Вежа, 2004. – 279 с.
34. Міжнародні фінанси / За ред. О.І. Рогача. – К.: Либідь, 2003. – 784 с.
35. Михайлов В. Австралія і Нова Зеландія в Афганістані / В. Михайлов // Азія і Африка сьогодні. – 2008. – №6. – С. 50-52.
36. Островская Е.Я. Роль АТЕС в развитии экономического сотрудничества в Азиатско-Тихоокеанском регионе / Е. Я. Островская, И.С. Фирсова // Международная экономика. – 2010. – №4. – С. 50-56.
37. Островская Е.Я. Россия и АТЕС: основные вопросы экономического сотрудничества / Е. Я. Островская, И.С. Фирсова // Международная экономика. – 2010. – №5. – С. 57-63.
38. Пале С. В череде государственных переворотов / С. Пале // Азия и Африка сегодня. – 2003. – №9. – С. 43-45.
39. Пале С. Соломоновы Острова. Спорная независимость / С. Пале // Азия и Африка сегодня. – 2007. – №7. – С. 58-62.
40. Пале С.Е. Судьбы Океании в начале XXI века / С. Е. Пале // Азия и Африка сегодня. – 2010. – №1. – С. 32-37.
41. Прокофьев С.Е., Обеспечение бюджетной транспарентности в зарубежных странах / С. Е. Прокофьев, А.В. Макаров // Финансы. – 2010. – №4. – С. 62-64.

42. Розинский И. Иностранные банки в банковских системах Канады, Австралии и Новой Зеландки / И Розинский // МЭ и МО. – 2008. – №7. – С. 92-96.
43. Снежко Е. Гостям всегда рады / Е. Снежко // Инвестгазета. – 2009. – 12-18.10. – С. 23-24.
44. Соціально-економічна географія світу / за ред. С. П. Пузика. – Львів, 2002. – 320 с.
45. Стефанчук Л.Г. Экономические реформы в Новой Зеландки / Л. Г. Стефанчук // Азия и Африка сегодня. – 2007. – №12. – С. 42-46.
46. Стефанчук Л.Г. Новая Зеландия в XX и в XXI вв. / Л. Г. Стефанчук // МЭ и МО. – 2007. – №7. – С. 75-81.
47. Стефанчук Л.Г. Новая Зеландия в ожидании трудного времени / Л. Г. Стефанчук // Азия и Африка сегодня. – 2009. – №7. – С. 16-19.
48. Тимошенко В.Н. Рэскол-банды, или новые “генералы песчаных карьеров” / В. Н. Тимошенко // Азия и Африка сегодня. – 2009. – №10. – С. 48-54.
49. Урляпов В.Ф. Тимор-Лешти. Трудности становления / В. Ф. Урляпов // Азия и Африка сегодня. – 2009. – № 10. – С. 37-42.
50. Хейфец Б.А. Антиофшорное наступление мирового сообщества и российская политика / Б. А. Хейфец // Финансы. – 2010. – №2. – С. 12-17.
51. Черпакова И. Винная индустрия Австралии: прорыв на международный рынок / И. Черпакова // Азия и Африка сегодня. – 2008. – №3. – С. 20-22.
52. Шапаров А. От “белой Австралии” до мультикультурализма / А. Шапаров // МЭ и МО. – 2010. – №3. – С. 96-104.
53. Шиманський О. Сос! Тоне країна / О. Шиманський // Україна молода. – 2008. – 23 серпня. – С. 5.
54. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія: Зарубіжні країни: підручник. / В. М. Юрківський. – К., 2001. – 170 с.

55. Яценко Б.П. Економічна і соціальна географія світу / Б. П. Яценко, В.М.Юрківський, О.О.Любіщева, О.К.Кузьминська, О.О.Бейдик. – К., 1997. – 430 с.
56. Akerlot G. Behavioral Macroeconomics and Macroeconomic Behavior / G. Akerlot // The American Economic Review. – 2002. - №3. – Vol. 92. – p. 72-84.
57. Barr N. The Economics of the Welfare State / N. Barr / - Oxford: Oxford University Press, 1999. – 384 p.
58. <http://www.dfat.gov.au/geo/fs> - Міністерство іноземних справ і торгівлі Австралії.
59. <http://www.foreignminister.gov.au/releases>
60. http://www.dfat.gov.au/geo/solomon_islands/solomon_islands_brief.
61. http://www.exxun.com/Solomon_Islands/e_ec.htm

Наукове видання

Карлін Микола Іванович, Івашко Олена Анатоліївна

ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ АВСТРАЛІЇ, КРАЇН ТА ЗАЛЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ ОКЕАНІЇ

Навчальний посібник

Редактор і коректор : Борищук Л. П.
Верстка : Князюк О. С.

Підписано до друку 20.08.2012. Формат 60x84j. Папір офс. Гарн. Таймс. Друк цифровий.
Обсяг 10,23 ум. друк. арк. Тираж 500 пр. Зам. 216.
Видавництво “Волинська мистецька агенція «Терен»”
(43025, м. Луцьк, Головноштамт, а/с 157. Тел. 050-6743321.
Ел. адреса: teren.lutsk@gmail.com)
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 1508 від 26.09.2003 р.